Ἀριθ. 589 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ ΙΒ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΓ'. Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρ. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι. — Γραφεῖον Διευθ. Ὁδὸς Ἀταδίου 32. 12 Ἀπριλίου 1887

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

Τελοῦνται σήμερον ἐν Κερκύρᾳ τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ λίθινον ὁμοίωμα τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρὸς θὰ καταυγασθῇ ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς γενεθλίου γῆς. Πρὸ πολλοῦ ἔπρεπε νὰ εἶχε τιμηθῇ διὰ τῆς τιμῆς ταύτης ἐκεῖνος, ὅστις ὑπῆρξέ ποτε ὁ πρῶτος τῶν Ἑλλήνων καὶ ὅστις ἀναντιρρήτως ἐδείχθη τὸ ἐνδοξότατον τῆς Κερκύρας τέκνον.

Πλεῖστα ἔχουσι γραφῇ περὶ τοῦ Καποδιστρίου καὶ ἴσως πλεῖστα θὰ γραφῶσι διότι ἡ ἱστορία δὲν ἔχει ἀκόμη ἐντελῶς λαξεύσῃ τὸ ἀληθινὸν καὶ ἀθάνατον τοῦ ἀνδρὸς ὁμοίωμα, ὅπερ μέλλει εἰς τοὺς μεταγενεστέρους νὰ ἀποκαλύψῃ. Ἡμεῖς δὲ σκοποῦντες μόνον νὰ ἀνακαλέσωμεν σήμερον ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐν Κερκύρᾳ τελουμένης πανδήμου ἑορτῆς εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Ἑστίας» τὴν μεγάλην εἰκόνα τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, θὰ περιορισθῶμεν ἀντλοῦντες ἐνταῦθα ὀλίγας ἀπερίττους λέξεις ἐκ τῶν εἰς γνῶσιν ἡμῶν περιελθόντων δημοσιευμάτων [1]) ὅσα ἐξεδόθησαν ἐκ τῆς ἀφορμῆς τῶν ἀποκαλυπτηρίων ἐν Κερκύρᾳ καὶ δι' ὧν αἱ πάλλουσαι καρδίαι τῶν συμπολιτῶν τοῦ τιμωμένου ἀνδρὸς ἠθέλησαν νὰ στέψωσι τὴν μνήμην του ὡς δι' ἀνθέων αὐτοφυῶν μὲν οὕτως εἰπεῖν καὶ ἐγχωρίων, ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ μάλιστα εἰς αὐτὸν εὐπροσδέκτων.

Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1776 ἐξ εὐπατριδῶν, νεώτατος δὲ μετέβη εἰς τὸ Παταύϊον καὶ ἐδιδάχθη τὴν ἰατρικὴν ἐν τῷ κατὰ τοὺς τότε χρόνους περιφήμῳ πανεπιστημίῳ τῆς ἰταλικῆς ἐκείνης πόλεως. Ἐπανελθὼν δ' εἰς τὴν πατρίδα μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του εὗρεν αὐτὴν μετὰ καὶ ἄλλων νήσων τοῦ Ἰονίου πελάγους ἐν σάλῳ δεινῷ ἕνεκα τῆς διὰ τῶν Γάλλων καταλύσεως τῆς αὐτόθι βενετικῆς ἀρχῆς. Ὁ Καποδίστριας δὲν ἐβράδυνε διὰ τὴν ὑπέροχον αὐτοῦ παιδείαν καὶ τὴν ἔξοχον διάνοιαν νὰ λάβῃ ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ πατρίδος συντελῶν οὐχ ἧττον διὰ διαφόρων τρόπων καὶ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς παιδείας καὶ μάλιστα τῆς ἐπιστημονικῆς. Ὑπῆρξε δὲ μεταξὺ ἄλλων καὶ γραμματεὺς τοῦ Ἐθνικοῦ ἰατρικοῦ Συλλόγου, ἐν ταῖς συνεδριάσεσι τοῦ ὁποίου ἀνέγνωσεν ἰταλιστὶ καὶ διαφόρους ἰατρικὰς πραγματείας, ἐξ ὧν μνημονεύονται μάλιστα ἡ «περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν τοῦ ὀργανισμοῦ» (1803) καὶ ἡ «ἐπὶ τῇ περιπτώσει τοῦ τοκετοῦ Ἰσραηλίτιδος γεννησάσης ὁμοῦ πέντε ἑπταμηνιαῖα τέκνα» (1806). Παραλείποντες τὰ περὶ τῶν διαφόρων πολιτικῶν ὑπηρεσιῶν, τῶν ἀνατεθεισῶν εἰς τὸν Καποδίστριαν κατὰ τοὺς τεταραγμένους ἐκείνους χρόνους τοὺς πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Ῥώσσων καὶ τῶν Τούρκων ἀνακηρύξεως τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας τῇ 21 Μαρτίου 1800 [1]), ἐρχόμεθα εἰς τὸ ἐπ' αὐτῆς πολιτικὸν στάδιον τοῦ μέλλοντος Κυβερνήτου.

Κατὰ τὸ ἔτος 1802 ὁ Καποδίστριας διωρίσθη ὑπὸ τοῦ πληρεξουσίου τῆς Ῥωσσίας Μοτζενίγου Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας, δραστηριώτατος δ' ὢν καὶ πρὸς τοιοῦτον ὑπούργημα εὐφυέστατος, κατώρθωσε νὰ ἐπιφέρῃ πως τάξιν εἰς τὴν ἕως τότε χαώδη διοίκησιν καὶ νὰ παρασκευάσῃ τὰ πράγματα πρὸς σύγκλησιν συνελεύσεως μελλούσης νὰ συντάξῃ τὸ νέον καὶ ὁριστικὸν τῆς Πολιτείας σύνταγμα (1803). Τὸ νέον τοῦτο πολίτευμα ἐσχεδίασεν αὐτὸς ὁ Καποδίστριας, «ὅπερ ἐντελέστερον τοῦ προηγουμένου ὂν προέβλεπε περὶ τῆς συστάσεως καὶ διαρκοῦς συντηρήσεως δημοσίας ἑλληνικῆς σχολῆς,» ἂν καὶ εἰς τὴν μέριμναν τοῦ Καποδιστρίου ἐχρεωστεῖτο ὁ ψηφισθεὶς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνθήκης τῆς 21 Μαρτίου 1800 ἀξιομνημόνευτος νόμος περὶ ἐνισχύσεως τῆς σπουδῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὅστις κατήργει τὰς μονάς, καὶ τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν ὥριζε πρὸς συντήρησιν σχολείων. Τὸν ἀληθῆ φωτισμὸν τοῦ λαοῦ ἐθεώρει ὁ Καποδίστριας ὡς τὸ πρώτιστον στοιχεῖον πρὸς εὐημερίαν κράτους τινός. Ἀπὸ

1) Νύξεις περὶ τοῦ βίου Ἰωάννου Καποδιστρίου Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος ἀφιερούμεναι εἰς τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος αὐτοῦ ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Τόμπρου ἐν Κερκύρᾳ (τύπ. Ἑρμοῦ) 1886.— Σύντομος ἀφήγησις τοῦ βίου τοῦ Ἰω. Καποδιστρίου ὑπὸ Λ. Σ. Βρεκίνη ἐν Κερκύρᾳ (τύπ. Ἑρμοῦ) 1886.

1) Ἰδ. «Ἑστίας» τόμ. 21 σελ. 122.

δὲ τῆς εἰρημένης ἐποχῆς διέκρινέ τις εἰς πάντα τὰ ἔργα τοῦ Καποδιστρίου τὸν μέγαν καὶ ἱερὸν σκοπὸν τῆς ἐλευθερίας τῆς ὅλης Ἑλλάδος [1]) » Ἀλλὰ καὶ τὸ πρὸς διόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων ψηφισθὲν κατὰ τὸ ἔτος 1803 πολίτευμα προσέκρουσεν εἰς πολλὰς δυσχερείας, πρὸ πάντων ἕνεκα τῶν καθιερωθεισῶν νέων ἀρχῶν, αἵτινες ἀπήρεσκον εἰς τοὺς ὀλιγαρχικούς, καὶ νέα πάλιν διαρρύθμισις ἐχρειάσθη νὰ γείνῃ κατὰ τὸ 1806. Σφόδρα λυπούμενος ὁ Καποδίστριας ἕνεκα τῆς τοιαύτης καταστάσεως τῶν πραγμάτων καὶ μάλιστα ἕνεκα τῆς ἀποτυχίας τοῦ συντάγματος τοῦ 1803, ὅπερ ἦτο ἔργον τῶν χειρῶν του, παρῄτησε (1807) καὶ τὴν θέσιν τοῦ Γραμματέως τῆς Ἐπικρατείας καὶ τὴν τοῦ Ἐφόρου τῶν δημοσίων σχολείων, ἣν ἕως τότε εἶχε καὶ ἤρχισε πάλιν ἰδιωτεύων νὰ ἐπαγγέλληται τὸν ἰατρόν.

Ἀλλὰ τὰ γεγονότα κατὰ τοὺς τότε χρόνους διεδέχοντο ἄλληλα ὁρμητικὰ καὶ ραγδαῖα. Ἑπτὰ μῆνας μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Καποδιστρίου ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ Γραμματέως τῆς Ἐπικρατείας τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας συνωμολογήθη ἡ ἐν Τιλσὶτ εἰρήνη, δυνάμει τῆς ὁποίας, μετὰ ἕνα μῆνα καὶ πέντε ἡμέρας, ἤτοι τῇ 11 Αὐγούστου 1807, ὁ στρατηγὸς τοῦ Ναπολέοντος Βερθιὲ καταλαβὼν τὴν Κέρκυραν, ἔθηκε τέρμα εἰς τὸν βίον τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας.

Ὀλίγον χρόνον πρὸ τῆς λήξεως τῆς πρώτης ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις κατοχῆς τῶν Γάλλων διὰ τῆς ἀπελάσεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ῥώσσων καὶ τῶν Τούρκων ὑπεκινεῖτο ἐν Κερκύρᾳ τῇ συμπράξει τῆς Ῥωσσίας ἐπαναστατικὸν κίνημα κατὰ τῶν μεσημβρινῶν τῆς Τουρκίας χωρῶν, οὗ δὲν ἦτο ἀμέτοχος ὁ Καποδίστριας. Διότι οὗτος περιέθαλψε τοὺς εἰς τὴν Κέρκυραν καταφυγόντας ὁπλαρχηγοὺς τοῦ Σουλίου, ἤδη δὲ ἀπὸ τοῦ 1804 ὀργανώσας αὐτοὺς εἰς ἴδια ἑλληνικὰ σώματα ἔταξεν εἰς τὴν ῥωσσικὴν ὑπηρεσίαν, οἱ δὲ Σουλιῶται οἱ οὕτω μισθοδοτούμενοι ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας ὡρκίσθησαν νὰ συμμετάσχωσι τοῦ κινήματος. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1807 ὁ Ἀλῆ πασσᾶς, ὠφελούμενος ἐκ τοῦ μεταξὺ τοῦ Σουλτάνου καὶ τῆς Ῥωσσίας πολέμου, συγκεντρώσας στρατὸν πολυάριθμον ἐσκόπει νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τῆς Λευκάδος, ὁ Μοτζενῖγος ἀνέθηκεν εἰς τὸν Καποδίστριαν στρατιωτικὴν μᾶλλον ἢ πολιτικὴν ἐντολὴν πέμψας αὐτὸν εἰς τὴν Λευκάδα πρὸς ἄμυναν τῆς νήσου ἐπὶ κεφαλῆς Σουλιωτῶν ὁπλαρχηγῶν καὶ ἄλλου Ῥωσσικοῦ στρατεύματος, οὕτω δὲ ἐματαιώθη ἡ κατάληψις τῆς νήσου. Ψυχὴ δὲ καὶ κέντρον τῶν ὁπλαρχηγῶν γενόμενος ὁ μέλλων κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος, ὄχι μόνον ἔκτοτε προέπινεν ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως ὁλοκλήρου τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἀλλὰ καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ κατέστησεν, ὡς λέγει ὁ Φιλήμων ἐν τῷ *Δοκιμίῳ περὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας* « τὸ πανδοχεῖον ὅλων τῶν ἐθελοντῶν καὶ τῶν προσφύγων πολεμιστῶν τῆς Ῥούμελης καὶ τῆς Πελοποννήσου, μὲ τοὺς ὁποίους συνέδεσε σχέσεις στενοτάτας καὶ ὠφελιμωτάτας διὰ τὸ μέλλον τῆς πατρίδος».

Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Βερθιὲ κατάληψιν τῆς Κερκύρας « οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Ναπολέοντος ἐπροσπάθησαν νὰ πείσωσι τὸν Καποδίστριαν ὅπως δεχθῇ γαλλικὴν ὑπηρεσίαν καὶ τοῦ προσέφερον θέσιν τινὰ παρὰ τῷ συμβουλίῳ τῆς ἐπικρατείας. Τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην ἀπεποιήθη ὁ Καποδίστριας, διότι τὴν πατρίδα του δὲν συνέδεε μετὰ τῆς Γαλλίας οὐδεὶς δεσμὸς δυνάμενος νὰ παραγάγῃ αὐτῇ ὠφέλειαν. Ὁ Καποδίστριας ἐφρόνει ὅτι μόνη ἡ Ῥωσσία κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἠδύνατο νὰ εἶναι χρήσιμος εἰς τὴν πατρίδα του. Τῆς ἰδέας ταύτης ἐμφορούμενος ἀμέσως ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, διὰ τοῦ ἀρχικαγκελλαρίου τῆς Ῥωσσικῆς αὐτοκρατορίας Ῥωμανώφ, ὅπως μεταβῇ εἰς τὴν Ῥωσσίαν. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1809 ὁ Καποδίστριας ἔφθασεν εἰς τὴν Πετρούπολιν καὶ ὁ καγκελλάριος ἐδέχθη αὐτὸν μετ' ἄκρας φιλοφροσύνης, ἀλλὰ δὲν ἐχρησιμοποίησεν ἀμέσως τὴν ἱκανότητά του, ἀφήσας αὐτὸν ἀργόν. Ἡ καρδία τοῦ Καποδιστρίου εἶχε πληγωθῇ θανασίμως διὰ τῆς καταστροφῆς τῆς *Ἑπτανήσου Πολιτείας*, ἣν εἶχε συστήσῃ ὅπως ἀποτελέσῃ κέντρον μελλούσης ἐθνικῆς ἐνεργείας» [1]. Ἔμεινε λοιπὸν ἐπὶ δύο ἔτη ἀργὸς ἐν Ῥωσσίᾳ ὁ Καποδίστριας, τῆς σχολῆς δὲ ταύτης ἐπωφελούμενος ὑπέβαλε τῇ ῥωσσικῇ κυβερνήσει διάφορα σχετικὰ πρὸς τὴν Ἀνατολὴν ὑπομνήματα, ὧν ἡ ἀνάγνωσις ἔπεισε τὸν ἀρχικαγκελλάριον περὶ τῆς ἀξίας τοῦ Καποδιστρίου. Ὅθεν διώρισεν αὐτὸν σύμβουλον παρὰ τῇ ἐν Βρασιλίᾳ τῆς Ἀμερικῆς Ῥωσσικῇ πρεσβείᾳ, ἣν θέσιν ὁ Καποδίστριας κατά τινα εὐτυχῆ πρόνοιαν δὲν ἀπεδέχθη καὶ μετ' οὐ πολὺ ἔλαβε κατωτέραν διπλωματικὴν θέσιν ἀκολούθου ἐν Βιέννῃ ἔνθα πρεσβευτὴς τῆς Ῥωσσίας ἦτο τότε ὁ κόμης Στάκελβεργ. Ἡ πρωτεύουσα τῆς Αὐστρίας ἦτο κατὰ τοὺς τότε χρόνους τὸ κυριώτατον κέντρον τῆς κατὰ τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος ἀντιδράσεως τῆς συνηνωμένης Εὐρώπης καὶ τὸ ἐπιτηδειότατον πεδίον πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς διπλωματικῆς περινοίας τοῦ Καποδιστρίου, ὅστις μετ' οὐ πολὺ πάλιν διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ διπλωματικοῦ γραφείου τοῦ ναυάρχου Τζιτζαγώφ, ὑπερτάτου ἀρχηγοῦ τοῦ ῥωσσικοῦ στρατοῦ τοῦ Δουνάβεως. Ὁ Καποδίστριας καὶ τὴν πολιτικὴν ἀλληλογραφίαν ἐκράτει, καὶ σχέδια ὀργανώσεως ἐπετράπη

1) Σύντομος ἀφήγησις ὑπὸ Λ. Σ. Βροκίνη, σελ. 8.

1). Νύξεις κτλ. ὑπὸ Τόμπρου, σελ.5.

νὰ συντάξῃ τῶν χωρῶν, αἵτινες ἔμελλον κατὰ τὴν συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου νὰ παραχωρηθῶσιν ὑπὸ τῆς Τουρκίας εἰς τὴν Ῥωσσίαν. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ εὑρισκόμενος ὁ Κερκυραῖος διπλωμάτης ἐγένετο μάρτυς αὐτόπτης τοῦ μεγάλου πρὸς τὸν Ναπολέοντα ἀγῶνος μετὰ τὴν ἐν Μόσχᾳ ἀποτυχίαν τοῦ αὐτοκράτορος, αὐτὸς δὲ συνέταττε καὶ ἐξέδιδε τὰς προκηρύξεις καὶ τὰ δελτία τοῦ πολέμου τὰ ἀποστελλόμενα εἰς Βιέννην καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Μετὰ τὴν μάχην τῆς Λειψίας ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἔπεμψε τὸν Καποδίστριαν εἰς τὴν Ἑλβετίαν, ἵνα μετὰ τοῦ πληρεξουσίου τῆς Αὐστρίας συμβιβάσῃ τὰς διεστώσας φατρίας τῆς χώρας ἐκείνης καὶ ἀποσπάσῃ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ Ναπολέοντος. Ἡ ἐν τῷ μέσῳ δυσχερειῶν ἀνυπερβλήτων καὶ κωλυμάτων παρεμβαλλομένων καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ αὐστριακοῦ συναδέλφου του ἐπιτυχεστάτη καὶ συμβιβαστικωτάτη ἐνέργεια τοῦ Καποδιστρίου, ἀναγνωρισθεῖσα ἐπὶ τέλους καὶ ἀνομολογηθεῖσα καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἀποσταλῇ τὸ δεύτερον εἰς τὴν Ἑλβετίαν ὁ Κερκυραῖος διπλωμάτης ὡς πρεσβευτὴς τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τῇ 30 Μαΐου 1804 ὑπεγράφετο ἡ συνθήκη τῶν Παρισίων καὶ ὁ Λουδοβίκος ὁ ΙΗ' ἀνέβαινεν εἰς τὸν θρόνον τῶν πατέρων του, ὁπόθεν ἔμελλε πάλιν νὰ καταβῇ ἕνεκα τῆς ἐπανόδου τοῦ Ναπολέοντος ἀπὸ τῆς νήσου Ἔλβας. Ὁ Καποδίστριας εὑρίσκετο ἐν Παρισίοις μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Δυνάμεων, καὶ μόνος ἴσως αὐτὸς ἐτόλμησεν νὰ ὑποδείξῃ εἰλικρινῶς καὶ μετὰ θάρρους τὰς περιπλοκάς, εἰς ἃς ἔμελλε νὰ δώσῃ ἀφορμὴν ἡ σύμβασις τοῦ Φονταινεβλώ. Ἐπανελθὼν δ' ἐκεῖθεν εἰς τὴν ἐν Ἑλβετίᾳ θέσιν του ἐπεδόθη εἰς σειρὰν ὅλην δυσχερεστάτων καὶ ἀκανθωδεστάτων διαπραγματεύσεων, ἃς καθίστανον ἀναγκαίας ὄχι μόνον ὁ σάλος τῶν ἐσωτερικῶν τῆς Ἑλβετικῆς ὁμοσπονδίας πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ ἡ καθόλου κατὰ τὴν Εὐρώπην ἐπικρατοῦσα μεγάλη ταραχὴ καὶ σύγχυσις.

Γνωστὴ εἶνε ἡ παρουσία τοῦ Καποδιστρίου ὡς ἀντιπροσωπεύοντος τὴν Ῥωσσίαν ἐν τῇ περιφήμῳ συνόδῳ τῆς Βιέννης καὶ ἡ συμμετοχὴ αὐτοῦ εἰς τὰς ὑπὸ τῆς συνόδου ἐκείνης ληφθείσας σπουδαιοτάτας πρὸς εἰρήνευσιν τῆς πρόρριζα διατεταραγμένης Εὐρώπης ἀποφάσεις. Τῆς συνόδου αἱ ἐργασίαι ἔληξαν τῇ 9 Ἰουνίου 1815 καὶ ὁ Καποδίστριας κατώρθωσε νὰ συμπεριληφθῇ εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς συνόδου ἡ ῥήτρα τῆς ἐπισήμου ἀναγνωρίσεως τῆς Ἑπτανήσου ὡς κράτους ἀνεξαρτήτου ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ συνόδῳ τῶν Παρισίων τῇ συγκροτηθείσῃ μετὰ τὴν μάχην τοῦ Βαρτελὼ ὁ Καποδίστριας ἀντεπροσώπευσε τὴν Ῥωσσίαν καὶ εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ὅτι ἡ Γαλλία δὲν ἔπαθεν μείζονας ἔτι περικοπὰς καὶ ταπεινώσεις. Ἡ συνδιάσκεψις αὕτη ἔληξε τῇ 20 Νοεμβρίου 1815.

Ἡ Εὐρώπη πᾶσα ἐθαύμαζε πλέον τοῦ μέλλοντος Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος τὴν διπλωματικὴν ὑπεροχήν, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος θέλων νὰ ἀνταμείψῃ τὰς λαμπρὰς αὐτοῦ ὑπηρεσίας ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὸ ὕπατον διπλωματικὸν ἀξίωμα τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργοῦ, ὅπερ μόλις καὶ μετὰ βίας ἐπείσθη νὰ δεχθῇ ὁ Καποδίστριας, καλῶς γινώσκων πρὸς πόσας καὶ πόσον μεγάλας δυσχερείας ἔμελλε νὰ παλαίσῃ ξένος αὐτὸς ὢν καὶ τοσούτους Ῥώσσους ἐπισκιάσας.

Ὁ μετὰ ταῦτα βίος τοῦ Κυβερνήτου εἶναι γνωστότερος· οὐδεὶς ἀγνοεῖ τὰς πολιτικὰς περιπλοκάς, αἵτινες ἀνεφύησαν μεταξὺ τῆς Ῥωσσίας καὶ τῆς Τουρκίας καὶ τὸ δεσχερὲς τῆς θέσεως, εἰς ἣν εὑρέθη ὁ Καποδίστριας παλαίων μεταξὺ καθήκοντος καὶ αἰσθήματος. Ὄχι δὲ μόνον πρὸς Ἀνατολὰς αἱ ἀναφυεῖσαι δυσχέρειαι ἠπείλουν κατακλυσμόν, ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸς Δυσμὰς πράγματα δὲν ἐφαίνοντο κατὰ πάντα καὶ ὅπως προσεδοκῶντο ἥσυχα. Ἡ ἱερὰ συμμαχία ἐλάχιστα ἐπέτυχε τοῦ ποθουμένου, δικαιωθείσης τῆς ἀπαισιοδοξίας τοῦ Καποδιστρίου, νέα δὲ σύνοδος ἐχρειάσθη νὰ συνέλθῃ κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1818 ἐν Ἀκυϊσγράνῳ, ἔνθα καὶ πάλιν διακρίνεται ὁ δαιμόνιος ἀνήρ, οὗτινος ἀποκαλύπτεται σήμερον ἐν Κερκύρᾳ ὁ ἀνδριάς. Ὁ Καποδίστριας μετέβη εἰς τὸ Ἀκυΐσγρανον ἔχων τὴν πρόθεσιν νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν Γαλλίαν τῆς κατοχῆς τῶν συμμάχων, ἥτις ἐπίεζεν ἀκόμη αὐτὴν καὶ νὰ συνδέσῃ πάσας τὰς εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις διὰ κοινοῦ τινὸς δεσμοῦ, ἐπέτυχε δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ διετρανώθη ἐκφραστικώτατα ἡ πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνη τῆς Γαλλίας.

Ἅπαξ μόνον μετὰ ἑπταετῆ περίπου ἀπουσίαν, ποθήσας τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, ὁ Καποδίστριας ἐπεσκέφθη τὴν Κέρκυραν· ἡ κατάστασις τῶν νήσων ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν δὲν ἐφάνη εἰς αὐτὸν καλὴ καὶ διὰ πλείστους δ' ἄλλους πολιτικοὺς λόγους ἀπεφάσισε νὰ μὴ παρατείνῃ ἐπὶ πολὺ τὴν ἐκεῖ διαμονήν του καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἐν Ῥωσσίᾳ θέσιν του. Ἐπανερχόμενος διῆλθε διὰ τῶν πλείστων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν καὶ μακρὰ διὰ τοῦτο ὑπῆρξε καὶ σπουδαία ἡ πρώτη συνέντευξις, ἣν ἔλαβε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ὃν εἶδεν ἐν Βαρσοβίᾳ.....

Ἀλλ' αἴφνης ἐταράχθη πάλιν ἡ Εὐρώπη ἡ νομίζουσα ἑαυτὴν ἡσυχον καὶ ἐξησφαλισμένην. Ὁ Ὑψηλάντης εἶχεν ὑψώσῃ τὴν σημαίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως παρὰ τὸν Δούναβιν καὶ ἡ θέσις τοῦ Καποδιστρίου κατέστη τώρα μάλιστα ὅσον οὐδέποτε κρίσιμος. Τυχὼν ἀκροάσεως παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἱκέτευσεν αὐτὸν

λαβόντα πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ δυσχερὲς τῶν περιστάσεων νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ τῆς ὑπηρεσίας. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀγαπῶν σφόδρα καὶ τιμῶν τὸν ὑπουργόν του δὲν ἐνέκρινε μὲν ἐντελῶς νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ, συνειδὼς ὅμως τὴν ἀνάγκην τὴν πιέζουσαν τὸν Καποδίστριαν προθύμως παρέσχεν εἰς αὐτὸν ἄδειαν ἀπεριόριστον. Λαβὼν λοιπὸν τὴν ποθητὴν ταύτην ἄδειαν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Γενεύην, ἔνθα τοσοῦτον ἠγαπᾶτο καὶ ἐβίωσεν ἐκεῖ ἰδιωτεύων ἐπὶ πέντε ἔτη. Ἐκεῖθεν ἐκάλεσεν αὐτὸν ἡ ἀναγεννωμένη Πατρὶς καὶ εἰς τὰς δεξιωτάτας αὐτοῦ χεῖρας ἐνεπιστεύθη τὴν Κυβέρνησιν τῶν πραγμάτων της.....

Δὲν εἶνε ἐδῶ ὁ προσήκων τόπος νὰ ἐξιστορηθῶσι τὰ κατὰ τὴν Κυβέρνησιν τοῦ συνετωτάτου ἐκείνου ἀνδρός, ὅστις ἔθηκε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Τίς δὲν ἤκουσε περὶ τῶν ὑπερανθρώπων αὐτοῦ προσπαθειῶν καὶ μόχθων, τίς δὲν ἠξεύρει ὅτι τὸ θαυμάσιον καὶ εὐεργετικόν του πνεῦμα ἐπεφέρετο πανταχοῦ καὶ πάντοτε ὑπεράνω τοῦ χάους, ὅπερ φυσικῶς ἐγέννησεν ἡ ἐπανάστασις ἡ ἀναστήσασα λαὸν ἐπὶ τέσσαρας ἑκατονταετηρίδας δουλεύσαντα, τίς ἀγνοεῖ τὰς πικρίας, δι' ὧν ἐποτίσθη, τὰ παθήματα, ἃ ἔπαθε καὶ τὸν μαρτυρικὸν τέλος στέφανον δι' οὗ περιεστέφθη ὁ ἀοίδιμος ἀνήρ; Σήμερον ὅτε ἡ Ἑλλὰς πᾶσα μετὰ δακρύων χαιρετίζει τὴν ἐπὶ πολὺ λησμονηθεῖσαν μνήμην του ἂς μὴ γίνῃ λόγος περὶ τοῦ μαρτυρικοῦ του θανάτου..... «Τὸ λείψανον τοῦ Κυβερνήτου ἐμβαλσαμωθὲν καὶ εἰς κρυσταλλίνην θήκην κλεισθὲν ἐξετέθη εἰς προσκύνημα κοινόν. Μετὰ παρέλευσιν ἓξ ἡμερῶν ἔγινεν ἡ ἐπίσημος αὐτοῦ κηδεία, ἀπὸ τοῦ παλατίου κομισθέντος εἰς τὸν ναὸν τῆς μητροπόλεως, ἔνθα ἔμεινεν ἐναποτεθειμένον ἐν μέσῳ θυμιαμάτων καὶ λαμπάδων ἐπὶ ἓξ μῆνας, ὅπως παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Αὐγουστίνου μεταφερθῇ εἰς Κέρκυραν.... Ὁ Αὐγουστῖνος παραιτήσας τὴν Ἀρχὴν ἀνεχώρησε συγκομίζων τὸ φέρετρον τοῦ Κυβερνήτου εἰς Κέρκυραν, ὅπου ἔφθασε τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1832. Ὁ τότε ἁρμοστὴς Ἄδαμ, ἵνα μὴ τὸ λείψανον τοῦ ἀοιδίμου Κυβερνήτου προκαλέσῃ τὰς συγκινήσεις τοῦ Κερκυραϊκοῦ λαοῦ, παρεκάλεσε τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ τεθνεῶτος, ἵνα ἡ ἀποβίβασις τοῦ λειψάνου ἐκ τοῦ πλοίου γίνῃ τὴν νύκτα. Τῷ ὄντι ἐν μεσονυκτίῳ τῆς αὐτῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἔφθασε τὸ πλοῖον, ἀποβιβάσαντες οἱ ἀδελφοὶ τὸν νεκρὸν συνώδευσαν χωρὶς ἀκολουθίας εἰς τὴν πλησίον τοῦ προαστείου Μανδουκίου ἐκκλησίαν τῆς Πλατυτέρας εἰς τὸν περίβολον τῆς ὁποίας καὶ ἐτάφη.... Ἐπὶ τοῦ ψυχροῦ τάφου τοῦ καλύψαντος τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ, εἰσὶ γεγλυμμέναι αἱ ἑξῆς ὀλίγαι λέξεις πολλῶν δηλωτικαί: Ἰωάννης Καποδίστριας Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος (1) ».

(1) Σύντομος ἀφήγησις κτλ. ὑπὸ Βροκίνη, σελ. 30.

Τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Κυβερνήτου ἐνέπνευσαν ἐν Κερκύρᾳ καὶ τὴν Ἰταλίδα μοῦσαν καὶ δὴ ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν δύο κάλλιστα ἰταλικὰ ποιήματα, ὧν τὸ μὲν προσφωνεῖται «τῇ Κερκύρᾳ τῇ ἐγκαινιζούσῃ τὸν λίθινον ἀνδριάντα τοῦ κόμητος Ἰωάννου Καποδιστρίου», τὸ δὲ «τῷ μεγάλῳ διπλωμάτῃ κόμητι Ἰωάννῃ Καποδίστρια γραμματεῖ τῆς ἐπικρατείας τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας, ὑπουργῷ καὶ καγκελλαρίῳ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, πληρεξουσίῳ λειτουργῷ παρὰ τῇ Ἑλβετικῇ Ὁμοσπονδίᾳ, πολίτῃ τῆς Γενεύης, ἱππότῃ μεγαλοσταύρῳ τῶν κυριωτάτων ταγμάτων τῆς Εὐρώπης, Κυβερνήτῃ τῆς Ἑλλάδος, ὃν ἡ Εὐρώπη ἐκήρυξε τὸν περινοῦστατον τῶν Ἑλλήνων (1).»

Σ.

ΕΚΛΟΓΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΗΜΑ

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον.)

Ἂν καὶ ἡ ὥρα ἦτο ἀκόμη πρωϊνή, οὐχ ἧττον ὁ κύριος Περιστέρης ἰατρὸς ἐκ τῶν εὐϋπολήπτων τῆς ἐπαρχίας καὶ τέως βουλευτὴς εἶχεν ἐγερθῆ καὶ προθύμως ἐδέχθη τὸν ἐπισκέπτην εἰς τὸ σπουδαστήριόν του. Ἦτο ἀνὴρ μεσήλιξ, εὔσωμος, μὲ φυσιογνωμίαν ἀγαθὴν καὶ νοήμονα, ἀποπνέουσαν εἰλικρίνειαν, λίαν ἁβρὸς καὶ ὀπωσοῦν ἀριστοκρατικὸς τὴν συμπεριφοράν. Γόνος διακεκριμένης καὶ εὐπόρου τῆς ἐπαρχίας οἰκογενείας ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις τὴν ἰατρικήν, ἔμεινεν ἐπὶ δύο ἔτη ἀκόμη μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του πρακτικῶς ἐξασκούμενος ὡς βοηθὸς ἑνὸς τῶν διαπρεπῶν καθηγητῶν του, ἀκολούθως δ' ἐπέστρεψεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του, ὅπου ἐν βραχεῖ ἐσχημάτισεν ἀξιόλογον πελατείαν, ἥτις ἔβαινε κατ' ἔτος ἐπαισθητῶς αὐξανομένη, ἀποφέρουσα δὲ κέρδη οὐκ εὐκαταφρόνητα. Ἐπαυξήσας οὕτω τὴν περιουσίαν του, κεκτημένος φήμην καὶ ὑπόληψιν καθ' ἅπασαν τὴν ἐπαρχίαν, ἠδύνατο νὰ ζήσῃ, ἂν ἤθελεν, εὐτυχὴς καὶ ἀμέριμνος εἰς τὴν ἐν μέσῳ θαλεροῦ κήπου κειμένην κομψὴν καὶ ἀναπαυτικὴν οἰκίαν του, τὴν ὡραιοτέραν τῆς πόλεως, εἰς ἣν ἀναδενδράδες, καὶ πλούσιος κισσοῦ ἑρπυσμός, καὶ πολλαπλαῖ ἀνθοδοχείων σειραὶ παρεῖχον ὄψιν φαιδροτάτην· ἠδύνατο νὰ ζήσῃ αὐτόθι εὐδαίμων

(1) Giovanni Capodistria. Inno patriotico del Cav. Avv. Giuseppe Ramelli. Corfù (Tip. Nacamulli) 1886. —Τὸ ἕτερον ποίημα ἔχει ἀντὶ ἐπιγραφῆς τὴν ἀνωτέρω ἀφιέρωσιν εἰς τὸν Κυβερνήτην, εἰς ἣν ἐπάγονται τὰ ἑξῆς: Nel giorno che Corcira sua patria innalzavagli pubblico monumento il Canonico Dr Darmanin questo umile omaggio consacrava. — Ἐν τέλει δὲ Corfù, tip. di A. Lanza, 1886.

ὁμοῦ μὲ τὴν ἀγαθὴν σύζυγόν του, ἀνήκουσαν εἰς εὐυπόληπτον ἀθηναϊκὸν οἶκον καὶ τὴν μονογενῆ καὶ περιφίλητον θυγατέρα Ἀνδρομάχην, ἥτις εἶχεν ἐκπαιδευθῆ ἐν Ἀθήναις εἰς τὸ Ἀρσάκειον καὶ ἧς ἡ χάρις, ἡ καλλονὴ καὶ ἡ εὐφυΐα ἦσαν πεφημισμέναι μέχρι τῶν ἀκροτάτων ὁρίων τῆς ἐπαρχίας. Ἡ «κόρη τοῦ γιατροῦ» ἦτο τὸ χάρμα καὶ τὸ σέμνωμα ὄχι μόνον τῶν οἰκείων, ἀλλὰ καὶ τῶν συμπολιτῶν της. Ἐσεμνύνετο ἡ μικρὰ ἐπαρχιακὴ πόλις, διότι συγκατελέγετο μεταξὺ τοῦ θήλεος πληθυσμοῦ της καὶ ἡ θελκτικωτάτη ἐκείνη ἀντιπρόσωπος τῆς ἁβρότητος καὶ κομψότητος τῆς πρωτευούσης. Ὁσάκις δὲ φέρουσα τὸν θερινόν της πέτασον καὶ τὸ ἐρυθρόν της ἀλεξήλιον ἐξήρχετο χάριν περιπάτου καὶ περιεπλανᾶτο μόνη εἰς τὴν ἐξοχήν, ἵσταντο καὶ τὴν ἔβλεπον οὐχὶ μετὰ φθόνου ἀλλὰ μετ' ἀγάπης μᾶλλον αἱ ταπειναὶ ἀγρότιδες, δι' ἃς ἦτο ἡ τελεία προσωποποίησις τοῦ ἰδανικοῦ τοῦ πλούτου, τῆς εὐμορφίας, τῆς περιωπῆς.

Καὶ ἔζησε πράγματι ἡσυχος ἐπί τινα ἔτη ὁ ἰατρὸς Περιστέρης, ἐξασκῶν τὴν ἐπιστήμην του καὶ ἀπέχων τῶν κομματικῶν διαμαχῶν. Ἀλλ' οἱ συγγενεῖς του, οἵτινες ἐπόθουν νὰ χρησιμοποιήσωσιν ἐπ' ἰδίῳ ὀφέλει τόσην ἰσχὺν καὶ ὑπόληψιν, προσεπάθουν νὰ τὸν ἀναγκάσωσι διὰ προτροπῶν, ἀναρριπίζοντες τὴν ἐν τῇ ψυχῇ ἑκάστου κεκρυμμένην φλόγα τῆς φιλοδοξίας.

— Ἐσὺ εἶσαι τὸ κεφάλι τῆς ἐπαρχίας, τῷ ἔλεγον· διατὶ ν' ἀφίνῃς εἰς τοὺς ἄλλους τὰ πρωτεῖα;

Μᾶλλον ὅμως τῶν προτροπῶν τούτων καὶ εἰσηγήσεων ἴσχυσε τὸ αἴσθημα τῆς ἠθικοτυπίας. Ἐκινήθη ἰδίως ἀφότου ὁ Μάνθος, νεαρός τις συνάδελφός του ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, μόλις ἔλαβε τὸ δίπλωμά του κατὰ θεῖαν οἰκονομίαν,—διελθὼν τὸν καιρὸν τῆς φοιτήσεως ἐν ἀμελείᾳ καὶ ὀκνηρίᾳ, μελετήσας δὲ μόνον κατὰ τὸ τελευταῖον ἐξάμηνον,—καὶ τὴν πρακτικὴν ἄδειαν μετὰ ταῦτα, ἤρχισε σὺν τῇ ἐξασκήσει τοῦ ἐπαγγέλματος νὰ ἐργάζηται δραστηρίως προπαρασκευαζόμενος διὰ τὸ πολιτικὸν στάδιον. Ὅσον ἀγαθὸς καὶ ἀνεξίκακος καὶ ἂν ἦτο ὁ κ. Περιστέρης, δὲν ἠδύνατο ὅμως ἐκ φιλοτιμίας ν' ἀφήσῃ «ἐκεῖνο τὸ γιατροῦδάκι, ὡς τὸν ἀπεκάλει περιφρονητικῶς νὰ τοῦ 'μπῇ 'στὸ ρουθούνι.» Ἄλλως τε εἶνε παροιμιώδης ὁ μεταξὺ τῶν ἰατρῶν φθόνος· οἱ δύο Ἀσκληπιάδαι μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὸν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ των ἀνταγωνισμὸν, ἐξελέξαντο καὶ δεύτερον στάδιον ἀμίλλης, τὴν πολιτικήν. Ὁ Περιστέρης, ὡς ἀρχαιότερος, γνωστότερος καὶ κεκτημένος πλείονα κεφάλαια συμπαθείας ἐνίκησε τὸν ἀντίπαλόν του ἐκλεχθεὶς μεθ' ὅλου τοῦ συνδυασμοῦ του βουλευτὴς διὰ μεγάλης πλειονοψηφίας. Ἀφοῦ δὲ ἅπαξ κατῆλθεν εἰς τὸ πολιτικὸν στάδιον ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἐν αὐτῷ, χωρὶς μὲν νὰ αἰσθάνηται ζέσιν μεγάλην καὶ ἐνθουσιασμὸν ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ δύναται νὰ ὀπισθοχωρήσῃ, ἑνόσῳ τοὐλάχιστον ὑφίστατο ὁ λόγος ὁ παρακινήσας αὐτὸν εἰς τὴν ἀπόφασίν του, ἑνόσῳ δηλαδὴ διεφιλονείκει τὴν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπιρροὴν ὁ συνάδελφός του. Ἑπομένως ἐδέησε νὰ ὑποκύψῃ εἰς ὅλας τὰς ἀηδεῖς συνθήκας τῆς πολιτικῆς, εἰς τὰς συνηθείας καὶ τὰς ὑποχρεώσεις αὐτῆς, νὰ περιποιῆται τοὺς ἰσχυροὺς κομματάρχας, νὰ ὑφίσταται δαπάνην οὐχὶ εὐκαταφρόνητον κατὰ πᾶσαν ἐκλογὴν εἰς ἑορτὰς καὶ φιλοδωρήματα, νὰ καταλείπῃ τὴν ἄνεσίν του ὅπως μεταβαίνῃ πολλάκις ἐν μέσῳ χειμῶνι εἰς τὴν πρωτεύουσαν χάριν τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ κόμματος, νὰ παρευρίσκηται εἰς τὸ βουλευτήριον καὶ νὰ ἐκφωνῇ ἓν στρογγύλον καὶ ἠχηρὸν *ναί* (διότι ὁ κ. Περιστέρης δὲν ἦτο ῥήτωρ) παρακολουθούμενον ὑπὸ δύο ἀπηχήσεων ἐξερχομένων ἐκ τοῦ στόματος τῶν δύο συναδέλφων του κατὰ τὰς ἐπισήμους ψηφοφορίας, νὰ περιέρχηται ἀπὸ ὑπουργείου εἰς ὑπουργεῖον πρὸς διεξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεων τῶν συμπολιτῶν του καὶ νὰ κατατρίβῃ τὰς λοιπὰς ὥρας του εἰς ἀδιάλειπτον ἀλληλογραφίαν μεθ' ὅλων σχεδὸν τῶν συνεπαρχιωτῶν του, ἐγγραμμάτων καὶ μή, διότι ὅλοι εἶχον μίαν παράκλησιν ν' ἀπευθύνωσι πρὸς αὐτόν, μίαν ἀπαίτησιν νὰ διατυπώσωσιν. Χάρις εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐκπλήρωσιν τῶν στερεοτύπων ὅρων τοῦ ἀχάριτος τούτου προγράμματος, ὁ κ. Περιστέρης ἐξελέγη κατὰ τρεῖς συνεχεῖς περιόδους πρῶτος βουλευτὴς τῆς ἐπαρχίας.

Ὁ κὺρ Ἠλίας διετέλει ἀνέκαθεν εἰς σχέσεις λίαν φιλικὰς μετὰ τοῦ βουλευτοῦ, οὗτινος πάντοτε ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐνθέρμων ὑποστηρικτῶν· διὰ τοῦτο, ὡς εἴπομεν, εὗρεν ἐν τῇ οἰκίᾳ του ὑποδοχὴν ἐγκάρδιον. Μετὰ τὸν καφὲν καὶ τὰς πρώτας φιλοφρονήσεις, ἡ συνδιάλεξις ἐστράφη περὶ τὸ δι' ἀμφοτέρους ἐνδιαφέρον θέμα τῶν ἐκλογῶν.

— Σ' ἐπερίμενα, κὺρ Ἠλία, εἶπεν ὁ Περιστέρης, ἤθελα μάλιστα νὰ σοῦ μηνύσω, ἀλλὰ ὑπέθεσα πῶς θὰ ἐμανθάνετε καὶ σεῖς ἐκεῖ κάτω τὴν εἴδησιν τῆς διαλύσεως καὶ ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ σ' ἔβλεπα ἀπ' ἐδῶ. Ἐννοεῖς ὅτι εἰς τοιαύτας περιστάσεις πρέπει κανεὶς πάντοτε νὰ συνεννοῆται μὲ τοὺς καλούς του φίλους.

Ὁ Κοπάνης προσέκλινε ψιθυρίσας εὐχαριστήριόν τινα φράσιν μετὰ διαβεβαιώσεων συγκεχυμένων περὶ τῶν φιλικῶν αἰσθημάτων καὶ τῆς ἀφοσιώσεώς του.

— Ἂς ἴδωμεν πρῶτον πῶς πηγαίνουν οἱ λογαριασμοί μας, ἐξηκολούθησε μειδιῶν ὁ βουλευτής, διότι ἐπιθυμῶ πρὸ πάντων μὲ τοὺς φί-

λους μου νὰ μὴ ὑπάρχῃ καμμία ἀφορμὴ παρεξηγήσεως. Δύο γράμματα μοῦ ἔστειλες εἰς τὰς Ἀθήνας· τὰ ἔλαβα καὶ τὰ δύο. Τὸ ἕνα ἦτο διὰ τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ υἱοῦ τῆς Πέτραινας, τῆς χήρας. Εἶδα κ' ἔπαθα ὡς νὰ τὰ καταφέρω μὲ τὴν ἐπιτροπή, ἐπειδὴ τὸ παλληκάρι αὐτὸ ἦτο σὰν βράχος. Τέλος πάντων ἔβαλα πολλὰ ἔκτακτα μέσα καὶ κατώρθωσα νὰ τὸν περάσουν ὡς καρδιακόν, κ' ἔτσι πάει 'στὴ δουλειά του.

— Ξεύρετε, εἶπεν ὁ πάρεδρος δικαιολογούμενος, ἄλλος τρόπος δὲν ἦτο διὰ νὰ πληρωθῇ τὸ χρέος τῆς μητέρας του· ἂν ἐπήγαινε στρατιώτης, καὶ αὐτὴ ἡ δυστυχισμένη θὰ ἔμενε χωρὶς ψωμὶ κ' ἐγὼ πάλιν δὲν θὰ ἠμποροῦσα νὰ λάβω ὀπίσω τὰ χρήματά μου. Δι' αὐτὸ ἐστοχάσθηκα....

— Δὲν ἐξετάζω ποίους λόγους εἶχες διὰ νὰ κάμῃς αὐτὴν τὴν ἀγαθὴν πρᾶξιν, εἶπε διακόπτων αὐτὸν μὲ ἀδιόρατον σχεδὸν μειδίαμα σαρκασμοῦ ὁ κ. Περιστέρης. Βέβαια καθένας πρέπει νὰ κυττάζῃ καὶ τὸ συμφέρον του. Ἂς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὸ ἄλλο, κατὰ τὸν Σεπτέμβριον ἔλαβα τὴν ἐπιστολὴν μὲ τὴν ὁποίαν μοῦ συνίστας νὰ διορισθῇ φύλαξ τοῦ τηλεγράφου ὁ Ἀντώνης ὁ Στουπῆς. Πρέπει νὰ σοῦ ὁμολογήσω ὅτι ἔγεινεν ἀντενέργεια δι' αὐτὸν τὸν διορισμόν, μοῦ ἔγραψαν πολλοὶ ἄλλοι ὅτι αὐτὸς εἶνε μέθυσος, ὅτι εἶνε ἀντίθετός μας καὶ ὅτι τὸν ὑποστηρίζεις μόνον καὶ μόνον διότι ἐκάμετε συμφωνίαν νὰ σοῦ παραχωρῇ τὸν μισὸν μισθόν του...

— Καὶ βέβαια! ἀνέκραξεν ὁ κὺρ Ἠλίας, βέβαια ἔκαμα αὐτὴν τὴν συμφωνία. Τέσσερα χρόνια τώρα λεπτὸ δὲν ἔλαβα ἀπέναντι διὰ τὸ πίστωμά του. Τί εἶχα νὰ κάμω; κρισολογίαις;

— Δὲν ἐπρόσεξα καθόλου εἰς τὰς ἀντιλογίας, ἐξηκολούθησεν ὁ κ. Περιστέρης χωρὶς νὰ φανῇ λαμβάνων ὑπ' ὄψει τὰς δικαιολογίας τοῦ μεθ' οὗ συνωμίλει, καὶ ἔκαμα κατὰ τὴν παραγελίαν σου. Ἂν ἔχῃς καμμίαν ἄλλην ἀπαίτησιν, σὲ παρακαλῶ νὰ μοῦ τὸ εἰπῇς ἐλεύθερα καὶ νὰ μὲ διαθέτῃς εἰς ὅ,τι μὲ νομίζεις χρήσιμον. Αὔριον ἴσα ἴσα πρόκειται νὰ γράψω τοῦ ὑπουργοῦ διὰ τὰ ἐπαρχιακά μας πράγματα, καθὼς ἐμείναμεν σύμφωνοι. Θεώρει με ὡς εἰλικρινῆ φίλον σου, ὅπως κ' ἐγὼ σὲ θεωρῶ φίλον μου καὶ ἐλπίζω εἰς τὴν ὑποστήριξίν σου.

Ἡ μορφὴ τοῦ παρέδρου τοῦ Μαυρολιθάρου ἠθρίσσεν· τὸ ἐπιπλανώμενον ἀμυδρῶς ἐπ' αὐτῆς νέφος τῆς ἀμφιβολίας καὶ τῆς δυσπιστίας βαθμηδὸν διελύθη καὶ ἤρχισε ν' αὐγάζῃ εἰς αὐτήν, ἐπισκιαζομένην ἀκόμη ὑπὸ τελευταίου τινὸς δισταγμοῦ ἡ αἴγλη ἐπιθυμίας ζωηρᾶς καὶ ἡ ἐλπὶς περὶ ταχείας ἐκπληρώσεως αὐτῆς.

— Γιατρέ μου, ἤρχισε λέγων μὲ φωνὴν μελιτώδη, ἔχω κάτι νὰ σᾶς ζητήσω ἀκόμη, το πλέον σοβαρὸν ἀπ' ὅλα. Δι' αὐτὸ ἐπερίμενα τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἔλθω προσωπικῶς νὰ σᾶς εὕρω καὶ νὰ σᾶς ὁμιλήσω, ἐπειδὴ μερικαὶ ὁμιλίαι.... καταλαμβάνετε.... πρέπει νὰ γίνωνται ἀπ' εὐθείας, χωρὶς νὰ μεσολαβοῦν ξένα πρόσωπα...

— Περὶ τίνος πρόκειται; ἠρώτησεν ὁ βουλευτὴς ἐκπλαγεὶς ὁπωσοῦν ἐκ τοῦ μυστηριώδους ἐκείνου προοιμίου.

— Περὶ τοῦ υἱοῦ μου, τοῦ Βάσου!...

— Ἀ!... εὕρηκες λοιπὸν τίποτε καὶ δι' αὐτὸν τὸν χασομέρη;.. Καιρὸς ἦτον! Εἰπέ μου τί ἐσκέφθης; τί ἠμποροῦμεν νὰ κάμωμεν δι' αὐτόν;

— Ἐσκέφθην νὰ τοῦ εὕρω μίαν νύμφην!.

— Ἡ ὥρα ἡ καλή! ἀνέκραξεν ὁ Περιστέρης. κ' ἔχεις καμμία 'στὸ μάτι:

— Καλλίτερη δὲν 'μπορεῖ νὰ γείνῃ, ἀπήντησε μειδιῶν ὁ Κοπάνης.

— Κ' εἶν' ἀπ' ἐδῶ, ἀπὸ τὴν ἐπαρχία μας;

— Ἀπ' ἐδῶ.

— Τὴν γνωρίζω ἐγώ; ἠμπορῶ νὰ μεσολαβήσω;

— Ἀπὸ λόγου σας ἐξαρτᾶται.

— Μ' ἔβαλες σὲ περιέργεια, κὺρ Ἠλία· δὲν μοῦ λέγεις τέλος πάντων ποία εἶνε; ἠρώτησεν ὁ βουλευτής.

— Νὰ σᾶς 'πῶ τὴν ἀλήθεια, ἀπήντησεν ὁ Ἠλίας καταβάλλων ὑστάτην προσπάθειαν, μοῦ φαίνεται κ' ἐμὲ πῶς εἶνε προτιμότερον νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ ὀρθὰ κοφτά... εἶνε ἡ κόρη σας!

— Ἡ κόρη μου! ἀνεβόησεν ὁ Περιστέρης προσβλέπων μετ' ἐκπλήξεως τὸν πάρεδρον.

Καὶ ἐπανέλαβε μετὰ τοῦ αὐτοῦ τόνου:

— Ἡ κόρη μου!

Ὁ Κοπάνης ὠχρίασεν, συνῃσθάνθη ὅμως ὅτι ἀφοῦ ἅπαξ κατῆλθεν εἰς τὸ πεδίον, δὲν τῷ ἐπετρέπετο πλέον νὰ ὀπισθοχωρήσῃ, χωρὶς κἂν νὰ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν ὅλα τὰ μέσα δι' ὧν ἐσκόπει νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ αἴτημά του.

— Κάτι πολὺ παράξενο σᾶς φαίνεται τὸ πρᾶγμα, γιατρέ, εἶπε μετὰ προσπεποιημένης ἠπιότητος, δὲν βλέπω ὅμως τὸν λόγον διατὶ νὰ παραξενευθῆτε τόσον...

— Ἡ κόρη μου! εἶπεν αὖθις ὁ Περιστέρης· μὰ δὲν μοῦ λέγεις, κὺρ πάρεδρε, μὲ τὰ σωστά σου ἦλθες νὰ μοῦ κάμῃς αὐτὴν τὴν ὁμιλία;

— Καὶ διατί τάχα; ἀπήντησεν ἐγείρων ἀγερώχως τὴν κεφαλὴν ὁ πάρεδρος, καὶ διατί τάχα; Μήπως τὸ παιδί μου δὲν εἶνε ἄξιο διὰ τὴν κόρην σας: Ἐστάθηκε ὀλίγον ζωηρός, δὲν σᾶς λέγω· ἀλλὰ καὶ περιουσίαν ἔχει, δόξα σοι ὁ θεός, καὶ μονάκριβος εἶνε καὶ σακάτης δὲν εἶνε...

— Δὲν λέγω τὸ ἐναντίον· ἀλλά, ἐπὶ τοῦ παρόντος τοὐλάχιστον δὲν ἔχω τὴν κόρην μου διὰ πανδρειά.

Ἦτο τόσον ξηρὸς καὶ σχεδὸν αὐστηρὸς ὁ τόνος τῆς φωνῆς τοῦ ἰατροῦ λέγοντος ταῦτα, ὥστε ὁ Κοπάνης ἐννόησεν ὅτι ἡ ἀπόφασίς του ἦτο ὁριστικὴ καὶ ἀνέκκλητος. Ἄλγος ὀξὺ ἐσπάραξε τὴν καρδίαν του· ἡ τρωθεῖσα πατρικὴ αὐτοῦ φιλοτιμία συνῃσθάνθη ὅτι ὁ ἀληθὴς λόγος τῆς ἀποποιήσεως, ὃν ὁ Περιστέρης ἀπέκρυπτεν ἐξ ἀβρότητος, ἦτο ἡ περιφρόνησις καὶ ἡ ἀποστροφὴ αὐτοῦ πρὸς τὸν διεστραμμένον χαρακτῆρα τοῦ τέκνου του, οὗτινος αἱ παρεκτροπαὶ ἦσαν γνωσταὶ καὶ περιβόητοι καθ' ἅπασαν τὴν ἐπαρχίαν. Τὸ συνῃσθάνθη, ἐν τῷ πείσματι δὲ καὶ τῇ μανίᾳ του διότι ἔβλεπεν ἀποτυγχάνον ἀφεύκτως τὸ ἐπιχείρημά του, δὲν ἠδυνήθη νὰ διατηρήσῃ τὴν κρυψίνουν καὶ φλεγματικὴν ἀταραξίαν του.

— Ὅπως ἀγαπᾶτε, γιατρέ, εἶπεν ἐγειρόμενος... Καμμιὰ φορὰ ὅμως στὸν κόσμο καὶ ὁ πλέον μεγάλος ἔχει ἀνάγκην τὸν μικρόν. Δὲν πειράζει ὅμως!.. θὰ ἰδοῦμε!

Τὸ πάρθιον βέλος ὅπερ ἠθέλησε νὰ ρίψῃ δὲν ἠστόχησε μὲν τοῦ σκοποῦ, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο πάντη ἀλλοῖον ἀφ' ὅτι προσεδόκα. Ἡ πραεῖα καὶ καλοκάγαθος μορφὴ τοῦ κ. Περιστέρη ἐσυννεφώθη διὰ μιᾶς· ἀστραπὴ ὀργῆς καὶ ἀγανακτήσεως ἐξήστραψεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ διὰ φωνῆς ἠχηρᾶς ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν πάρεδρον:

— Κύριε Κοπάνη. τῷ εἶπε, φαίνεται ὅτι πολὺ ἠπατήθης εἰς τὰς ἐκτιμήσεις σου καὶ εἰς τοὺς ὑπολογισμούς σου. Μάθε ὅτι ναὶ μὲν μοῦ ἀρέσει ἡ πολιτικὴ διότι πολιτεύομαι, ὑποκύπτω καὶ ἐγὼ εἰς τὰς ἁμαρτίας της, τὴν ἀφίνω κἄποτε νὰ ὑπερβαίνῃ τὴν θύραν τῆς οἰκίας μου καὶ νὰ ἔρχεται ἕως ἐδῶ, εἰς τὸ σπουδαστήριόν μου, ἀλλ' εἰς τὸ οἰκογενειακόν μου ἄσυλον δὲν τῆς ἐπιτρέπω νὰ εἰσέλθῃ καθόλου, πολὺ δὲ τολμηρὸς καὶ αὐθάδης θὰ ἦτο ἐκεῖνος, ὅστις ἤθελε προσπαθήσει νὰ τὴν ἐμβάσῃ. Δὲν δίδω ἐγὼ τὴν κόρην μου διὰ ρουσφέτι! ἐξηκολούθησε μὲ φωνὴν ἐντονωτέραν, τὸ ἤκουσες; Αὐτὴ εἶνε ἡ τελευταία μου ἀπάντησις καὶ εἶσαι κύριος νὰ μὲ ψηφίσῃς ἢ νὰ μὲ καταψηφίσῃς, καὶ σὺ καὶ οἱ συγγενεῖς σου, καὶ οἱ φίλοι σου!

Καὶ ταῦτα εἰπὼν τῷ ἔστρεψεν ἀποτόμως καὶ ὑπερηφάνως τὰ νῶτα.

Κατῃσχυμμένος, ἀπεσβολωμένος, πράσινος ἐκ τοῦ θυμοῦ του ὁ πάρεδρος τοῦ Μαυρολιθάρου ἐξῆλθε, μὴ τολμῶν οὔτε κἂν ν' ἀναβλέψῃ πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις ὡμίλει μὲ τόσον ἀγέρωχον καὶ ἐπιτακτικὴν γλῶσσαν πρὸς αὐτόν. Ἔρριψεν ἐξερχόμενος ὕστατον βλέμμα ἐπὶ τῆς χαριέσσης οἰκίας, ἣν πρὸς στιγμὴν ὠνειροπόλησεν ὡς μέλλουσάν ποτε νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν κατοχὴν τῶν ἀπογόνων του καὶ ἐξ ἧς ἠκούοντο ἐξερχόμενοι ὡς ὑστάτη χλεύη ἦχοι κλειδοκυμβάλου, τοῦ μόνου ἴσως ὑπάρχοντος ἐν τῇ ἐπαρχιακῇ ἐκείνῃ πόλει, καὶ διασκελίσας μὲ μεγάλα βήματα τὸν κῆπον ἔφθασεν εἰς τὴν ὁδὸν χωρὶς νὰ κυττάξῃ κἂν ὀπισθέν του.

Ὁ πόλεμος ἦτο ἤδη κεκηρυγμένος μεταξὺ τοῦ Κοπάνη καὶ τοῦ Περιστέρη.

Ἀφοῦ διεξεπεραίωσε τὰς ὑποθέσεις του, ἐπορεύθη περὶ τὴν δείλην εἰς τὴν πλατεῖαν ὅπου εἶχε συμφωνήσει μετὰ τοῦ Γρηγόρη νὰ συναντηθῶσιν. Δὲν τὸν εὗρεν ὅμως καὶ ἐξετάσας ἔμαθεν ὅτι ὁ πονηρὸς ἀμαξηλάτης εὑρὼν ἀγώγιον κατὰ τύχην εἶχεν ἀναχωρήσει πρὸ μιᾶς ὥρας. Ἐδέησε λοιπὸν νὰ μισθώσῃ ἄλλην ἁμαξαν, μὴ δυνάμενος νὰ μετακομίσῃ πεζὸς τὰς προμηθείας του, ὑφιστάμενος οὕτω ἐπιπρόσθετον δαπάνην καὶ ἀφίκετο ἐν ὥρᾳ νυκτὸς προκεχωρηκυίας εἰς τὸ χωρίον του σύννους καὶ βαρύθυμος. Ἐδείπνησε καὶ κατεκλίθη ἀμέσως· ἀλλὰ πρὶν ἀποκοιμηθῇ, ἔλαβεν ἀπὸ τῆς παρακειμένης τραπέζης φυλλάδιον τετριμμένον καὶ ἀνεδίφησεν αὐτὸ πρὸς στιγμήν.

Ἦτο ὁ ἐκλογικὸς κατάλογος τοῦ δήμου Δ...

Γ'.

Αἱ ἐκλογαὶ προσήγγιζον ἤδη καὶ ὅσον παρήρχοντο αἱ ἡμέραι, τόσον ἐξήπτοντο τὰ πνεύματα καὶ ἐκεντᾶτο τὸ ἐνδιαφέρον. Πᾶσα ἄλλη σκέψις καὶ μέριμνα εἶχεν ἀποσκορακισθῇ, ὅλοι δὲ οἱ κομματάρχαι καὶ οἱ ὁπωσδήποτε σημαίνοντες εἰργάζοντο πυρετωδῶς ἕκαστος ὑπὲρ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν φίλων αὐτοῦ ὑποψηφίων. Καθεὶς ὑπέβλεπε τὸν ἀντιφρονοῦντα καὶ προσεπάθει νὰ διαγνώσῃ καὶ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ. Οἱ ἐκλογεῖς καὶ μάλιστα οἱ ἔχοντες συγγενολόγιον μέγα ἐξ αἵματος ἢ ἐξ ἀγχιστείας καθίσταντο ὁσημέραι ἀντικείμενα τρυφερῶν φροντίδων εἴτε ὑπὸ τῶν ὑποψηφίων αὐτοπροσώπως εἴτε ὑπὸ τῶν πρακτόρων αὐτῶν. Φιλικαὶ πιέσεις, ὑποσχέσεις, κολακεῖαι, ἀπειλαὶ ἐν ἀνάγκῃ, τὰ πάντα ἐτίθεντο εἰς ἐνέργειαν πρὸς ἄγραν ψήφων.

Οἱ κάτοικοι τοῦ Μαυρολιθάρου δὲν ὑστέρουν τῶν λοιπῶν ἐπαρχιωτῶν των. Αἱ ἑσπεριναὶ συνεδριάσεις εἰς τὸ παντοπωλεῖον τοῦ κὺρ Μελέτη ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ καθίσταντο ζωηρότεραι παρετείνοντο δὲ πρᾶγμα σπάνιον καὶ ἀσύνηθες καὶ μέχρι τῆς ἑνδεκάτης πολλάκις τῆς νυκτός. Ὁ ὑπόξυνος οἶνος τοῦ παντοπώλου ἐξωδεύετο ἀφειδῶς καὶ ὅσον ἐκενοῦντο τὰ βαρέλια, τόσον ἠσθάνετο ἀνακρύφισιν καὶ τόσον ἐξιλαρύνετο ἡ στρυφνὴ μορφὴ τοῦ ἰδιοκτήτου. Ἐννοεῖται ὅτι κατὰ τὰς πολυώρους ἐκείνας συνεδριάσεις τὸ μόνον καὶ κύριον θέμα τῆς συνομιλίας, τὸ ὑπερνικῶν καὶ τάσσον ἐν δευτερευούσῃ μοίρᾳ πάντα τὰ λοιπὰ ἦτο τὸ τῶν ἐκλογῶν. Ἡ πλειονότης τῶν ἐκλογέων τοῦ Μαυρολιθάρου ἦτο ὑπὲρ τοῦ Περιστέρη καὶ τοῦ συνδυασμοῦ αὐτοῦ. Ὁ ἄλλως τε ἀγαπητὸς ἰατρὸς κατέκτησε τὰς συμπαθείας

ἔτι μᾶλλον καὶ σχεδὸν τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν Μαυρολιθαριτῶν προσενεγκὼν κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἀξιόλογον χρηματικὸν ποσὸν ὡς ἔρανον ὑπὲρ τῆς ἐπισκευῆς τοῦ ἐκ πυρκαϊᾶς βλαβέντος ναοῦ τοῦ χωρίου. Ὁ δὲ παππᾶ-Μιχάλης κῆρυξ διαπρύσιος γενόμενος τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἐλευθεριότητος τοῦ δωρητοῦ συνηγόρει ἐνθέρμως ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας του. Ὁ δήμαρχος καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν προκρίτων ἦσαν φίλοι κεκηρυγμένοι τοῦ τέως βουλευτοῦ. Ὁ εἰρηνοδίκης ἀντιπροσωπεύων τὴν ἀκεραιότητα καὶ τὴν ἀμεροληψίαν τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας, προσεποιεῖτο τὸν ἀδιάφορον· ἀλλ' ὁ ἐνωμοτάρχης φύσει λάλος, καθιστάμενος δὲ λαλίστερος ἐκ τῶν συνεχῶν σπονδῶν, δὲν ἐδίσταζε νὰ κηρύττῃ φανερὰ τὴν εὔνοιαν τῆς κυβερνήσεως πρὸς τὸν συνδυασμὸν τοῦ Περιστέρη, ὅστις ἐθεωρεῖτο ὡς ὑπουργικός. Τὴν ἐπιτυχίαν αὐτοῦ ἐθεώρουν πάντες ἀναμφισβήτητον, ἀνωμολόγουν ὅμως ὅτι καὶ ὁ ἀντίθετος συνδυασμὸς διέθετε δυνάμεις οὐχὶ εὐκαταφρονήτους, καὶ ὅτι εἰργάζετο μετ' ἀσυνήθους ζέσεως, ὡς νὰ εἶχεν ἐξασφαλίσει τὴν σύμπραξιν φίλων καὶ ὑποστηρικτῶν σημαντικῶν.

— Καὶ αὐτὸς ὁ πάρεδρός μας τί νὰ γίνεται; ἠρώτων συχνάκις οἱ χωρικοί, τί νὰ λογαριάζῃ;

Ἡ ἐρώτησις αὕτη ἠκούετο συχνά, ὁσάκις δὲν εὑρίσκετο ἐντὸς τοῦ παντοπωλείου χαρτοπαίζων ὁ Βάσος.

—Νὰ ἰδῆτε ποῦ αὐτὸς κᾶτι μαγειρεύει, ἔλεγε μετὰ πεποιθήσεως ὁ ἀμαξηλάτης Γρηγόρης.

Τῷ ὄντι ἡ διαγωγὴ τοῦ παρέδρου ἦτο λίαν ὕποπτος καὶ οἱ συγχωρικοί του δὲν εἶχον ἄδικον νὰ ἐκπλήττωνται καὶ νὰ ἐρωτῶσιν. Φίλος τοῦ Περιστέρη δὲν ἦτο βεβαίως· ὀχυρωθεὶς κατ' ἀρχὰς ὄπισθεν τῆς συνήθους σιγηλότητος καὶ ἐπιφυλακτικότητος, ἐφαίνετο χλιαρὸς πρὸς πάσας τὰς εἰσηγήσεις τὰς γενομένας αὐτῷ περὶ ὑποστηρίξεως τοῦ τέως φίλου του πολιτευομένου, βαθμηδὸν δέ, ὅσον ὁ καιρὸς προὐχώρει, διαχυτικώτερος γενόμενος, ἐξέφραζεν ἀπροκαλύπτως διαθέσεις ἡκιστα εὐνοϊκὰς πρὸς τὸν ἰατρὸν καὶ τοὺς πολιτικούς του συναγωνιστάς, μὴ φειδόμενος μάλιστα φράσεων πικροχόλων καὶ μυκτηριστικῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲν ἔμενεν ἀργός, ἀλλὰ περιήρχετο σχεδὸν καθημερινῶς τὰς κώμας τῶν πλησιοχώρων δήμων, ὅπου ἡ ἰσχύς του, ὡς εἴπομεν, ἦτο μεγαλειτέρα ἢ εἰς τὸν ἰδικόν του, ψηφοθηρῶν ὑπὲρ τῶν ἀντιθέτων. Ἡ ἔκπληξις ὅμως τῶν κατοίκων τοῦ Μαυρολιθάρου ἔφθασεν εἰς τὸ ἔπακρον ὅτε, ἐπιστάσης τῆς ἡμέρας τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὑποψηφίων ὑπὸ τοῦ πρωτοδικείου, ἐγνώσθη ὅτι καὶ ὁ κύριος Ἡλίας Κοπάνης ἀνεκηρύχθη ὑποψήφιος βουλευτὴς τῆς ἐπαρχίας, ἀποτελῶν μέρος τοῦ ἀντιπολιτευομένου συνδυασμοῦ.

— Δὲν σᾶς τῶλεγα ἐγώ; ἔλεγε θριαμβευτικῶς ὁ Γρηγόρης εἰς τοὺς συγχωρικούς του ἐν τῷ παντοπωλείῳ. Τὸ μυρίσθηκα ἐξ ἀρχῆς πῶς κᾶτι ψύλλος τοῦ 'μπῆκε 'ς τὸ αὐτί.

— Μαῦρο φεῖδι ποῦ τὸν ἔφαγε! εἶπεν εἷς τῶν χωρικῶν· ἔχει νὰ φάῃ μαῦρο, ποῦ οὔτε οἱ τεντσερέδες του δὲν τὸ εἶδαν ἀκόμη!

— Νάτα δά! αὐτὸ μᾶς ἔλειπε τώρα, νὰ τὸν ἰδοῦμε καὶ βουλευτή!

— Μὰ τί τοῦ ἦλθε νὰ τὰ χαλάσῃ μὲ τὸν Περιστέρη;

— Ἤθελε νὰ διορίσῃ τὸ γυιόκα του εἰσπράκτορα καὶ δὲν τοῦ 'πέτυχε! ἔλεγεν ὁ εἷς.

— Ἀ μπᾶ! τοῦ 'ζήτησε ἑξῆ χιλιάδες δραχμαὶς καὶ ἐπειδὴ δὲν τοῦ ταὶς ἔδωσε, τὸν κτυπᾷ, ἔλεγεν ὁ ἄλλος.

— Τοῦ ἔχω ἀπὸ τώρα ἕναν τενεκὲ ἕτοιμον! ἔλεγε καγχάζων ὁ Στάθης ὁ Γκαβός.

Ὁ κὺρ Ἡλίας δὲν ἤκουσε τὰ πικρὰ τοῦτα σκώμματα, ἀλλὰ καὶ ἂν τυχὸν ἤθελε τ' ἀκούσῃ, δὲν θὰ ἐξηλείφετο τὸ μειδίαμα ἀπὸ τὰ λεπτὰ καὶ πονηρὰ χείλη του. Ἐγίνωσκε κατὰ γράμμα τίνες ἦσαν αἱ πρὸς αὐτὸν διαθέσεις τῶν συμπολιτῶν του, ὧν πεῖραν εἶχε λάβει εἰς ἄλλας προηγουμένας περιστάσεις. Αὐτὸς ὅμως εἶχε καταστρώσει ἤδη καὶ ἐπεχείρει νὰ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν τὸ σχέδιόν του, σχέδιον ὅπερ ὡρίμως μελετηθέν, ἐλάχιστα, ὡς ἐφαίνετο, ἐπηρεάζετο ἐκ τῶν ἐχθρικῶν διαθέσεων τῶν ἐκλογέων τοῦ δήμου Δ...

Ἐφαίνετο πολυάσχολος, ἀλλ' ὄχι καὶ ἀνήσυχος. Ἐντὸς τοῦ Μαυρολιθάρου δὲν ἔμενε σχεδὸν καθόλου· δὲν ἀπεπειράθη νὰ παραπείσῃ ἢ νὰ σαγηνεύσῃ οὐδένα τῶν συγχωρικῶν του· ἔπεμψε μόνον τὰς διαταγάς του πρός τινας ἀπόρους, οὓς ἐθεώρει σχεδὸν ὡς ὑποχειρίους του ἕνεκα λόγων δοσοληψίας, συνεννοεῖτο δὲ κρυφίως τὴν νύκτα ἐν τῇ οἰκίᾳ του μετὰ τῶν εὐαρίθμων φίλων καὶ πρακτόρων του. Εἰς τὰς ἑσπερινὰς συναθροίσεις τοῦ παντοπωλείου προσῆλθεν ἅπαξ μόνον καθ' ὅλον τὸ ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεώς του ὡς ὑποψηφίου διάστημα, κατὰ τὴν μόνην του δ' ἐκείνην ἐπίσκεψιν συνωμίλησεν ἀφελῶς μετὰ τοῦ ἱερέως περὶ παντοίων πραγμάτων, προσεποιήθη ὅτι δὲν ἤκουσέ τινας τῶν ζωηροτέρων χωρικῶν, οἵτινες ἀποροῦντες καὶ τρόπον τινὰ θεωροῦντες ἑαυτοὺς προσβεβλημένους διότι δὲν προσήρχετο νὰ ἐκλιπαρήσῃ τὴν συνδρομήν των ἐξετράπησαν εἰς φράσεις καὶ ὑπαινιγμοὺς χλευαστικοὺς περὶ αὐτοῦ· ἀπέφυγεν ὅσον ἠδυνήθη νὰ ὁμιλήσῃ περὶ ἐκλογικῶν καὶ ὅτε ἀπαραιτήτως ἡ συνδιάλεξις ἔπεσεν ἐπὶ τῆς ὑποψηφιότητός του, ἐδήλωσε μετ' ἀδιαφορίας ὅτι «ἔτσι τοῦ ἦλθε καὶ αὐτοῦ νὰ βάλῃ μία κάλπη γιὰ γοῦστο.» Ἀνωμολόγει ὅτι οἱ ἀντίθετοί του ἦσαν ἰσχυροὶ καὶ ἐδήλωσεν ὅτι δὲν τὸν ἔμελεν ἂν

ἤθελεν ἀποτύχει, διὰ τοῦτο δὲ δὲν ἐπεζήτει καὶ δι' ἱκεσιῶν τὴν ψῆφον τῶν συμπολιτῶν του.

— Κάτι μαγειρεύει αὐτὸς ὁ διαβολάνθρωπος! εἶπεν ὁ φιλύποπτος Γρηγόρης, ἀφοῦ ὁ πάρεδρος ἐξῆλθεν· ἔτσι τάχα καμώνεται πῶς δὲν τὸν μέλει, ἀλλὰ ὁ διάβολος ξεύρει μὲ τί χουλιάραις ἀνακατεύει τὰ πράγματα κρυφά.

Καὶ οἱ Μαυρολιθαρῖται γινώσκοντες ἐκ πείρας τὴν πανουργίαν καὶ τὴν ὑπουλότητα τοῦ δημοτικοῦ των ἄρχοντος, συνεμερίζοντο ἐνδομύχως τὴν γνώμην τοῦ ἀμαξηλάτου· διὸ παρηκολούθουν μετὰ προσοχῆς καὶ ἐσχολίαζον τὰ κινήματά του, ἅτινα ἐφαίνοντο αὐτοῖς ὕποπτα. Ἐπιβαίνων τοῦ λευκοῦ ἱππαρίου του ὁ Κοπάνης κατὰ πᾶσαν σχεδὸν πρωΐαν ἐξήρχετο τοῦ χωρίου μεταβαίνων προφανῶς εἰς περιοδείαν ἀνὰ τοὺς λοιποὺς δήμους τῆς ἐπαρχίας. Μιᾷ τῶν ἡμερῶν ὁ Στάθης ὁ Γκαβὸς ἐργαζόμενος εἰς τὸν ἀγρόν του καὶ ἰδὼν κατὰ τύχην τὸν πάρεδρον διερχόμενον, ἠβουλήθη νὰ τὸν παρακολουθήσῃ μακρόθεν καὶ νὰ τὸν κατασκοπεύσῃ. Ἀφοῦ τὸν παρηκολούθησεν ἐπ' ὀλίγον διάστημα, εἶδε μετ' ἐκπλήξεως ὅτι ὁ ὁδοιπόρος ἀντὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἀνάντη ἁμαξιτὴν ὁδόν, παρεξέκλινε πρὸς ἀριστερὰν εἰσελθὼν εἰς δύσβατον ἀτραπόν.

— Ὤ, ὤ! εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Στάθης, ποῦ διάβολο πηγαίνει ἐκεῖ κάτω;

Ἡ ἔκπληξις τοῦ χωρικοῦ ἦτο εὔλογος. Ἡ ἀτραπός, εἰς ἣν εἰσῆλθεν ὁ πάρεδρος τοῦ Μαυρολιθάρου ἦγεν εἰς μικράν τινα κοιλάδα, κειμένην εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας περίπου ὥρας ἀπὸ τοῦ χωρίου. Εἰς τὸ βάθος τῆς κοιλάδος ταύτης ἀνυψοῦντο ἢ μᾶλλον εἶρπον χθαμαλαὶ καὶ πενιχραί τινες καλύβαι. Συκαῖ τινες ἀσθενικαὶ ἰσχνὴν παρέχουσαι σκιὰν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θέρους ἐφύοντο ἐγκαταλελειμμέναι καὶ αὐταὶ πέριξ τῶν καλυβῶν, φρέαρ δὲ ἀτέχνως καὶ προχείρως ὀρυχθὲν ἐχρησίμευε πρὸς ὕδρευσιν τῶν ἐν τῇ πενθίμῳ ἐκείνῃ μονώσει διαιτωμένων. Ἀλλὰ διατί ἀπάτητος σχεδὸν ἐφαίνετο ἡ ἀτραπός; διατί οἱ χωρικοὶ διερχόμενοι ἔρριπτον βλέμματα τρόμου καὶ φρίκης πρὸς τὸ μέρος τῆς κοιλάδος; διατί ἀπέτρεπον διὰ κραυγῶν τὰ πρὸς τὸ κατηραμένον ἐκεῖνο μέρος ἀθῶως καὶ ἀνυπόπτως βαδίζοντα τέκνα των καὶ ἀπεδίωκον διὰ μανιωδῶν λιθοβολισμῶν τὰ πλησιάζοντα ἐκεῖ χάριν βοσκῆς ζῷά των; Διατί φιλέρημός τις διαβάτης οὐδέποτε ἐφαίνετο κατευθύνων πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο τὰ διαβήματά του;

Διότι αἱ πενιχραὶ τῆς κοιλάδος καλύβαι ἦσαν τὸ κατοικητήριον τῶν λεπρῶν.

(Ἕπεται τὸ τέλος).

ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ ΑΝΝΙΝΟΣ.

ΛΕΚΟΝΤ ΔΕΛΙΛ

Ὁ νέος ἀκαδημαϊκὸς τῆς Γαλλίας.

(Φιλολογικὸν σημείωμα)

Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία ἤνοιξε τὰς πύλας αὐτῆς βραδέως, ἀλλ' ἐν πάσῃ τιμῇ, πρὸς ποιητὴν ὑπέροχον· βραδέως μέν, διότι ὁ νέος Ἀθάνατος πρὸ πολλοῦ ὑπερέβη τὸν οὐδὸν τῆς νεότητος, μεγατίμως δέ, καθ' ὅτι ἐν αὐτῇ καλεῖται νὰ πληρώσῃ μέγα καὶ δυσπλήρωτον κενόν, τὸ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ. Ἀλλ' ὅσον ἐξελαϊκεύθη τὸ ὄνομα τοῦ Οὐγκὼ παρ' ἡμῖν, φερόμενον εἰκῇ ἐπὶ τῶν χειλέων καὶ τοῦ μᾶλλον ἀδαῶς ἔχοντος πρὸς τὴν φύσιν τῆς μεγαλοφυΐας αὐτοῦ, τοσοῦτον ὁ Λεκὸντ Δελίλ, ὁ ἐν τῇ ἀκαδημαϊκῇ ἀθανασίᾳ διάδοχος αὐτοῦ, ἀγνοεῖται ἐν Ἑλλάδι· ἄγνοια, ἥτις δὲν πρέπει νὰ ἐκπλήξῃ, οὐδὲ νὰ καταλογισθῇ ὡς ἁμάρτημα, ἀφ' οὗ ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι ὁ ἀοιδὸς τῶν «Βαρβαρικῶν ποιημάτων», εἰ καὶ ἀποκαλύψας νέαν ποίησιν εἰς γενεὰν ὅλην ποιητῶν, καὶ λίβανον καὶ σμύρναν ἐξ αὐτῶν προσδεχόμενος, διατελεῖ ἀπρόσιτος ἔτι εἰς τοὺς πολλούς. Καθ' ὅτι οὗτος ὑπὲρ πάντα μουσοπόλον ἔψαλεν ἐπὶ μεγάλης ἀρχαϊκῆς λύρας ἰδέας καὶ αἰσθήματα, ἀπρόσιτα εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ πλήθους, ἀντικείμενα εἰς τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ συρμοῦ. Τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Βίκτωρος Οὐγκὼ δύναται συμβολικῶς νὰ ἐξεικονίσῃ ἀχανὴς τῆς γοτθικῆς καλλιτεχνίας μητρόπολις, ἐν ᾗ πάντες εἰσδύουσιν, ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος μέχρι τοῦ πληθείου, ἀπὸ τοῦ πρεσβύτου μέχρι τῆς παιδίσκης, καὶ πάντες, ἕκαστος κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς νοητικότητος αὐτοῦ, αἰσθάνονται ἑαυτοὺς θαμβουμένους ὑπὸ τῆς λάμψεως τοῦ μεγαλείου· ἐν ᾧ ἡ Μοῦσα τοῦ Λεκὸντ Δελὶλ εἶνε ὡς τὰ παλαιὰ ἐκεῖνα καλλιμάρμαρα εἴδωλα, τὰ ἐπιμελῶς ἐν τῷ σηκῷ τοῦ ναοῦ περιφρουρούμενα, εἰς τῶν βεβήλων τὰ ὄμματα ἀθέατα, καὶ μόνον ὑπὸ τῶν μυστῶν καθορώμενα καὶ λατρευόμενα.

*

Ὁ Λεκὸντ Δελὶλ ἐπιβάλλουσαν κατέχει θέσιν ἐν τῇ φιλολογικῇ γενεᾷ, ἥτις μετὰ τὴν μεγάλην ἀναμόρφωσιν τοῦ 1830 ἤρξατο διαμορφουμένη. Πλειότερον τοῦ Θεοδώρου Μπανβὶλ καὶ τοῦ Βωδελαὶρ, αὐτὸς ὁμολογεῖται ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν ἡγέτης τῆς φιλολογικῆς Σχολῆς τῶν «ποιητῶν τοῦ Παρνασσοῦ» (Parnassiens), κληθέντων οὕτω, διότι τὰ πρῶτα αὐτῶν ἔργα ἐδημοσίευσαν ἐν τριτόμῳ περιοδικῷ δημοσιεύματι τιτλοφορουμένῳ «Σύγχρονος Παρνασσός». Οὗτοι, συνεχίσαντες τὸ ἔργον τῶν ρομαντικῶν, ὑπελήφθησαν μὲν αὐτῶν κατὰ τὴν δαψίλειαν τοῦ αἰσθήματος καὶ τὴν δύναμιν τοῦ οἴστρου,

ἀλλ' ὑπερτέρησαν αὐτοὺς κατὰ τὸ πλαστικόν κάλλος τοῦ στίχου, ἀναπτάντος εἰς τὸ ζενὶθ τῆς ἀπολύτου τελειότητος, πᾶσαν ἄλλην φροντίδα θυσιάσαντες εἰς τὴν ἔκφρασιν τοῦ ἀγνοῦ καλοῦ, κεκαθαρμένου παντὸς στοιχείου ἑτερογενοῦς, πρὸς δὲ κατιδόντες ἐγγύτερον, καὶ πιστότερον ἀποδόντες τὴν φύσιν. Οἱ ποιηταὶ οὗτοι, καθ' ἃ που λέγει ὁ Κοππέ, συνέρρεον εἰς τὸν οἶκον τοῦ Λεκόντ Δελίλ, ὡς εἰς παγόδαν ἰνδοὶ προσκυνηταί. Ἐξ ἄλλου, ὁ γράψας τὰ «Ἀρχαϊκὰ Ποιήματα» ἀνήκει εἰς τὴν χορείαν τῶν φανατικῶν ἐκείνων ἐραστῶν τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, οἵτινες διὰ μόνων τῶν συγγραφῶν αὐτῶν, ἀπὸ τοῦ Ἀνδρέου Σενιὲ μέχρι τῆς Κυρίας Ἀδάμ, δικαιότερον ἴσως πολλῶν ἠδύναντο νὰ κληθῶσι *φιλέλληνες*. Οὗτοι ἀποστρεφόμενοι τοῦ δυσειδοῦς δι' αὐτοὺς παρόντος, πολέμιοι, λανθάνοντες ἢ φανερώτεροι, παντὸς ὅ,τι ὑπέσκαψε καὶ κατέρριψε τὰ θεμέλια τοῦ ἀρχαίου κόσμου, κατηνάλωσαν τὰς ὥρας τῆς νοητικῆς αὐτῶν ὑπάρξεως προσβλέποντες αὐτὸν ἐν τῷ μαγικῷ κατόπτρῳ τῆς φαντασίας, ὡς τὴν ὡραίαν Ἑλένην ὁ Φάουστ ἐν τῷ κατόπτρῳ τοῦ Μεφιστοφελοῦς, πειρώμενοι νὰ καταυγάσωσι τὰ ἔργα των διὰ τοῦ κάλλους καὶ τῆς ἁρμονίας τοῦ ἀρχαίου βίου, διώκοντες πολλάκις ἐν ταῖς στιγμαῖς τῆς πνευματικῆς αὐτῶν δημιουργίας τὸ νὰ ζῶσι, νὰ αἰσθάνωνται, νὰ σκέπτωνται ὡς Ἕλληνες. Ἀλλ' οὐδεὶς εἰσέδυσεν εἰς τὰ μυστήρια τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος βαθύτερον καὶ ἐπιστημονικώτερον τοῦ Λεκόντ Δελίλ, οὐδείς, ἐκτὸς τοῦ Ἀνδρέα Σενιέ, κατεδείχθη ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ ἑλληνοπρεπέστερος ἐκείνου.

«Νῆσοι,—ἀναφωνεῖ ὁ ποιητὴς ἐν τῇ *Ἀφροδίτῃ τῆς Μήλου* — νῆσοι, τῶν θεῶν κοιτίδες! Ἑλλάς, μῆτερ σεπτή! Ὤ! διατί δὲν ἐγεννήθην ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Αἰγαίου πελάγει, ὅτε οἰστρήλατος ἡ Γῆ τὸν Οὐρανὸν ἐκάλει, καὶ εἰς τὸ κέλευσμα αὐτῆς ὁ Οὐρανὸς κατήρχετο ὑπακούων;

«Ἂν τῆς ἀρχαίας Θέτιδος τὰ κρυσταλλώδη νάματα δὲν περιέβαλον θωπευτικῶς τὸ λίκνον μου, οὐδὲ προσηυχήθην ὑπ' ἀττικοῦ ναοῦ μετόπην, πρὸ τοῦ βωμοῦ σου, ὦ θεά, — μετάδος κἂν ἐν ἐμοὶ τὴν ἱερὰν φλόγα, ἀθάνατον κατάστησον τὴν δόξαν μου, καὶ κατάπεμψον ἐπ' ἐμὲ τὴν ἔμπνευσιν εὔρυθμον, ὡς ἐν ἁρμονικῷ τύπῳ θεῖον μέταλλον!»

Πρὸς τούτοις ὁ Λεκόντ Δελὶλ εἶνε εἷς τῶν ἐν τῇ Γαλλικῇ φιλολογίᾳ εἰσηγητῶν τοῦ δόγματος τῆς ἀντικειμενικότητος (impersonnalité dans l' art), οὗτινος θεωροῦνται ὡς παρασχόντες τὸν τελειότερον τύπον ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ὁ Ρενάν, καὶ ἐν τῷ μυθιστορήματι ὁ Φλωβέρ. Κατὰ τὸ δόγμα τοῦτο ὁ ἀληθὴς καλλιτέχνης τοῦ λόγου δὲν πρέπει νὰ ἐπιδεικνύῃ ἑαυτὸν ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ ὀχυρῶται ὄπισθεν τοῦ χρυσελεφαντίνου τείχους τῆς τέχνης αὐτοῦ, ἀπρόσιτος εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ καταφρονῶν τῶν ἐπαίνων τοῦ πλήθους. Οἱ θιασῶται τῆς ἀντικειμενικότητος καθιεροῦσιν εἶδός τι καλλιτεχνικῆς ἀριστοκρατίας, διαιροῦντες τὸ κοινὸν εἰς τοὺς ὀλίγους μεμυημένους, πρὸς οὓς ἀπευθύνονται, καὶ εἰς τοὺς πολλοὺς ἀμύητους περὶ ὧν ἀφροντιστοῦσι. Συνῳδὰ τούτοις ὁ ποιητὴς τῶν «Βαρβαρικῶν ποιημάτων», ἀντὶ νὰ ἐμπνευσθῇ ἐκ τοῦ συγχρόνου βίου, ἀντὶ νὰ ψάλῃ τὰ προσωπικὰ αὐτοῦ αἰσθήματα καὶ τὴν καρδίαν του ν' ἀπογυμνώσῃ αἱμάσσουσαν πρὸ τοῦ πλήθους, προέκρινε ν' ἀπομονώσῃ ἑαυτόν, καὶ νὰ χωρισθῇ τοῦ περιξ βίου διὰ φραγμοῦ ἀδιαρρήκτου. Ὡς δ' ἀπὸ τοῦ ὕψους φανταστικοῦ τινος πύργου κατοπτεύει τὴν μεγαλοπρεπῆ πρὸ αὐτοῦ παρέλασιν τῶν αἰώνων, καὶ ὡς ὁ Βισβαμιτρά, τῶν ἰνδικῶν ἐρήμων ὁ ἀσκητὴς ἐν τῷ *Συνασεπᾷ*,

Gardant à jamais sa rigide attitude,
Il rêve comme un Dieu fait d' un bloc sec et rude.

Ἀλλ' ὡς ὁ ἄτεγκτος Βισβαμιτρὰ ἐκάμφθη ἅπαξ πρὸ τῶν ἱκεσιῶν τοῦ Συνασεπᾶ καὶ τῶν δακρύων τῆς Σάντας, * οὕτω καὶ ὁ γαλήνιος ποιητὴς πλέον ἢ ἅπαξ παρέστη πρὸ τοῦ κοινοῦ ἀλγεινῶς συνεσπασμένος, ὑποδηλῶν οὕτως ὅτι ἡ ἀπάθεια τῆς μορφῆς δύναται νὰ καλύπτῃ ψυχὴν βαθέως αἰσθανομένην καὶ ζηλοτύπως συγκεντρουμένην ἐν τῇ ὀδύνῃ αὐτῆς.

*

Εἰς τρεῖς μόνον τόμους—δὲν ὁμιλοῦμεν ἐνταῦθα περὶ τοῦ σοφοῦ μεταφραστοῦ τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων κλασικῶν—περιλαμβάνεται σύμπαν τὸ ἔργον τοῦ ποιητοῦ τῶν *Ἀρχαϊκῶν, Βαρβαρικῶν* καὶ *Τραγικῶν* ποιημάτων, ὅπερ ἤρκεσε νὰ ἀναδείξῃ αὐτὸν τὸν ἐξοχώτατον τῶν ἀναφανέντων μετὰ τὴν ρομαντικὴν περίοδον. Ἐν τούτοις ὁ ποιητὴς ἀνιστᾷ τοὺς ἀρχεγόνους πολιτισμοὺς τῶν Ἰνδῶν, Ἑβραίων, Ἑλλήνων, Κελτῶν, Σκανδιναυῶν μετὰ τῶν θρησκευμάτων καὶ ἠθῶν αὐτῶν. Ὅ,τι λέγει που ὁ Παῦλος Βουρζὲ περὶ Ρενὰν δύναται, νομίζω, νὰ λεχθῇ ἀπταίστως καὶ περὶ Λεκόντ Δελίλ. «Προσέκλινε τὴν φαντασίαν αὐτοῦ πρὸ παντὸς βωμοῦ, παντὸς λιβάνου ἀνέπνευσε τὸ ἄρωμα, ἐπανέλαβε τὰς προσευχὰς πάσης ἱεροτελεστίας, συνεμερίσθη τὴν ζέσιν παντὸς θρησκεύματος.» * Αἱ ἱεραὶ τοῦ Γάγγου ὄχθαι, ἔνθα ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ὑπερλαμποῦς καὶ ἀκολάστου φύσεως ὁ ἄνθρωπος ἀνίσχυρος βυθίζεται εἰς τὴν ὀνειροπόλησιν τῆς Νιρβάνας, ἡ κυανῆ Μεσόγειος, τῶν ἀρκαδικῶν κοιλάδων καὶ τῶν σικελικῶν ῥέων ἡ Ἑλλάς, οἱ τερατώδεις καὶ αἰνιγματικοὶ θεοὶ τῆς Ἰνδικῆς Μυθολογίας παρὰ τὸν χαρίεντα καὶ ἐναρμόνιον κόσμον τῶν Ὀλυμπίων καὶ ἡμιθέων, τῶν σατύρων καὶ τῶν νυμφῶν, κόσμον πλήρη φωτὸς καὶ κάλλους, εἶτα ὁ μεσαίων, ἀναπλαττόμενος ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ φρικαλεότητι, τοιαῦται εἰκόνες συγκινοῦσι τὸν Λεκόντ Δελίλ, αἰώνων ὅλων εὑρεῖαι ἀπόψεις, μαγικῶς ἀκτινοβολοῦσαι ὑπὸ τὸ πρίσμα τοῦ παρελθόντος. Τί πρὸς ἐκεῖνον αἱ στεναὶ σχέσεις τῶν ἀτόμων πρὸς ἄλληλα, τὰ πάθη καὶ τὰ αἰσθήματα τοῦ καθ' ἡμέραν βίου; Δὲν ἑλκύουσι τὸν ποιητὴν αἱ πνιγηραὶ πόλεις τοῦ παρόντος, ἔνθα ὁ βίος μικροπράγμων, ἔνθα ἡ πρόοδος τῆς βιομηχανίας ἀπεμάρανε τὴν ἀρχέτυπον νεότητα τῆς ἀνθρωπότητος. Ἑλκύουσιν ἐκεῖνον οἱ σκηνῖται τῶν ἐρήμων καὶ τῶν ὑψηλῶν βουνῶν, τὰ μεγάλα ὁράματα ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν κέδρων, τῆς ἐλευθερίας αἱ μεγαλοπρεπεῖς ἰαχαί, τῶν ἀρχεγόνων λαῶν αἱ παραφοραί. Ἐκεῖνος ὀνειροπολεῖ τὰς χρυσᾶς ὑακινθοστεφεῖς λύρας, αἵτινες ἐτόνιζον τοὺς πρὸς τοὺς μάκαρας ὕμνους καὶ συνώδευον τοὺς χοροὺς τῶν παρθένων· τὰς θεωρίας, τὰ μυστήρια, τὰς ἀγῶνας, καὶ τὰ ἱερὰ καὶ ἀπὸ βάθους καρδίας ποιήματα. Ἐκεῖνον συγκινοῦσιν οἱ εὐηγγελισμένοι θεοί, αἱ πολυτελεῖς ἱεροτελεστίαι, οἱ ἰδεώδεις τύποι, αἱ θριαμβευτικαὶ μεταστάσεις τῶν δικαίων εἰς τοὺς οὐρανούς. Ἀλλ' οἴμοι! Οὐδεὶς ἀναγινώσκει πλέον ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ ἀρχεγόνου βίου. Ὁ Βισνοὺ δὲν ἑδράζει πλέον ἐπὶ τοῦ κυανοῦ λωτοῦ, ἡ Ἑλλὰς κεῖται νεκρὰ εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν Ἀθανάτων, καὶ ὁ Ναζωραῖος, τελευταῖος θεὸς τῆς ἀνθρωπότητος, ρηγνύει ἀπὸ τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ τὸ δεύτερον κραυγὴν πόνου καὶ ἀπογνώσεως... Καὶ τὸ ἀπαισιόδοξον τοῦ ποιητοῦ, ἡ ἄκρατος αὐτοῦ καταφρόνησις πρὸς πᾶν τὸ ὑφιστάμενον καὶ σύνηθες, διήκουσα ἕως τότε ὑπὸ τὴν ἐπικὴν καὶ κατ' ἐπίφασιν γαλήνην τῆς ἀντικειμενικῆς ποιήσεως, αἴφνης ἀκράτητος ἐκρήγνυται εἰς ὁρμητικοὺς λυρικωτάτους στίχους, καὶ γράφει τὸ «Dies irae», τὴν «Ὑπατίαν», τὰ «Εἰς νεκρὸν ποιητὴν» καὶ τοὺς «Νεωτέρους» *σονέτα*.

Καὶ παρὰ τὴν ἐποποιΐαν τῆς ἀνθρωπότητος ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ παράκειται ὁμοίως ἐναργὴς εἰς βάθος καὶ εἰς κάλλος ἡ ἐποποιΐα τῆς φύσεως. Ἀπαράμιλλος χωριογράφος εἶνε ὁ Λεκόντ Δελίλ, καὶ ὁ χρωστὴρ αὐτοῦ ἀρέσκεται κατὰ προτίμησιν εἰς τὰς εἰκόνας τῆς πυριφλέκτου, καταπληκτικῆς, θαμβούσης καὶ ἀδιαφόρου φύσεως· καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ζῶα τῶν δρυμῶν καὶ τῶν ἐρήμων, οἱ λέοντες, καὶ οἱ τίγρεις, οἱ κροκόδειλοι, οἱ βόες, οἱ λύκοι εὗρον ἐν τῷ ποιητῇ ζωγράφον ἀκριβέστατον τῶν μεγαλοπρεπῶν σχημάτων, θαυμάσιον ἑρμηνευτὴν τῶν ἀγρίων καὶ μυστηριωδῶν αὐτῶν ὁρμεμφύτων. Καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς φύσεως ἐμπνέεται ἰδίᾳ ὡς καλλιτέχνης, ἀναπλάττων τὸ ἐξωτερικὸν κάλλος, ὅπερ ἢ ἐν αὐτοῖς τηροῦσι τὰ πράγματα ἢ ἐκ τῆς ἀποστάσεως τῶν χρόνων προσδέχονται, ἄνευ ἠθικολογικῆς τινος ὀπισθοβουλίας. Ὅθεν εὐλόγως ἐλέχθη ὅτι ὁ ἀληθὴς «Θρύλος τῶν Αἰώνων» δὲν εἶνε ἡ ἀθάνατος ἐποποιΐα τοῦ Οὐγκώ, ἀλλ' ἡ θαυμαστὴ τριλογία τῶν *Ἀρχαϊκῶν, Βαρβαρικῶν καὶ Τραγικῶν* ποιημάτων τοῦ Δελίλ. Διότι ἐκεῖ μὲν οἱ αἰῶνες παρέρχονται πρὸ ἡμῶν διαβλεπόμενοι ὑπὸ τὸ πρίσμα τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Οὐγκώ, ἐν γραφικῇ καὶ ἠθικῇ ἀπεικονίσει καὶ μεθύοντι πλούτῳ ρυθμοῦ, γιγάντειόν τι μεγαλεῖον προσλαμβάνοντες, ἐνταῦθα δὲ αὐτοὶ οἱ αἰῶνες, ὡς ὑπὸ τὴν ἐπιταγὴν θεοῦ τινος, ἀνίστανται ἐκ νεκρῶν, καὶ ἀναζῶσιν, ὡς πάλαι, μεστοὶ θελγήτρου καὶ φρίκης καὶ ποιήσεως. Ὑπό τινας ἐπόψεις τὸ πνεῦμα τοῦ Λεκόντ Δελὶλ συναντᾶται πρὸς τὸ τοῦ μεγάλου Γκαῖτε, παρ' ᾧ ἰσορρόπως ἀκμάζουσιν ἡ σκέψις καὶ τὸ αἴσθημα, ἥ τε δημιουργικὴ καὶ κριτικὴ δύναμις. Καὶ παρίσταται ἡμῖν ἐφαρμόζων ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ τὸν θαυμάσιον ὁρισμὸν τοῦ ἡμετέρου Σολωμοῦ: «Πρέπει πρῶτα μὲ δύναμιν νὰ συλλαμβάνῃ ὁ νοῦς τοῦ ποιητοῦ καὶ ὕστερον νὰ αἰσθάνεται ἡ καρδία.»

*

Ἀλλὰ δύναταί τις νὰ ἀνεύρῃ *καρδίαν* εἰς τὰ ποιήματα αὐτοῦ; Εἰς τὴν ἀπουσίαν τοῦ *ἐγώ*, εἰς τὴν ἔλλειψιν τοῦ πάθους, ἀποτελούντων τὴν ἀστείρευτον ἀπὸ αἰώνων πηγὴν πάσης τρυφερᾶς καὶ περιπαθοῦς ποιήσεως, εἰς τὴν ἀδιαφορίαν πρὸς τὰ ἤθη καὶ τὸν βίον τῶν συγχρόνων, ἀποβλέπουσιν οἱ ἀρνούμενοι τὴν λάμψιν τῆς ποιήσεως εἰς τὸν Λεκόντ Δελίλ. Ὑπὸ τὸν πολυτελῆ αὐτὸν διάκοσμον τῶν λέξεων καὶ τῶν εἰκόνων, λεγουσι, ματαίως προσπαθοῦμεν νὰ διΐδωμεν τὸν ἄνθρωπον, νὰ ἑνωτισθῶμεν τῶν γελώτων ἢ τῶν λυγμῶν αὐτοῦ. Τί πρὸς ἡμᾶς ὁ Βαγαβὰς καὶ ὁ Βράμας, ὁ Ζεὺς καὶ ἡ Κυβέλη, αἱ Θῆβαι τοῦ Ἀμφίωνος, ἢ ὁ θάνατος τοῦ Βαλμίκη; ὁ Λεκόντ Δελὶλ δὲν ἀνήκει εἰς τὸν αἰῶνα αὐτοῦ· δύναται νὰ εἶνε δεινὸς λογοπλόκος, ἀλλ' οὐδὲν πλέον.. Ὄχι! ἀνταπαντῶσιν εὐγλώττως οἱ θιασῶται τοῦ ποιητοῦ, οὐδεὶς ποιητὴς ἐμφορεῖται βαθύτερον αὐτοῦ τοῦ πνεύματος τῶν νεωτέρων χρόνων, οὐδεὶς ποιητὴς ἀνήκει εἰς τοὺς συγχρόνους αὐτοῦ πλειότερον τοῦ Λεκόντ Δελίλ. Ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ ἀποτυποῦται ἡ ὅλως σύγχρονος τάσις πρὸς ρεμβασμὸν καὶ ἀνάκλησιν τῶν ἐκλιπόντων αἰώνων, ὅπως τις γηράσας τρυφᾷ εἰς τὰς ἀναμνήσεις τῆς νεότητος αὐτοῦ. «Τὸ νεώτερον πνεῦμα, λέγει που ὁ κριτικὸς Ἰούλιος Λεμαίτρ περιεργάζεται τοὺς θεοὺς τοῦ

(*) Poémes antiques. Çunacepa.

(*) Paul Bourget. Essais de psychologie contemporaine.

παρελθόντος, ὄχι πλέον ἵνα πιστεύσῃ εἰς αὐτούς, ἀλλ' ἵνα κατανοήσῃ καὶ τιμήσῃ τὰ ὄνειρα ἅτινα τοῦ κόσμου τὸ αἴνιγμα ἐνέπνεε τὸ πάλαι εἰς τοὺς ἡμετέρους προγόνους, καὶ τὰς πλάνας αὐτῶν, ἀλεξιτήρια τοῦ ἄλγους.»(*) Τὸ παρόν, ἐξακολουθοῦσιν οἱ θιασῶται τοῦ ποιητοῦ, δὲν ἐπιδρᾷ θετικῶς μόνον ἐπὶ τοῦ καλλιτέχνου, ἀλλὰ καὶ ἀρνητικῶς· ἐπίσης δὲ προαπαιτεῖται βαθεῖα αἰσθητικότης καὶ δύναμις φιλοσοφικῆς ἀντιλήψεως ὅπως διαγνῶμεν τὴν κενότητα καὶ ἀθλιότητα τοῦ περιστοιχοῦντος βίου καὶ ἀλγήσωμεν ἐξ αὐτοῦ. Ὡς εἶνε ποιητὴς ὁ ἔρωτος ἄσματα τονίζων ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς τυχούσης καλλιπαρείου, δὲν εἶνε βαθύτερον τοῦ πρώτου ποιητὴς ὁ τοιαύτην κραυγὴν ἐπαφίνων πρὸς τοὺς «Νεωτέρους;»

«Ἄνευ ὀνείρων ζῆτε ζωὴν ἀνάνδρων ἄσκοπον, γηραιότεροι τῆς ἀγόνου γῆς. Ἀπὸ τῆς κοιτίδος ὁ δολοφόνος αἰὼν ἐκτέμνει πᾶν γενναῖον καὶ βαθὺ πάθος ὑμῶν. Κενὸν περιάγετε τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν· τὸ αἷμά σας μεμολυσμένον, νοσώδης ἡ πνοὴ ὑμῶν, ῥυπαίνουσι τὸν ἄθλιον τοῦτον κόσμον, εἰς οὗτινος τὸν βόρβορον μόνος ὁ θάνατος σπείρει!»

Ἡ ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ ὑπολανθάνουσα καὶ οὕτωσὶ βιαίως ἐκρηγνυμένη ἔστιν ὅτε ἀπαισιοδοξία, ἀποτέλεσμα τῆς ἐπὶ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἐπιδράσεως τῶν ἐπικρατουσῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν, πρὸς δὲ ἡ ἐν αὐτῷ ἐπιστημονικὴ τῶν πραγμάτων ἀντίληψις δεικνύουσι τὸν ποιητὴν ὡς ἐμπνεόμενον, ἂν οὐχὶ ἐκ τῶν ἠθῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἰδεῶν γενεᾶς ὅλης συγχρόνου. Ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ τῶν θριάμβων τῆς ἐπιστήμης μύσται τινὲς τῆς Τέχνης, συνεχίζοντες τὸ παράδειγμα τῶν ἀρχαίων τῆς Ἑλλάδος φιλοσόφων καὶ τοῦ μεγάλου Ρωμαίου ποιητοῦ, ἐπειράθησαν νὰ περιενδύσωσιν ἐπιστημονικὰς ἀληθείας διὰ τοῦ ποιητικοῦ ἐνδύματος. Εἷς ἐκ τούτων καὶ ὁ Λεκόντ Δελίλ ηὐτύχησεν ἐν θαυμαστῇ ἁρμονίᾳ νὰ συνδυάσῃ ἐπιστήμην καὶ ποίησιν, συνδυασμὸν δυσχερέστατον, οὐδέποτε σχεδὸν κατορθωθέντα ἄνευ ἐπαισθητῆς ζημίας ἀμφοτέρων. Ὑπὸ τὰς πλήρεις φωτὸς καὶ κάλλους εἰκόνας τοῦ ποιητοῦ, ἀποκαλύπτοντος τοὺς παρελθόντας αἰῶνας ἢ ἀπεικονίζοντος τὸν ζωώδη κόσμον, κρύπτονται αἱ ἐπιστημονικαὶ θεωρίαι περὶ τῆς ἑνότητος τῶν εἰδῶν ἐν τῇ φύσει καὶ αἱ πηγάσασαι ἐκ τῆς ἱστορικῆς ἐρεύνης τῶν θρησκευμάτων, καθ' ἃς ἑκάστη θρησκεία ὑπῆρξεν ἀληθής, ἤτοι ἡρμοσμένη πρὸς τὰ ἤθη, τὰς ἀνάγκας, καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν πιστευόντων εἰς αὐτήν.

Ἀλλὰ καὶ ἐνιστάμενοι καὶ θιασῶται συνομολογοῦσι τὴν ἐν τοῖς ποιήμασι τοῦ Δεκόντ Δελίλ ὑψηλὴν ἐμπνευσιν καὶ ἀπαράμιλλον ἔκφρασιν, τὴν ἐντέλειαν τῶν μαρμαρογλύπτων στίχων, τὴν δαψίλειαν καὶ ἀκρίβειαν τῶν εἰκόνων, τὴν αὐστηρότητα τοῦ ρυθμοῦ, τὸ ἐκλεκτὸν καὶ σπάνιον τῶν ἐπιθέτων, ἀφορώντων, ἐκτὸς ἐλαχίστων περιπτώσεων, εἰς τὸ πλαστικὸν κάλλος τῶν πραγμάτων, τὸ ἐκ τῶν χρωμάτων καὶ περιγραμμάτων αὐτῶν, καὶ τὸν πλοῦτον τῶν ὁμοιοκαταληξιῶν.

*

Ἀλλ' ἢ λογοτέχνης ἐπιδέξιος ἢ ποιητὴς ἀκίβδηλος, εἴτε ἀνήκει εἰς τὸν αἰῶνά του εἴτε μή, παρέχει εἰς τὸν Ἕλληνα ἀναγνώστην τὴν τελειοτάτην, μετὰ τὰ κλασικὰ ἀριστουργήματα τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως, ἀπόλαυσιν τοῦ κάλλους τῆς ἀρχαίας λατρείας. Καὶ λέγων «ἕλληνα ἀναγνώστην», φαντάζομαι τοῦτον καὶ λόγῳ κληρονομικότητος καὶ γλώσσης καὶ λόγῳ νοημοσύνης καὶ αἰσθητικότητος ὅλον διαπνεόμενον ἐκ τοῦ ἔρωτος τῆς ἀρχαιότητος. «Χρεωστοῦμεν, λέγει ὁ Παῦλος Βουρζέ, εἰς τὸν ὑπερήφανον τοῦτον ποιητὴν νέαν ἀποκάλυψιν τοῦ Καλοῦ.» Ὁ ἕλλην ἀναγνώστης θὰ ὀφείλῃ εἰς αὐτὸν νέαν ἀποκάλυψιν τῆς Ἀρχαιότητος.

Ἅμα τῇ ἐκλογῇ τοῦ Λεκόντ Δελίλ ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας εὐτράπελόν τι φύλλον τῶν Παρισίων ἀπεικόνισε τὸν ποιητὴν ἐν περιβολῇ ἀρχαίου ραψῳδοῦ κρατοῦντος ἐν τῇ χειρὶ τὴν λύραν τοῦ Τερπάνδρου. Τοιοῦτος δέ, πλήρης ἀρχαϊκῆς μεγαλειότητος, παρίσταται πρὸ τῆς φαντασίας τοῦ ἕλληνος ἀναγνώστου τῶν «Ἀρχαϊκῶν ποιημάτων.» «Ὦ θεᾶ Δημόδοκε, λέγει που ἐν αὐτοῖς πρὸς τὸν μυθικὸν ἀοιδὸν ἡ ὡραία Ἑλένη, ὦ θεᾶ Δημόδοκε, μακάριος ὁ φιλούμενος ὑπὸ τῆς ἱερᾶς Μούσης! Ἀπὸ τῶν ἁρμονικῶν αὐτοῦ χειλέων τὸ ἄσμα ἀναβρύον ἤρεμον, κατευνάζει τὰ δεινὰ καὶ πραύνει τὰς μερίμνας καὶ μακαρίας τὰς καρδίας, ὡς ἐν εὐδαίμονι ὀνείρῳ, καθιστᾷ.» Πῶς δὲ παρίσταται ἐν τῇ *Νιόβῃ* ὁ Ἀμφίων; «Κύριος τῆς ἁρμονίας, πλήρης εἰρήνης καὶ ἀγαθότητος, δαιμόνιος καὶ περίδοξος. Ὀνειροπόλος ἀσάλευτος, ἐν τῇ πορφύρᾳ αὐτοῦ, παρὰ τοῖς θεοῖς πλανᾷ τὸ πνεῦμα, ἀνάσσων, ᾄδων, ρεμβάζων, σοφὸς καὶ μακάριος.» Καὶ ὁ Ὀρφεὺς «ὑψωμένον πρὸς τὸν Ὄλυμπον τηρεῖ τὸ γαλήνιον μέτωπον, καὶ τοὺς βασιλικοὺς πόδας ἐρείδει ἐπὶ τῆς γῆς χωρὶς νὰ βλέπῃ τὴν γῆν.» Καὶ ὄντως, οἱονεὶ ἐξ ἐνεργείας θαυμαστοῦ τινος *ἀταβισμοῦ*, δὲν ἀναζεῖ ἐν τῷ Λεκόντ Δελίλ τῶν μυθικῶν ἐκείνων ψαλτῶν ἡ θεία ἀοιδή; Τὸ ἄσμα αὐτοῦ δὲν φαίνεται διαπνέουσα, ὡς ἐκείνων, ἡ γαλήνη καὶ ἡ σοφία, ἡ γαλήνη ὑφ' ἧς ἐνισχυόμενος ἐπισκοπεῖ ἀφ' ὑψηλοῦ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων, ἡ σοφία, οἰακοστρόφος τοῦ ἀκατίου τῆς φαντασίας ἀνὰ τοὺς δυσπροσίτους ὠκεανοὺς τοῦ παρελθόντος; Καὶ δὲν εἶνε Ὀρφεύς τις, ἐν πλήρει δεκάτῳ ἐννάτῳ αἰῶνι, ἀείποτε τὸν Ὄλυμπον προσατενίζων, λήσμων ἀείποτε τῆς ταπεινῆς γῆς;

(*) Jules Lemaitre. Les contemporains.

Ὁ Ἕλλην ἀναγνώστης διατρέχων τὰ *Ἀρχαϊκὰ ποιήματα*, ἐν οἷς ἡ εἰκὼν ἀφθονεῖ καὶ καταυγάζει, πᾶσα ἰδέα δι' εἰκόνων ἀνελίσσεται καὶ πολλάκις ἑκάστη λέξις ἀποτελεῖ εἰκόνα, ἐν οἷς τὸ ἄσμα, οὐχὶ σπανίως, διαιρεῖται εἰς στροφάς, ἀντιστροφὰς καὶ ἐπῳδούς, ἐν οἷς τῶν θεῶν καὶ ἡμιθέων τὰ ὀνόματα ἀπαντῶσιν ἐν τῇ πρωτοτύπῳ αὐτῶν χάριτι, ἐν οἷς τοὺς στίχους διακοσμοῦσιν Ὁμηρικὰ τὰ ἐπίθετα καὶ μεγαλύνουσιν Αἰσχύλεια πολλάκις τὰ νοήματα, οὐχὶ σπανίως ὑπολαμβάνει ὅτι εὑρίσκεται πρὸ ἀρχαίου περισωθέντος μέλους, ὅπερ τὸ πάλαι ἐψάλλετο ἐν χορῷ κυκλίῳ πρὸ τοῦ βωμοῦ. Ὀλιγώτερον δὲ καταλαμβάνεται ὑπὸ τῆς σκέψεως νὰ μεταφέρῃ τὸ ποίημα εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς γλῶσσαν ἢ ὅσον κατέχεται ὑπὸ τῆς φροντίδος νὰ ἀνεύρῃ τὰς πηγὰς αὐτοῦ εἰς ἀντιστοίχους ἐννοίας καὶ λέξεις, ἀναδιφῶν σελίδας ἐκ τῆς Λυρικῆς Ἀνθολογίας, ἐκ τοῦ Πινδάρου, τοῦ Θεοκρίτου ἢ τοῦ Καλλιμάχου. Ὁ ἕλλην ἀναγνώστης διαβλέπει ἐν τῇ *Ἐλένῃ*, τῇ *Νιόβῃ*, τῷ *Χείρωνι* καὶ τῷ δράματι τῶν *Ἐρινύων*, εἰς τῆς Ἄτης τὸ ἀναπόδραστον, τῶν χαρακτήρων τὸ ἀτίθασσον, τοῦ πάθους τὴν ὁρμήν, ἀνταύγειάν τινα Αἰσχύλου ἐν ταυτῷ καὶ Εὐριπίδου, ἐν τῇ *Κλυτίᾳ*, τῇ *Γλαύκῃ*, τῇ *Κλεαρίστῃ* ἀναπνέει τὴν δροσόεσσαν χάριν τοῦ Θεοκρίτου καὶ τοῦ Μόσχου, καὶ χαιρετᾷ ἐν τῇ *Ὑπατίᾳ* τὴν ἠθικὴν ὁμόφυλον τῆς Ἀντιγόνης. Ὁ ποιητὴς δὲν ἀρκεῖται μόνον ἀνακαλῶν ἀπὸ τοῦ χάους τῶν αἰώνων εἰς τὸν ἥλιον τὴν κλεινὴν φιλόσοφον τῆς Ἀλεξανδρείας, χαρίζων εἰς ταύτην πνοὴν καὶ νεότητα, ἀλλὰ χωρεῖ ἀνυμνῶν ἐν ἰδίαις στροφαῖς μεσταῖς ἐμπαθοῦς λυρισμοῦ καὶ κάλλους· νομίζει τις ὅτι πρὸ ἐκείνης ἀπεκδύεται τὸ προσωπεῖον τῆς γαλήνης. Ἡ Ὑπατία εἶνε ἡ Βεατρίκη, εἶνε ἡ Ἐλβίρα αὐτοῦ, καὶ ἔτι πλέον, εἶνε τὸ σύμβολον αὐτῆς τῆς Μούσης τοῦ ποιητοῦ, ἥτις ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι τῆς ἀσεβείας καὶ τοῦ θετικισμοῦ ἀφιεροῖ τὴν μαγείαν τῶν ἐπῶν αὐτῆς ὑπὲρ τοῦ ἀποιχομένου ἰδεώδους καὶ τῶν λησμονουμένων θεῶν...

«Χαῖρε! σὲ ἀγαπῶ, μεγάλη κόρη! λαίλαπος πνοὴ ἐρυγάδευσε τὸν κόσμον τῶν πατέρων σου, ἀλλὰ τὸν ἠκολούθησες, συνεξορίσθης, καὶ τὸν ὑψηλὸν αὐτὸν Οἰδίποδα δι' αἰωνίου ἔρωτος ἐκάλυψες.

«Τὴν ἄσπιλον ἐσθῆτα καὶ τὰς χεῖράς σου τὸ στίγμα τοῦ αἰῶνος δὲν ἐρρύπανε κ' ἐβάδιζες προσατενίζουσα τῶν ἄστρων τὴν ζωήν, ἀγνοοῦσα τὰς κακίας καὶ τὰ ἐγκλήματα τῶν ἀνθρώπων.

«Οἱ εὐτελεῖς Χριστιανοὶ σὲ ἔπληξαν, σὲ κατηράσθησαν, ἐμεγαλύνθης πίπτουσα, ἀλλὰ φεῦ! τῆς Ἀφροδίτης τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ Πλάτωνος ἀπῆλθον εἰς ἀεὶ τῆς ὡραίας Ἑλλάδος!

«Κοιμοῦ, λευκὸν θῦμα, εἰς τὰ βάθη τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ἐν τῷ παρθενικῷ λωτοστεφεῖ σαβάνῳ σου, κοιμοῦ! Ἐπὶ τοῦ κόσμου βασιλεύει ἡ ἀκάθαρτος ἀσχημία, ἀπωλέσθησαν τὰ ἴχνη τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης πρὸς τὴν Πάρον.»

«Κεῖνται κόνις οἱ θεοί, κεῖται ἄφωνος ἡ γῆ, οὐδεὶς πλέον προσεύχεται εἰς τὸν ἐρημωθέντα οὐρανόν σου· Κοιμοῦ! ἀλλὰ ψάλλε ζῶσα ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ποιητοῦ τὸν ὕμνον τὸν μελῳδικὸν τῆς ἁγίας Καλλονῆς.

«Ἐκείνη μόνη ἐπιζῇ ἀσάλευτος καὶ αἰωνία! Ὁ θάνατος ἂς καταστρέφῃ, ἡ Καλλονὴ μαρμαίρει, ἀναγεννᾷ τὰ πάντα, καὶ οἱ κόσμοι καταρρέουσιν ὑπὸ τοὺς λευκούς της πόδας!»

Πρὸς τούτοις δύναται ὁ ἕλλην ἀναγνώστης νὰ ἀνεύρῃ περιέργους ἀναλογίας μεταξὺ τοῦ Λεκόντ Δελίλ καὶ τοῦ ἐξ Ἱμέρας μελοποιοῦ Στησιχόρου, οὗτινος, εἰ καὶ ἐλάχιστα λείψανα περισώζονται, τελείαν ἀναπλάττει τὴν ποιητικὴν φυσιογνωμίαν ὁ Μύλλερ ἐν τῇ «Ἱστορίᾳ τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας.» Παρὰ τὰς σημαντικὰς διαφορὰς αἵτινες εὐλόγως ὑφίστανται μεταξὺ τοῦ Γαλάτου ποιητοῦ τοῦ ΙΘ αἰῶνος καὶ τοῦ Δωριέως ἀοιδοῦ τοῦ ἕκτου π.χ. αἰῶνος, ὡς παρ' αὐτῷ, οὕτω καὶ παρ' ἐκείνῳ, ὑπό τινα ἔποψιν, «ἡ ἐπικὴ ὑπόθεσις ὑπηρετεῖ διάθεσιν λυρικήν, τὰ μυθολογικὰ διηγήματα χρησιμεύουσιν εἰς ἐξήγησιν λυρικῶν διανοημάτων καὶ ἡ ἐν τῷ παρόντι συγκίνησις βιάζει τὸν ποιητὴν νὰ στραφῇ ὀπίσω εἰς παλαιοὺς χρόνους, ἐκφράζων τὰ αἰσθήματα αὐτοῦ, εἴτε σπουδαῖα ἦσαν εἴτε παθητικά, ὄχι ἐξ ὑποκειμένου, καὶ κατὰ τὸν λυρικὸν τρόπον, ἀλλ' ἐξ ἀντικειμένου, δηλαδὴ ἐκ τῆς φύσεως ἢ ἐκ τῆς μυθολογίας.»

Τέλος, καθ' ἣν ἐποχήν, ἔν τε τῇ κοινωνικῇ καὶ καλλιτεχνικῇ ἀναπτύξει

La barbarie nous tien encore dans sa gaine,

κατὰ τὸν στίχον τοῦ Ἀλφρέδου δὲ Βινύ, ὁ Λεκόντ Δελίλ πρόκειται κάλλιστος χειραγωγὸς εἰς τὸν Ἕλληνα ποιητὴν τοῦ μέλλοντος ὅπως διαδραμῇ τοὺς τρίβους τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Πολλάκις ὀνειροπόλησα αὐτὸν στιλπνοῦντα τῆς φαντασίας αὐτοῦ τὰς πτέρυγας ἐν τῇ μελέτῃ τῆς ἑλληνίδος φύσεως καὶ τῆς ἑλληνίδος τέχνης. Ὡς ἐπεφανησάν ποτε εἰς ἐκλογὴν πρὸ τοῦ μεγάλου Ἀλκείδου ἡ Κακία καὶ ἡ Ἀρετή, ὁμοίως εἰς τὸν ποιητήν μου, ἅμα πατῶντα τὸ Ἀττικὸν ἔδαφος, δύο βίοι πρόκειται· ὁ βίος ἐν μέσῳ τῆς τύρβης, τῆς σπουδῆς καὶ τοῦ ὄχλου τῶν νεωτέρων Ἀθηνῶν, καὶ ὁ βίος ἐν τῇ ἱερᾷ γαλήνῃ καὶ σεπτῇ συντροφίᾳ τῆς ἀρχαιότητος, ἐν τῇ ὑψηλῇ μελαγχολίᾳ τῇ ἐκ τῶν ἐρειπίων καὶ τῶν ἀναμνήσεων αὐτῆς. Ὁ ποιητής μου θὰ περιπτυχθῇ ἀδιστακτως τὸν δεύτερον βίον, ὅστις, ἐν ᾧ στερεῖται τῆς χυδαιότητος τοῦ πρώτου, δὲν εἶνε ὀλιγώτερον πραγματικὸς αὐτοῦ· μήπως

ἐκεῖ, ἐπὶ τοῦ βράχου τῆς Ἀθηνᾶς, δὲν παρίσταται ἀπτή τις ἀλήθεια ἡ ἀρχαιότης καὶ δὲν εἶνε πλήρης ζωῆς, ἀεὶ προσφάτου καὶ νεουργοῦ ζωῆς, ὁ καθ' ἡμέραν προκύπτων εἰς φῶς, ὁ ἀστείρευτος τῶν καλλιτεχνημάτων κόσμος; Καὶ ἐφαντάσθην τὸν Ἕλληνα ἐκεῖνον ποιητὴν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως περισκοποῦνπα ἔνθεν μὲν τὸ ἄφατον κάλλος τοῦ περιόπτου Ἑλληνικοῦ ὁρίζοντος, ἔνθεν δὲ καρδίαν καὶ νοῦν πλανῶντα ἀπὸ τῶν καμπυλῶν τοῦ Παρθενῶνος εἰς τὰς παρθένους τοῦ Ἐρεχθείου· χαράσσοντα ἐκεῖ περὶ αὐτὸν ἀνυπέρβατον κύκλον, μοχθοῦντα ὑπὸ τὸ κράτος τῆς σκέψεως, ἀλλ' εὐδαίμονα, μακρὰν τῶν χρηματιστηρίων καὶ τῶν ὑπουργείων, τῶν καφενείων καὶ τῶν ἐφημερίδων· ἀναπέμποντα τὸ ᾆσμά του ἐν γλώσσῃ κατὰ τοσοῦτον ὑπερόχῳ τῶν ἰδιωμάτων, ἐν οἷς ἐτόνισαν τὰς ἐκ τῆς ἀρχαιότητας αὐτῶν ἐμπνεύσεις οἱ ποιηταὶ τῆς Δύσεως, οἱ Σενιὲ οἱ Γκαῖτε καὶ οἱ Τέννυσον, καθ' ὅσον αὕτη θὰ ἀναπολῇ πλειότερον τὴν γλῶσσαν τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Σοφοκλέους, ὅσον καὶ ἂν ἐρρακώθη, ὅσον κα ἂν παρηλλάγη ὑπὸ τῶν αἰώνων· καὶ ἐν τῷ ᾄσματι αὐτοῦ περιφανῆ διδάσκαλον πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔχοντα τὸν ψάλτην τῶν *Ἀρχαϊκῶν, Βαρβαρικῶν* καὶ *Τραγικῶν Ποιημάτων*.

Κωστης Παλαμας.

Ο ΕΜΠΡΗΣΤΗΣ

(Μυθιστορία Ἠλ. Βερτέ.—Μετάφρασις Α. Β.)

[Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον.]

ΙΔ'.

Ἡ κατηγορία.

Ἐλθοῦσαι εἰς τὴν πόλιν, ἡ Κ. Δυχαμὲλ καὶ ἡ Ἀδριανὴ μετέβησαν εἰς τοῦ συμβολαιογράφου. Ὁ Κ. Περρὲν εἶχεν ἐπιστρέψει, καὶ ὁ ἀρχιγραφεὺς ἔσπευσε νὰ εἰσαγάγῃ αὐτὰς πρὸς τὸν προϊστάμενόν του. Ὑπεδέχθη δ' αὐτὰς οὗτος μεθ' ὅλης τῆς ἀβροφροσύνης καὶ τοῦ σεβασμοῦ, ὅστις προσῆκεν εἰς τὰς πλουσιωτάτας τῶν πελατίδων του. Καὶ ἀφοῦ προσέφερεν εἰς αὐτὰς τοὺς δύο καλλιτέρους κλιντῆρας τοῦ δωματίου, εἶπεν εἰς τὴν κυρίαν Δυχαμὲλ·

— Μὲ συγχωρεῖτε, κυρία, ἂν δὲν κατώρθωσα νὰ ἔλθω εἰς τὸν πύργον τὰς τελευταίας αὐτὰς ἡμέρας. Ἀλλὰ μετ' ἀπουσίαν δύο ἡμερῶν, ηὕρα τόσην ἐργασίαν καθυστεροῦσαν, καὶ τόσα λάθη τῶν γραφέων μου...

Ἡ κυρία Δυχαμὲλ, παρορμηθεῖσα ὑπὸ νεύματος τῆς Ἀδριανῆς, ἐξέθηκε τὸν λόγον τῆς ἐλεύσεώς της. Ὁ συμβολαιογράφος, ἀκούσας τὸ ὄνομα τοῦ Νοέλ, συνέσπασε τὰς ὀφρῦς.

— Ἡ ὑπόθεσις εἶνε σπουδαία, κυρία, ὑπέλαβε, καὶ σᾶς ὁμολογῶ ταπεινῶς ὅτι δὲν ἠξεύρω τί νὰ ὑποθέσω... Ἠγάπων καὶ ἐξετίμων αὐτὸν τὸν Νοέλ· ἀλλ' ἀρχίζω νὰ φοβοῦμαι ὅτι ἠπατώμην περὶ αὐτοῦ. Τοῦ εἶχον ῥητῶς ἀπαγορεύσει νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου του, καὶ ὅμως εὐθὺς τὴν ἑπομένην νύκτα, τῇ βοηθείᾳ δύο φίλων του, ἔσπευσε νὰ μὲ παρακούσῃ. Γνωρίζετε δὲ τὸ ἀποτέλεσμα. Γνωρίζετε ὅτι ποσότης πεντακοσίων χιλιάδων φράγκων, ἀντίτιμον τοῦ Βλινύ, δὲν φαίνεται διόλου εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τῆς κληρονομίας, καὶ κατὰ τὴν πιθανωτάτην γνώμην εὑρίσκετο εἰς τὸ κιβώτιον τὸ ὁποῖον ἤνοιξεν ὁ Νοέλ... Ὅλα αὐτὰ τὰ εἶπον εἰς τὸν ἀνακριτήν, ὅστις μὲ ἐκάλεσε, καὶ ἡ κατάθεσίς μου τοῦ ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν.

— Πῶς, κύριε; ἠρώτησεν ἡ Ἀδριανὴ μετὰ δειλίας ἅμα καὶ ὀργῆς, ὑποθέτετε ὅτι ὁ Κ. Νοέλ, ὁ γενναῖος ἐκεῖνος νέος, ὅστις ἔσωσεν ἀπὸ τὰς φλόγας τὴν μητέρα μου κ' ἐμέ, εἶνε δυνατὸν νὰ ἦνε ἔνοχος τοιαύτης ἀτιμίας;

— Αἴ, δεσποινίς,.. δὲν εἶνε πρωτοφανὲς τὸ πρᾶγμα. Ἡ εὐκαιρία δημιουργεῖ πολλάκις τοὺς ἐγκληματίας.

— Εἶνε συκοφαντία, κύριε! Τὸ κατ' ἐμὲ ἔχω τὴν βεβαιότητα, καὶ ἠμπορῶ νὰ ὁρκισθῶ... Καὶ τὰ δάκρυα διέκοψαν τοὺς λόγους της. Ὁ συμβολαιογράφος ἠτένισεν ἐπ' αὐτὴν βαθὺ καὶ διαυγὲς βλέμμα.

— Ἐννοῶ, δεσποινίς, εἶπε τὴν ἔκπληξιν καὶ τὴν λύπην σας. Ἡ ἀγαθὴ καὶ χρηστή σας καρδία δὲν παραδέχεται ὅτι ἄνθρωπος, τοῦ ὁποίου ἐδοκιμάσατε τὴν ἀφοσίωσιν, ἦτο δυνατὸν νὰ ὑποκύψῃ εἰς εὐτελῆ πειρασμόν... Ἀλλὰ, σᾶς ἐπαναλαμβάνω, τὸ πρᾶγμα δὲν εἶνε πρωτοφανές, καὶ ἀπαντῶνται παραδείγματα ἀνθρώπων γενναίων συγχρόνως καὶ εὐτελῶν. Ἔπειτα, τίποτε δὲν ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Νοὲλ Λετελιὲ διέπραξεν αὐτοπροσώπως τὴν ὑπεξαίρεσιν αὐτήν· ἴσως κανεὶς ἐκ τῶν συντρόφων του, μὲ ὅλην τὴν ἀγαθὴν ὑπόληψιν, τὴν ὁποίαν ἀπολαμβάνουν ὅλοι...

— Ἀλλὰ σεῖς, κύριε Περρέν, διέκοψεν ἡ κυρία Δυχαμέλ, πῶς δὲν παρενέβητε εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν; Ἔχω εἰς σᾶς ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην. Διατί δὲν ὑπήγατε νὰ ἰδῆτε τὸν Κ. Νοὲλ καὶ τοὺς ἄλλους, καὶ ν' ἀκούσετε τί ἀντιτάττουν εἰς αὐτὰς τὰς συκοφαντίας;

— Ἠμποροῦσα νὰ σᾶς ἀπαντήσω, κυρία, ὅτι μετὰ τὴν ἐπιστροφήν μου δὲν ἔλαβα καιρόν· ἀλλὰ προτιμῶ μᾶλλον νὰ σᾶς ὁμολογήσω, ὅτι ἐθεώρησα τὴν ὑπόθεσιν πολὺ λεπτήν, κ' ἐπροτίμησα νὰ περιμείνω τὸ πέρας τῆς δικαστικῆς ἀνακρίσεως. Ἔπειτα, ἀφοῦ ὁ Κ.Λοβεδὺ κατέθηκε καταγγελίαν ἐν ὀνοματί σας, δὲν ἠδυνάμην ἐγὼ νὰ ἀντιλέξω...

— Δὲν ἔδωκα εἰς τὸν Λοβεδὺ καμμίαν τοιαύτην ἐντολήν! ἀνέκραξεν ἡ κ. Δυχαμέλ.

— Τὸ βλέπετε; ἀγαπητή μου μητέρα, ὑπέλαβεν ἐνθέρμως ἡ Ἀδριανή· ὁ θεῖός μου τὰ ἔκαμεν ὅλα, καὶ δι' αὐτὸ μᾶς ἄφησε τόσας ἡμέρας νὰ μὴν ἠξεύρωμεν τί γίνεται. Ἴσως μία μόνη λέξις τοῦ Κ. Νοὲλ θὰ ἤρκει πρὸς ὑπεράσπισίν του· ἀλλ' ἀγανακτήσας διὰ τὴν φαινομένην ἀδιαφορίαν μας καὶ προσβληθείς, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Κ. Περρὲν ἐφαίνετο νὰ τὸν νομίζῃ ἔνοχον, ἐπροτίμησε νὰ ὑπομείνῃ τὰ πάντα παρὰ νὰ ταπεινωθῇ μέχρις ἀπολογίας. Ἔχει εὐγενῆ καὶ ὑπερήφανον χαρακτῆρα...

Ἡ Ἀδριανὴ διεκόπη, δειλιάσασα ὑπὸ τὸ βλέμμα, ὅπερ ἠτένιζεν ἐπ' αὐτὴν ὁ συμβολαιογράφος.

— Ἡ κόρη μου ἔχει δίκαιον, εἶπεν ἡ Κ. Δυχαμέλ, καὶ σᾶς ἐνόμιζα, κ. Περρέν, ἐπιφυλακτικώτερον πρὸς τὰ τεχνάσματα... ἀνθρώπου... συγγενοῦς μου.

Ὁ συμβολαιογράφος ἐτήρει σιγήν.

— Ἴσως ἔχετε δίκαιον, κυρία, προσέθηκε τέλος ταπεινῶς. Ἔπρεπε νὰ πληροφορηθῶ ἀπ' εὐθείας... καὶ ἀφοῦ δὲν ἐπεφορτίσατε τὸν γαμβρόν σας... Τέλος πάντων τί σκοπὸν ἔχετε;

— Ἐπιθυμῶ ν' ἀπαλλάξω ἀμέσως τὸν Νοὲλ καὶ τοὺς ἄλλους τῶν καταδιώξεων αὐτῶν. Τὸ ἐπιθυμῶ ἀντὶ πάσης θυσίας, καὶ ἂν ἀκόμη ἀπεδεικνύετο, πρᾶγμα ἀδύνατον, ὅτι κατέχουν αὐτοὶ τὸ ἀπολεσθὲν ποσόν.

— Ἔχετε ἀληθῶς δικαίωμα νὰ ἐπεμβῆτε, καὶ ἡ ἐπέμβασίς σας δύναται νὰ ἦνε τελεσφόρος. Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, προσέθηκεν ὁ Περρὲν ἐγειρόμενος, δὲν πρέπει νὰ χάνωμεν καιρόν, διότι σήμερον ἴσως ἐκτελεῖται τὸ ἔνταλμα.

— Τὸ ἔνταλμα! τί λέγετε;

— Ἔνταλμα φυλακίσεως. Ὁ ἀνακριτὴς εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκδώσῃ....

— Πηγαίνωμεν γρήγορα! ἐφώνησεν ὁρμητικῶς ἡ Ἀδριανή.

— Δεσποινίς, ὑπέλαβεν ἀμηχάνως ὁ συμβολαιογράφος, θὰ ὑπάγωμεν πρῶτα εἰς τοῦ Νοὲλ Λετελιέ.

— Διατί νὰ μὴν ἔλθω κ' ἐγώ; Ἐμβῆκα καὶ ἄλλοτε εἰς αὐτὴν τὴν οἰκίαν, ὅταν ἡ μήτηρ μου κ' ἐγὼ δὲν εἴχομεν ἄσυλον. Εἰς τὰς φοβερὰς δὲ περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας εὑρίσκεται ὁ γενναῖός μας φίλος, ὁλόκληρος ἡ πόλις θά μ' ἐπιδοκιμάσῃ ὅτι συμπράττω εἰς τὴν ἀπαλλαγήν του.

— Ἔστω, δεσποινίς, ἀφοῦ ἡ κυρία Δυχαμὲλ συναινεῖ Ἐμέ, μὲ συγχωρεῖτε μίαν στιγμὴν νὰ βάλω τὸ φόρεμά μου.. Μίαν στιγμήν.

Παρασκευαζόμενος δὲ εἰς ἀναχώρησιν, ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν ὁ ἀγαθὸς συμβολαιογράφος:

— Μὰ τὸν Θεόν! ἂν κατηγορεῖται ἀδίκως αὐτὸς ὁ Νοέλ, εἶνε εἰς τὸν δρόμον, μοῦ φαίνεται, ν' ἀποκτήσῃ μίαν ἡμέραν πολὺ περισσότερα ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τοῦ κιβωτίου.

Ἦλθε δὲ μετ' ὀλίγον, ἐν ἐπισήμῳ ἀναβολῇ, πρὸς τὰς ἀνυπομονούσας κυρίας. Ἐξῆλθον εἰς τὴν ὁδὸν καὶ κατηυθύνθησαν πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ Νοέλ, ἐνῷ ἡ ἁμαξα ἔμενε πρὸ τῆς θύρας τοῦ συμβολαιογράφου.

— Δὲν ἔχομεν καὶ κατάσκοπον, εἶπε σιγὰ ἡ Κ. Δυχαμέλ, δεικνύουσα τὸν ἁμαξηλάτην.

Ἐνῷ δ' ἐπλησίαζον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ νέου μηχανοποιοῦ, εἶδον δύο χωροφύλακας, σιωπηλοὺς καὶ στηριζομένους ἐπὶ τῶν ξιφῶν των, φυλάσσοντας τὴν εἴσοδον.

Ἡ Ἀδριανὴ ἔτρεμε.

— Θεέ μου! εἶπε, μήπως δὲν ἐπροφθάσαμεν;

— Ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ συμβολαιογράφος· ἀλλὰ νομίζω ὅτι φθάνομεν ἀκριβῶς εἰς τὴν ὥραν.

Οἱ χωροφύλακες ἐφάνησαν θέλοντες ν' ἀντιταχθῶσιν εἰς τὴν διάβασιν τῶν ἐρχομένων· ἀλλ' ὁ Περρέν, ὅστις ἦτο καὶ πάρεδρος, εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὀλίγας λέξεις, καὶ παρεμέρισαν μετὰ σεβασμοῦ.

Ἔσπευσαν τότε ν' ἀναβῶσιν εἰς τὸ ἐπάνω πάτωμα, ὅπου ἠκούετο θόρυβος φωνῶν.

Ἐν τῷ πρώτῳ δωματίῳ, ὅπερ ἐχρησίμευεν ὡς κοιτὼν τοῦ Νοέλ, ἦτο ἡ Βρανδὲν, περιπόρφυρος, ἄτακτον ἔχουσα τὴν κεκρύφαλόν της, καὶ ἀπειλοῦσα διὰ τῆς λαβῆς σαρώθρου τὸν ἐνωμοτάρχην, ὅστις καί τοι μειδιῶν ὑπὸ τὸν μεσοπόλιον αὐτοῦ μύστακα, δὲν ἐφαίνετο ἐντελῶς ἥσυχος. Διὰ τῆς ἡμιανοίκτου θύρας τοῦ ἄλλου δωματίου ἐφαίνετο ἡ μεγάλη κλίνη, ἐφ' ἧς ἀνεπαύετο ὁ Ἰωάννης, ἐνῷ ἠγρύπνει παρ' αὐτῷ πάντοτε ἡ γραῖα Ρεβού· εἶτα δὲ ὁ ἀνακριτής, ἀποτείνων ἐσχάτην προτροπὴν εἰς τὸν Νοέλ, ὅστις ἤκουεν αὐτὸν εὐλαβῶς μὲν ἀλλὰ μετὰ ψυχρᾶς ἀδιαφορίας.

Βλέπουσα τοὺς προσερχομένους, ἡ Βρανδὲν ἀνεπήδησεν ἐκ χαρᾶς.

— Ἀ! εἶπε, μᾶς θυμήθηκαν τέλος πάντων. Τώρα *ὠμορφονηέ μου*, προσέθηκεν ἀποτεινομένη εἰς τὸν ἐνωμοτάρχην, ἄδειαζέ μας τὴ γωνιά, καὶ σύντομα!

— Μὴ βιάζεσαι καὶ τόσο, *ὠμορφονηά μου*, ἀπήντησεν ἐκεῖνος ἐμπαικτικῶς· ἂν ἀδειάσω τὴ γωνιά, μπορεῖ νὰ πάρω καὶ τὴν εὐγενεία σου μαζύ μου.. ὡς ἐδῶ κοντά, καὶ νὰ σὲ βάλω 'ς τὸ δροσιό.. νὰ ἰδῇς τί ὡραῖα ποῦ εἶνε..

— Στὸ δροσιὸ! ἐμένα; ἀνέκραξεν ἐκμανὴς ἡ μέγαιρα.

Ἀλλ' οὐδεὶς προσεῖχεν εἰς αὐτὴν καὶ τὸν ἐνωμοτάρχην, ὅστις ἀναγνωρίσας τὸν Κ. Περρὲν ὑπεχώρησεν ἐπίσης ἵνα διαβῇ μετὰ τῶν συνοδῶν του.

Ὁ συμβολαιογράφος καὶ αἱ κυρίαι προὐχώρησαν ταχέως πρὸς τὸ δεύτερον δωμάτιον. Τὴν στιγμὴν δ' ἐκείνην ὁ ἀνακριτὴς ἔλεγεν εὐσταθῶς :

— Καὶ πάλιν σᾶς τὸ λέγω, σκεφθῆτε, κύριε Νοὲλ Λετελιέ· ἀρνούμενος ν' ἀπαντήσητε εἰς τὴν δικαιοσύνην μ' ἀναγκάζετε νὰ διατάζω τὴν φυλάκισίν σας καὶ τῶν δύο φίλων σας.

— Εἶμαι ἕτοιμος, ἀπήντησεν ὁ Νοέλ.

Ἡ μήτηρ τοῦ ἀσπαλακοθήρα ἤρχισε νὰ κλαίῃ.

—Τί; καὶ τὸν καϋμένο τὸ Γιάννη μου! ἀνεφώνησε. Μὰ συλλογισθῆτε, ἀφέντη, πῶς ὁ γυιός μου δὲν ἔκαμε τίποτε... Κ' ἔπειτα ποῦ 'μπορεῖ αὐτὸς νὰ κουνηθῇ;..

— Θὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ κατάστασίς του· ὡς πρὸς τὸν Κ. Νοέλ...

Ὁ ἀνακριτὴς διεκόπη ὑπὸ τῆς εἰσόδου τῶν κυριῶν καὶ τοῦ Περρέν.

Ὁ Νοὲλ, ἐνδεδυμένος ἤδη πρὸς ἀναχώρησιν, ἦτο ὠχρὸς καὶ κάτισχνος· ἀλλ' ἐφαίνετο γαλήνιος, καὶ οἱ μεγάλοι του ὀφθαλμοὶ ἐξέφραζον θάρρος. Ἰδὼν τὴν Ἀδριανὴν καὶ τὴν μητέρα της, ἀνεσκίρτησε, καὶ παρ' ὀλίγον κραυγὴ διέφευγε τὸ στῆθός του. Ἐκρατήθη ὅμως, κ' ἐχαιρέτισε σιωπηλός.

Ἡ Κυρία Δυχαρὲλ ἐβάδισε πρὸς αὐτὸν, καὶ δραττομένη τῆς χειρός του,

— Συγχωρήσατέ με, εἶπε, κύριε Νοέλ. Ἠργήσαμεν τόσον νὰ ἔλθωμεν, διότι δὲν ἐγνωρίζαμεν τὴν βδελυρὰν καὶ ψευδῆ κατηγορίαν, ἡ ὁποία σᾶς ἔγεινε.

— Πῶς! κυρία, εἶπεν ἔκπληκτος ὁ Νοέλ, ἐν ἀγνοίᾳ σας...

— Πρό τινων μόλις στιγμῶν, εἶπε ταπεινῇ τῇ φωνῇ ἡ Ἀδριανή, ἐμάθαμεν ἀπὸ τὴν κόρην τοῦ ὁδοστάτου τί συμβαίνει.. καὶ ἤλθαμεν, βλέπετε, ἀμέσως.

Μειδίαμα ὑπερηφανείας καὶ εὐχαριστήσεως διέστειλε τὰ χείλη τοῦ Νοέλ.

— Εὐχαριστῶ, δεσποινίς, ἀνέκραξε. Δὲν ἐπιστεύσατε λοιπόν, οὔτε σεῖς οὔτε ἡ μήτηρ σας αὐτὴν τὴν συκοφαντίαν; οὔτ' ἐσκέφθητε νὰ προσφύγετε εἰς τὴν δικαιοσύνην;

— Ποτέ.

— Τότε ἀδιαφορῶ δι' ὅλα.

Κατὰ τὸν διάλογον τοῦτον ὁ δικαστὴς παρετήρει ἀπορῶν τοὺς νεήλυδας.

— Κύριε ἀνακριτά, εἶπεν ὁ Περρέν, σᾶς παρουσιάζω τὰς κυρίας Δυχαμέλ, πελάτιδάς μου καὶ μόνας κληρονόμους τοῦ μακαρίτου Δυχαμὲλ οὗτινος ἡ κληρονομία λέγεται ὅτι ἐλῃστεύθη. Δὲν ἔδωκαν ἐντολὴν εἰς κανένα νὰ ὑποβάλῃ καταγγελίαν περὶ τῆς ὑποτιθεμένης αὐτῆς κλοπῆς. Ὁ συγγενὴς ὅστις τὴν κατήγγειλε παρεσύρθη ἀπὸ ζῆλον ὑπερβολικὸν, καὶ αἱ κυρίαι ἀδιστάκτως τὸν ἀποδοκιμάζουσιν. Ὅ,τι ἔπραξεν ὁ Νοὲλ καὶ οἱ φίλοι του τὸ ἔπραξαν κατὰ διαταγήν των. Οὐδὲν ἐκλάπη παρ' αὐτῶν, αἰσθάνονται δὲ ὑπόληψιν καὶ εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν γενναῖον νέον, ὅστις ἵσταται ἐνώπιόν σας.

Ὁ δικαστὴς ἔμενεν ἐνεός.

— Τοιαῦται εἶνε,κυρίαι μου, αἱ θελήσεις σας; ἠρώτησεν.

Ἡ κυρία Δυχαμὲλ καὶ ἡ Ἀδριανὴ κατένευσαν.

— Ἀρκεῖ, ὑπέλαβεν ἐκεῖνος. Δὲν ἔχω ἢ ν' ἀνακαλέσω τὸ ἔνταλμά μου. Πράττω δὲ τοῦτο εὐχαρίστως, σᾶς βεβαιῶ, διότι μ' ὅλα τὰ φαινόμενα, ᾐσθανόμην ὅτι ὁ Κ. Νοὲλ Λετελιὲ ἦτο ἀνώτερος ὑποψίας, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ καθ' αὐτὸ οὐσία τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς μοῦ ἦτο ἐντελῶς ἀκατανόητος... Ἀλλὰ τί σκοπὸν λοιπὸν εἶχεν αὐτὸς ὁ Κ. Λοβεδύ;

— Σᾶς ἐπαναλαμβάνω, κύριε ἀνακριτά, ἀπήντησεν ὁ Περρέν, ὁ Κ. Λοβεδὺ παρεσύρθη ἀπὸ ὑπερβολικὸν ζῆλον, ἀγνοεῖ δὲ μερικὰ περιστατικά, τὰ ὁποῖα ἠδύναντο νὰ μεταβάλωσι τὴν ἐνέργειάν του. Τέλος πάντων δὲν ὑπάρχει πλέον οὔτε μήνυσις, οὔτε ἔγκλημα, καὶ ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ δὲν πρέπει νὰ ὑπερβῇ τὸν οἰκογενειακὸν κύκλον.

— Ἐκεῖ κ' ἐγὼ θὰ τὴν ἀφήσω, καὶ θ' ἀσχοληθῶ πλέον ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν κυρίαν ἀποστολήν μου, τὰς πυρκαϊάς, διότι τὸ ἔργον μου δυστυχῶς, δὲν προχωρεῖ διόλου... Κύριε ἐνωμοτάρχα, ἐξηκολούθησεν ὑψῶν τὴν φωνήν, ἠμπορεῖτε ν' ἀναχωρήσετε μὲ τοὺς ἄνδρας σας. Τὸ ἔνταλμα ἀκυροῦται, καὶ ἡ παρουσία σας δὲν εἶνε πλέον ἐδῶ ἀναγκαία.

— Πολὺ καλά, κύριε, ἀπήντησεν ὁ χωροφύλαξ φέρων τὴν χεῖρα εἰς τὸν τρίκωχον πίλον του. Κάμνομεν λοιπὸν *μεταβολήν*, καὶ μ' εὐχαρίστησιν μάλιστα, διότι καθῆκον εἶνε... δὲν λέγω, ἀλλὰ δὲν εἶνε κ' εὐχάριστον πρᾶγμα νὰ κακομεταχειρίζεται κανεὶς τιμίους ἀνθρώπους.

Ἔκαμε δὲ μεταβολήν, ὡς εἶπε, καὶ εἶδε τὴν Βρανδὲν *φέρουσαν ὅπλα*, διὰ τοῦ σαρώθρουτης, ὅπως εὐχαριστήσῃ αὐτὸν διὰ τοὺς ἐπανορθωτικοὺς αὐτοὺς λόγους του. Ἐκεῖνος ἐμειδίασε, καὶ μετὰ μικρὸν ἠκούσθησαν ἀντηχοῦντα ἐπὶ τῆς κλίμακος τὰ βαρέα του ὑποδήματα, ἐνῷ ἡ ἀγαθὴ οἰκονόμος διερρήγνυτο εἰς γέλωτα ὅμοιον πρὸς ᾆσμα ἐπινίκειον.

— Μὰ τὴν ἀλήθειαν, εἶπε τότε φαιδρῶς ὁ δικαστής, ἑτοιμαζόμενος καὶ αὐτὸς ν' ἀναχωρήσῃ, παράδοξος κατηγορούμενος ὑπῆρξατε, κύριε Νοέλ. Εἴχατε ὑπὲρ ὑμῶν καὶ παθόντας, καὶ ἀνακριτὴν καὶ χωροφύλακα. Τέλος καλόν, ὅλα καλά! Δὲν μοῦ μνησικακεῖτε ἐλπίζω,.. καὶ ἂν μάθετε τίποτε σχετικὸν πρὸς τὴν ἀνάκρισιν, μὴ λησμονήσετε νὰ τὸ ἀνακοινώσετε εἰς τὴν δικαιοσύνην.

Καὶ χαιρετίσας ἐξῆλθε, προπεμπόμενος ὑπὸ τοῦ συμβολαιογράφου.

Ὁ Νοὲλ ἐπλησίασε τότε εἰς τὴν κυρίαν Δυχαμὲλ καὶ τῇ εἶπεν, ἐνῷ οἱ ὀφθαλμοί του ἐστρέφοντο ἰδίως πρὸς τὴν νεάνιδα.

— Πόσον σᾶς εὐχαριστῶ, κυρία διὰ τὴν εὐμενῆ σας παρέμβασιν... Τίποτε δὲν μ' ἔθλιβε τόσον, ὅσον τὸ νὰ συλλογίζωμαι ὅτι σεῖς καὶ ἡ κυρία Ἀδριανὴ εἴχατε τόσον οἰκτρὰν ἰδέαν περὶ ἐμοῦ.

— Οὐδὲ στιγμὴν δὲν τὴν εἴχαμεν, εἶπεν ἡ Ἀδριανή.

— Εἶσθε ὅμως καὶ πολὺ ὑπερήφανος, κύριε Νοέλ, ὑπέλαβεν ἡ μήτηρ. Διατὶ δὲν μᾶς εἰδοποιήσατε περὶ τῶν καταδρομῶν αὐτῶν;

— Μὲ συγχωρεῖτε, κυρία... ἀλλ' ἀφοῦ ἐλέγετο, ὅτι εἶσθε κατήγοροί μου...

— Καλά· ἀλλ' ἐμέ; ἠρώτησεν ὁ συμβολαιογράφος, εἰσελθὼν τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Διατὶ δὲν μ' ἐκαλέσατε εἰς βοήθειάν σας;

— Δὲν μ' ἐδώκατε δείγματα εὐμενείας, κύριε, καὶ ἡ κατάθεσίς σας μάλιστα ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ δὲν ὑπῆρξεν, ὡς βεβαιοῦται, ὑπὲρ ἡμῶν.

— Εἶνε ἀληθὲς ὅτι δὲν ἐννόησα, καὶ τόρα ἀκόμη δὲν ἐννοῶ, πῶς, μετὰ ρητήν μου ἀπαγόρευσιν, ἐξετελέσατε τὴν κινδυνώδη ἐκείνην ἐπιχείρησιν, τῆς ὁποίας αἱ συνέπειαι ἦσαν τόσον ὀλέθριαι.

— Δὲν τὸ ἐννοήσατε; ἀπήντησεν ὁ Νοέλ, ταπεινῶν τὴν φωνήν. Ἂς προσπαθήσω λοιπὸν νὰ σᾶς τὸ ἐξηγήσω.

Κλείσας δὲ τὴν μεταξὺ τῶν δύο δωματίων θύραν κ' ἐπανελθὼν εἰς τὴν θέσιν του, ἐξέθηκε τὰς γνωστὰς ἡμῖν ἤδη περιστάσεις, αἵτινες ὑπηγόρευσαν εἰς αὐτὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ, τῇ βοηθείᾳ τῶν συντρόφων του, τὴν σωτηρίαν τοῦ κιβωτίου. Διηγήθη πῶς, ἐνῷ ἐσκόπει νὰ δώσῃ ἐναντίαν διαταγὴν εἰς τοὺς φίλους του, ὁ Γριβὲ εἶχεν ἀπαντήσει τὸν Κ. Λοβεδὺ συνομιλοῦντα μυστικῶς μετὰ τοῦ σχοινοβάτου, καὶ πῶς ὁ ὁδοστάτης, ὑποπτευθείς, κατεσκόπευσε τοὺς δύο ἀνθρώπους καὶ τοὺς εἶδεν ἀφανιζομένους ὁμοῦ. Τότε αὐτός, ὁ Νοέλ, μὴ ἀμφιβάλλων πλέον,ὅτι ὁ Κ. Λοβεδὺ ἐσκόπει νὰ καταλάβῃ, τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ἡρακλέους, τὸ κιβώτιον, δὲν ἐδίστασε νὰ εἰσχωρήσῃ ἐντὸς τῆς κεείσης οἰκίας, ἵνα προλάβῃ τὸν σκοπὸν αὐτόν. Ἀνέμνησε τοὺς ψιθυρισμοὺς καὶ τοὺς κρότους βημάτων, οἵτινες ἠκούσθησαν πολλάκις διαρκούσης τῆς ἐργασίας, καὶ τέλος ἐξέφρασε τὴν πεποίθησιν, ὅτι τὸ σχοινίον εἶχε κοπῆ ὑπὸ ἑνόχου χειρός, τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ διετήρει ἔτι, φυλαττόμενον ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἴχνη κοπῆς, καίτοι ἀδεξίως εἶχον προσπαθήσει νὰ τὰ ἐξαλείψωσιν.

Ἡ διήγησις αὕτη ἠκούσθη ἐν βαθείᾳ σιγῇ. Ὁ συμβολαιογράφος ἐφαίνετο νοερῶς παρακολουθῶν τοὺς μίτους βδελυρᾶς τινος μηχανορραφίας,ἡ δὲ Ἀδριανὴ,ἐμβρόντητος ἐξ ὅσων ἤκουε, δὲν ἐτόλμα ἔτι νὰ ἐκφράσῃ τὴν κρίσιν της.

— Θεὲ καὶ κύριε! ἀνεφώνησεν ἡ κυρία Δυχαμέλ, ν' ἀπεφάσισεν ὁ γαμβρός μου... Ἀλλ' εἰπέτε μου, κύριε Νοὲλ, εἴπατε εἰς τὸν ἀνακριτὴν ὅσα πρὸ μικροῦ μᾶς διηγήθητε;

— Οὐδὲ τὸ ἐσυλλογίσθην κἄν, κυρία. Δὲν βλέπετε ποίαν τρομερὰν σημασίαν θὰ εἶχεν ἡ κατάθεσις ἐμοῦ, τοῦ Γριβὲ καὶ τοῦ Ἰωάννου, ὡς πρός... στενὸν συγγενῆ σας; Δὲν ἐννοεῖτε, ὅτι πρόκειται περὶ ἀποπείρας κλοπῆς καὶ φόνου;

— Θεέ μου! εἶν' ἀλήθεια.

— Κ' ἐπροτιμήσατε, ὑπέλαβεν ἡ Ἀδριανή, νὰ κατηγορηθῆτε μᾶλλον διὰ βδελυρὸν ἔγκλημα, νὰ ἀντιμετωπίσετε τὴν ἀτίμωσιν καὶ τὴν τιμωρίαν, παρὰ νὰ ἀπολογηθῆτε λέγοντες τὴν ἀλήθειαν;... Ἄ, κύριε Νοέλ, αὐτὸ εἶνε τὸ μεγαλείτερον δεῖγμα τῆς ἀφοσιώσεως, ἀφ' ὅσα μᾶς ἐδώκατε.

—Ἴσως δὲν θὰ κατώρθωνα νὰ σιωπήσω μέχρι τέλους· καὶ ἂν ἐγὼ προσωπικῶς ἐπροτίμων νὰ ὑποφέρω τὰ πάνδεινα μᾶλλον παρὰ νὰ προξενήσω κακὸν εἰς τὴν οἰκογένειαν Δυχαμέλ,δὲν μοῦ ἦτον ὅμως ἐπιτετραμμένον ν' ἀπαιτήσω τὴν αὐτὴν αὐταπάρνησιν παρὰ τοῦ Γριβὲ καὶ τοῦ Ἰωάννου.

— Πολὺ ἄσχημα πράγματα διαβλέπω εἰς τὰς ἐνεργείας ἑνὸς κυρίου, ὑπέλαβεν ὁ συμβολαιογράφος, ἀνανήφων ἀπὸ τοῦ ρεμβασμοῦ του.. Ἀλλ' αὐτὸς ὁ σχοινοβάτης, ὁ Ἡρακλῆς, ὅστις ἀνεμίχθη εἰς τὴν ὑπόθεσιν, τί ἀπέγεινεν;

— Ἀνεχώρησε μὲ τὸν θίασόν του τὴν ἐπαύριον τοῦ δυστυχήματος· ἀπὸ τότε δὲν ἠκούσθη πλέον.

— Δὲν σημαίνει· ἀνευρίσκεται, ἂν ἦνε ἀνάγκη. Δὲν ἠμπορεῖτε τοὐλάχιστον, κύριε Νοὲλ, νὰ μοῦ δώσετε μερικὰς πληροφορίας περὶ τοῦ χρηματοφυλακίου αὐτοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ ἐξαφάνισις εἶνε τόσον ἀκατανόητος;

— Ὀλίγας μόνον στιγμὰς τὸ ἐκράτησα εἰς τὰς χεῖράς μου· τόσον αἰφνιδία ἦτο ἡ καταστροφή. Ἦτο μετρίου μεγέθους, ἀπὸ πράσινον μαροκῖνον, μὲ χρυσοῦν μονόγραμμα.

— Τὸ γνωρίζω, διέκοψε στενάζουσα ἡ κυρία Δυχαμέλ. Ὁ ταλαίπωρος σύζυγός μου ἐφύλαττεν ἐκεῖ τὰ πολυτιμότερα τῶν ἐγγράφων του.

— Τὸ ἠνοίξατε, ὑπέλαβεν ὁ Περρέν, ἀποτεινόμενος εἰς τὸν Νοέλ· τί περιεῖχεν;

— Ὄχι χαρτονομίσματα, ὅπως φαίνεται ὅτι πιστεύει ὁ κόσμος. Ὀλίγα μόνον ἔγγραφα ἐπὶ χαρτοσήμου, διαφόρου γραφῆς... Ἀλλὰ μόλις ἓν βλέμμα, σᾶς ἐπαναλαμβάνω, ἐπρόφθασα νὰ ρίψω. Ἐνῷ τὸ ἔκλεια πάλιν, ἐκόπη τὸ σχοινίον. Ἐγὼ κατεκρημνίσθην, καὶ τὸ χαρτοφυλάκιον ἔπεσεν ἀπὸ τὰς χεῖράς μου.

— Ὑποπτεύω ὅτι περιεῖχεν ἔγγραφον πολὺ σπουδαῖον διὰ κάποιον, καὶ ἀναμφιβόλως... Δὲν μὲ εἴπατε, Κ. Νοέλ, ὅτι ὁ Κ. Λοβεδύ, ὅταν ἦλθε νὰ σᾶς ἰδῇ, διέβη πρῶτον ἀπὸ τὰ ἐρείπια, ὅπου ἐκάμεν ἐρεύνας αὐτοπροσώπως;

— Μάλιστα, καὶ ἴσως ηὗρε τὸ ἀντικείμενον τὸ ὁποῖον τόσον ἐπιμόνως ζητεῖ ἐξ ὀνόματος τῶν κυριῶν.

— Τὸ ηὗρε! νὰ ἦσθε βέβαιος ὅτι τὸ ηὗρεν, ἐφώνησε τεταραγμένος ὁ Περρέν. Ἐκ τούτου ἡ τόλμη του καὶ τὸ συμφέρον τὸ ὁποῖον ἔχει νὰ πιστευθῇ ὅτι... Στοιχηματίζω ὅτι δὲν εἴμεθα μακρὰν τῆς ἀληθείας! Ὤ, τί ἔδιδα νὰ μάθω τὸ περιεχόμενον τοῦ χαρτοφυλακίου!

Ὁ διάλογος οὗτος ἐγίνετο, ὡς γνωρίζομεν, παρὰ τῇ κλίνῃ τοῦ Ἰωάννου Ῥεβού. Οὔτ' αὐτὸς δὲ οὔτε ἡ παρ' αὐτῷ ἀγαθὴ γυνὴ ἐφαίνοντο προσέχοντες εἰς τὰ περὶ αὐτοὺς λεγόμενα. Ἐν τούτοις λέξις τις πολλάκις ἐπαναληφθεῖσα ἐφάνη προξενήσασα ἐντύπωσιν εἰς τὸν ἀσθενῆ. Οἱ ὀφθαλμοί του ἠνοίχθησαν ἐντελῶς καὶ ἠτένισαν βλέμμα νοημοσύνης ἐπὶ τοὺς παρισταμένους. Μία τῶν χειρῶν του ἐκινήθη ἀσθενῶς ἐπὶ τῆς κλίνης του, κ' ἐψιθύρισε:

—Τὸ χαρτοφυλάκιον, .. ναί, ναί,. . . τὸ χαρτοφυλάκιον!

Ὁ Νοέλ ἔκλινεν ἠρέμα πρὸς αὐτόν.

— Μᾶς ἀκούεις λοιπόν, πτωχέ μου Γιάννη; ἠρώτησε. Ὁμιλοῦμεν πραγματικῶς διὰ τὸ χαρτοφυλάκιον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ηὗρα εἰς τὸ κιβώτιον τοῦ Κ. Δυχαμέλ. Ξεύρεις τί ἔγεινε;

Ὁ Ἰωάννης προσεῖχεν. Ὁ ἦχος τῆς γνωστῆς αὐτῆς καὶ θωπευτικῆς φωνῆς ἀφύπνιζε προδήλως τὰς διανοητικάς του δύναμεις· ἐψέλλισε δὲ μετὰ κόπου:

—Τὸ χαρτοφυλάκιον.. τὸ χαρτοφυλάκιον..

— Σ' ἐρωτῶ, ὑπέλαβεν ὁ Νοέλ, τονίζων τὰς λέξεις, ἂν γνωρίζεις τί ἔγεινε; Ἤσουν ἀκριβῶς ὑποκάτω μου, ὅταν ἔπεσε ἀπὸ τὰ χέρια μου.

Ὁ ἀσθενὴς προσεπάθει νὰ ἐννοήσῃ καὶ ν' ἀποκριθῇ. Τέλος δὲ ἀπήντησε, διὰ συγκεχυμένης πλέον φωνῆς:

— Τὸ χαρτοφυλάκιον .. δὲν ξεύρω .. δὲν θυμοῦμαι ..

Ὁ γηραιά του μήτηρ ἔσπευσε νὰ παρεμβῇ.

— Μή μου τὸν τυραννᾶτε, κύριε Νοέλ, εἶπεν ἱκετευτικῶς· τὸ κεφάλι του εἶνε ἀδύνατον καὶ ὁ ἰατρὸς εἶπε νὰ μὴν ὁμιλῇ . . .

— Ἀλήθεια, ὑπέλαβεν ὁ Νοέλ, ἔπειτα . . . καὶ τί νὰ εἰπῇ;

Κ' ἐπέστρεψε πρὸς τὰς κυρίας, αἵτινες συνωμίλουν μετὰ τοῦ Περρέν.

— Λοιπόν, ἐξηκολούθει λέγων ὁ συμβολαιογράφος, δὲν θέλετε κατ' οὐδένα τρόπον νὰ προκαλέσετε τὴν προσοχὴν τῆς δικαιοσύνης ἐπὶ τῶν σκευωριῶν . . . ἐκείνου περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλοῦμεν.

— Θεὸς φυλάξῃ! ἀπήντησεν ἡ κυρία Δυχαμέλ. Ἤτο σύζυγος τῆς ἀδελφῆς μου, καὶ ποτὲ δὲν θὰ ὁμιλήσω, καὶ ὅλην μας τὴν περιουσίαν ἂν πρόκειται νὰ χάσωμεν . . . Δὲν συμφωνεῖς, Ἀδριανή;

— Ναί, ναί, καλή μου μητέρα. Δὲν πρέπει οὔτε ἠμποροῦμεν ἡμεῖς νὰ φανῶμεν ὀλιγώτερον γενναῖοι ἀπὸ τὸν κύριον Νοέλ.

Ὁ συμβολαιογράφος ἐκίνησε τὴν κεφαλήν.

— Φοβοῦμαι, εἶπεν, ὅτι γρήγορα ἢ ἀργὰ καὶ χωρὶς νὰ θέλετε . . . Ὁπωσδήποτε, δὲν ἠμπορεῖτε πλέον νὰ μένετε εἰς τὸ Βλινύ;

— Ὦ! ὅσον δι' αὐτό, βεβαιότατα! ἐφώνησεν ἡ κυρία Δυχαμέλ. Μοῦ εἶνε ἀδύνατον τώρα νὰ βλέπω κατὰ πρόσωπον . . Ἀλλὰ ποῦ νὰ καταλύσωμεν;

— Εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἂν εὐαρεστεῖσθε. Διεσκεύασα ἐσχάτως μερικὰ δωμάτια εἰς τὴν οἰκίαν μου, διὰ τοὺς συγγενεῖς μου οἵτινες ἔρχονται ἐνίοτε καὶ μὲ ἐπισκέπτονται ἀπὸ τὸ Νεβέρ. Τὰ θέτω εἰς τὴν διάθεσίν σας, μέχρις οὗ κατορθώσετε νὰ εὕρετε ἄλλο οἴκημα εἰς τὴν πόλιν, ἢ μέχρις οὗ ἀνοικοδομηθῇ ἡ παλαιά σας οἰκία Ἡ σύζυγός μου θὰ σᾶς κάμνῃ συντροφιάν, καὶ θὰ ἔχετε τὴν προστασίαν τῆς οἰκογενείας μου καὶ ἐμοῦ.

— Δέχομαι, ἀπήντησεν ἡ κυρία Δυχαμέλ· καὶ σύ κόρη μου, τί λέγεις;

— Ἀγαπητή μου μητέρα, ἡ μεγαλειτέρα ἐπιθυμία μου εἶνε νὰ φύγωμεν ἀπὸ τὸ Βλινύ· ἀλλὰ μὴ λησμονῆς τί ἀπειλᾶς ἠκούσαμεν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει . . .

— Πῶς; τί πρᾶγμα; ἠρώτησεν ὁ συμβολαιογράφος . . .

—Τίποτε. Παιδαριώδη πράγματα, ἀπήντησεν ἡ κυρία Δυχαμέλ. Λοιπόν, Περρέν, θὰ κατοικήσωμεν μαζύ σας, καὶ ὁ Κ. Νοέλ, ἐλπίζω, θὰ ἔρχετ' ἐκεῖ νὰ μᾶς βλέπῃ;

Ὁ νέος μηχανικὸς προεφασίσθη δειλῶς τὰς καθυστερούσας ἐργασίας του, ἃς ὤφειλε πλέον νὰ ἐκτελέσῃ, ἀνακτήσας ἤδη τὰς δυνάμεις του.

— Δὲν εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ ἐργάζεται ἀδιακόπως, εἶπεν ἡ ἀγαθὴ γυνή, καὶ θὰ μᾶς φέρετε καὶ εἰδήσεις περὶ τοῦ ἀσθενοῦς. Μετ' ὀλίγον θ' ἀρχίσῃ, λέγουν, ἡ ἀνάῤῥωσίς του, καὶ δὲν θὰ δυσαρεστηθῆτε, ἐλπίζω, ν' ἀποδείξωμεν καὶ ἡμεῖς, ὅπως ἠμποροῦμεν, τὴν εὐγνωμοσύνην μας εἰς τοὺς δύο φίλους σας, οἵτινες ἐπληγώθησαν διὰ νὰ μᾶς ὑπηρετήσουν.

Ὁ Νοέλ δὲν ἀπήντησε κ' ἐταπείνωσε τοὺς ὀφθαλμούς. Καίτοι δὲν ἠσθάνετο τὸ δικαίωμα ν' ἀποποιηθῇ τὰς ὑπὲρ τοῦ Γριβὲ καὶ τοῦ Ἰωάννου προσφοράς, οὐχ ἧττον τῷ ἐπροξένουν αὗται βαθυτάτην ταπείνωσιν.

Ἠλαρύνθη ὅμως ὀλίγον μετὰ μικρόν, ὅτε ἡ κυρία Δυχαμὲλ ἐπανέλαβε συμπαθῶς τὰς εὐχαριστίας της. Ἡ Ἀδριανὴ ἐθεώρησε καθῆκόν της νὰ εἰπῇ καὶ αὐτὴ λόγους τινὰς εὐγνωμοσύνης, καὶ ἀναχωροῦσα ἔτεινε πρὸς αὐτὸν τὴν μικράν της χεῖρα, ἣν ἐτόλμησεν ἐκεῖνος νὰ θλίψῃ. Ποίαν δὲ ἡσθάνθη ἔκπληξιν, παρατηρήσας ὅτι ἡ χεὶρ ἐκείνη ἀπήντα ἀσθενῶς εἰς τὴν χεῖρά του.

Ὠρθώθη φρίσσων ἐξ εὐδαιμονίας, ἀλλ' ἡ νεαρὰ κόρη εἶχεν ἤδη ἐπιστραφῆ καὶ ἀνεχώρει μετὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς καὶ τοῦ Περρέν.

Ὁ Νοὲλ συνώδευσεν αὐτὰς μέχρι τῆς ἔξω θύρας. Μόλις δὲ κατώρθου νὰ ἵσταται ὄρθιος, οὐδ' ἤκουε τί τῷ ἔλεγον, καὶ ἀπεκρίνετο ἄλλ' ἀντ' ἄλλων. Ἀφοῦ ἀνεχώρησαν οἱ ἐπισκέπται, ἀνέβη δρομαίως εἰς τὸ πρῶτον πάτωμα, ἐφίλησε τὸν φίλον του Ἰωάννην, ψιθυρίζων λόγους ἀσυναρτήτους, εἶτα τὴν γραῖαν μητέρα τοῦ ἀσθενοῦς, ἀποροῦσαν πόθεν ἡ ἔκτακτος αὐτὴ στοργή, καὶ ἐτράπη ν' ἀσπασθῇ τὴν ῥωμαλέαν Βρανδέν, ἀλλ' ἀνεκόπη ἐγκαίρως.

— Αἴ! κὺρ Νοέλ, εἶπεν ἐκείνη γελῶσα, γιατί στάθηκες παιδί μου;

— Πήγαινε εἰς τὸν διάβολον! ἐψιθύρισεν ὁ Νοέλ.

Καὶ καταπεσὼν ἐπὶ μιᾶς ἕδρας, ἔκρυψε τὸ πρόσωπον εἰς τὰς χεῖράς του κ' ἐδάκρυσεν. Ἡ ἀγαθὴ οἰκονόμος παρετήρει αὐτὸν πονηρῶς, οἰονεὶ μαντεύουσα τὴν ἀφορμὴν τῆς παραδόξου ἐκείνης συγκινήσεως.

Ἡ μήτηρ καὶ ἡ θυγάτηρ, ἀφικόμεναι εἰς τοῦ συμβολαιογράφου, κατέλαβον τὸ νέον αὐτῶν κατάλυμα, ἡ δὲ κυρία Δυχαμὲλ ἔσπευσε νὰ γράψῃ δύο ἐπιστολάς: τὴν μὲν πρὸς τὸν Κ. Λοβεδύ, ἀγγέλλουσαν ὅτι ἡ γυναικαδέλφη του καὶ ἡ ἀνεψιά του, ἀναγκασθεῖσαι νὰ μείνωσιν εἰς Βωβραὶ ἕνεκα κατεπειγουσῶν ὑποθέσεων, δὲν ἤθελον ἐπιστρέψει εἰς Βλινὺ μέχρι νέας εἰδοποιήσεως· τὴν δὲ πρὸς τὴν θαλαμηπόλον της παραγγέλλουσαν αὐτῇ νὰ φέρῃ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Περρὲν ὅσα πράγματά των εἶχον ἀφήσει αἱ κυρίαι της εἰς τὸν πύργον. Ἀφοῦ ἔγραψε τὰς ἐπιστολὰς αὐτάς, τὰς ἔδωκεν εἰς τὸν ἀμαζηλάτην Βερναρδῆν, ὅστις ἀνέμενε πάντοτε πρὸ τῆς θύρας τῆς οἰκίας μετὰ τῆς ἁμάξης, καὶ τὸν διέταξε ν' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως.

Μείναισαι μόναι αἱ δύο γυναῖκες ἐφάνησαν πτοηθεῖσαι ἐκ τῆς πράξεώς των.

— Ἄχ, μαμά! τί θὰ γείνῃ τώρα; ἔλεγεν ἡ Ἀδριανή· αὐτὸς ὁ Ἕκτωρ δὲν ὀπισθοδρομεῖ, κ' ἔχει τόσον κακὸν χαρακτῆρα!

Ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ Περρὲν διενοεῖτο, ἐπανερχόμενος εἰς τὸ γραφεῖόν του:

— Ὑποπτεύω, ὅτι αὐτὸς ὁ Λοβεδὺ εἶνε ἀληθὴς κακοῦργος. Ὁπωσδήποτε εἶνε δόλιος ἄνθρωπος καὶ ἐπινοητικός... Ὅπου καὶ ἂν εἶνε, θὰ μᾶς βγάλῃ πάλιν τίποτε νέον εἰς τὸ μέσον.

(Ἕπεται συνέχεια).

Ἀναμνήσεις

τῶν ἑορτῶν τῆς πενταποσιετηρίδος

ΤΟΥ ΕΝ ΕΪΔΕΛΒΕΡΓΗι ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Μεταγενέστεραι περιπέτειαι τοῦ Πανεπιστημίου.

Ποικίλας ἀλλοιώσεις καὶ ἐν τῷ ὀργανισμῷ καὶ ἐν τῇ διαρρυθμίσει τῆς διδασκαλίας ὑπέστη τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ἐϊδελβέργης κατὰ τὰς ἑπομένας ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτοῦ ἑκατονταετηρίδας. Ἄλλοτε μὲν βλέπομεν αὐτὸ προοδεῦον καὶ ἀκμάζον, ἄλλοτε δὲ πάλιν ἀνακοπτομένης τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω πορείας αὐτοῦ ἐγγὺς τῆς τελείας ἀποσυνθέσεως τυγχάνον. Οὐσιώδη ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν τοιούτων μεταπτώσεων τοῦ Πανεπιστημίου ἔσχον αἱ πολιτικαὶ περιπέτειαι τοῦ Παλατινάτου, αἱ προκληθεῖσαι ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐμφυλίων ἢ ἐξωτερικῶν πολέμων, αἱ θρησκευτικαὶ διχοστασίαι καὶ ἔριδες, ὡς καὶ αἱ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως καὶ ἀναμορφώσεως τῶν ἐπιστημῶν καὶ γραμμάτων ἐπικρατήσασαι ἰδέαι. Ἡ διάσωσις τοῦ Πανεπιστημίου ἐκ τῶν ἀλληλοδιαδόχων καταστροφῶν, ἡ πρόοδος αὐτοῦ καὶ ἀκμὴ κατὰ πρῶτον λόγον ὀφείλεται εἰς τοὺς ἡγεμόνας τῆς χώρας, οἵτινες ἐν ἀδιαλείπτῳ πρὸς ἀλλήλους ἀμίλλῃ οὐδὲν ἐκ τῶν ἐνόντων παρέλειψαν πρὸς παγίωσιν καὶ προαγωγὴν αὐτοῦ. Ὁ Ῥουπέρτος Α' ἐσεμνύνετο ἀποκαλῶν αὐτὸ *πεφιλημένην θυγατέρα*, ὁ δὲ Ὄθων Ἑρρῖκος ἔλεγεν ὅτι εἶνε πρόθυμος καὶ τὸν τελευταῖον αὐτοῦ ὀβολὸν νὰ προσφέρῃ χάριν τῆς προόδου τοῦ Πανεπιστημίου. Ὁ ὁμώνυμος διάδοχος τοῦ πρώτου ἱδρυτοῦ Ρουπέρτος Β' ἐφρόντισε περὶ τῆς αὐξήσεως τῶν ὑλικῶν πόρων καὶ τῆς περιουσίας τοῦ Πανεπιστημίου. Κεκηρυγμένος ὢν ὀπαδὸς τῶν καὶ νῦν ἐκδηλουμένων ἀντισημιτικῶν ἰδεῶν δὲν ἐδίστασε νὰ ἐκδιώξῃ ἐκ τῆς Ἐϊδελβέργης τοὺς Ἰουδαίους, τὰ δὲ οἰκήματα αὐτῶν δωρήσας τῷ Πανεπιστημίῳ νὰ διασκευάσῃ ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς κοινὰ κατοικητήρια (contubernia, Bursae) τῶν φοιτητῶν. Καὶ αὐτὴ ἡ Ἰουδαϊκὴ συναγωγὴ μετεσχηματίσθη εἰς παρεκκλήσιον (Kapelle) προσαρτηθὲν τῷ Πανεπιστημίῳ.

Τὰ μάλιστα συνετέλεσε πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ σπουδῶν ἡ ἐν Ἰταλίᾳ ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων καὶ ἡ αὐτόθι κα-

ταρτισθεῖσα σχολὴ τῶν ἀνθρωπιστῶν (Humanisten) ἧς οἱ ὀπαδοὶ μεγίστης ἔτυχον συνδρομῆς καὶ ὑποστηρίξεως ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Παλατινάτου Φιλίππου (1476—1508). Ὁ Καγκελάριος αὐτοῦ καὶ εἶτα ἐπίσκοπος Βορματίας Ἰωάννης v. Dalberg ὑπῆρξεν ἔνθερμος θιασώτης τῆς νέας αὐτῆς σχολῆς συναρωγοὺς ἔχων τοὺς ὁμοδόξους καὶ ὁμοφύλους αὐτοῦ Dietrich v. Pleningen καὶ Rudolf v. Agricola περὶ οὗ ὁ Ἔρασμος θαυμάζων τὰς βαθείας αὐτοῦ γνώσεις ἐν τῇ Λατινικῇ καὶ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἔλεγεν ὅτι εἶνε «inter latinos latinissimus, inter graecos graecissimus». Οἱ ὀπαδοὶ τῆς νέας ταύτης σχολῆς συνετέλεσαν ὅπως ἱδρυθῇ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Εἰδελβέργης ἰδιαιτέρα ἕδρα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἣν πρῶτος καθεῖξεν ὁ ἐκ Βασιλείας μετακληθεὶς Διονύσιος Reuchlin, ἀδελφὸς τοῦ περιωνύμου Ἰωάννου Reuchlin. Καὶ αὐτὴ ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ δὲν διέφυγε τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀνθρωπιστῶν. Ἡ ἐν αὐτῇ παραδοχὴ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ἑβραϊκῆς γλώσσης μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὴν ἑρμηνείαν καὶ ἀκριβῆ κατάληψιν τῶν ἱερῶν Γραφῶν, οὕτω δὲ παρήχθη νέον σύστημα θεολογικῶν σπουδῶν, ὅπερ ἐκυοφόρησε τὴν θρησκευτικὴν μεταρρύθμισιν.

Ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας Λουδοβίκου Ε' (1508—1544) ἐγένετο ἀπόπειρα πρὸς βελτίωσιν καὶ μεταρρύθμισιν τῆς διδασκαλίας, καὶ πολλοὶ νέοι ἐκλήθησαν καθηγηταὶ τῆς Λατινικῆς καὶ Ἑλληνικῆς γλώσσης, τῆς Ἑβραϊκῆς, τῶν μαθηματικῶν κτλ. Οὕτω δὲ βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἐπὶ Φρειδερίκου Β' (1544—1556) ἀδελφοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Λουδοβίκου Ε' ἀλλοιοῦται ἡ ἀρχικὴ μεσαιωνικὴ μορφὴ τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ τίθενται αἱ πρῶται βάσεις τῆς ἀναμορφώσεως αὐτοῦ, ἣν ὁριστικῶς διετύπωσεν ἐν τῷ ὀργανιστικῷ τοῦ Πανεπιστημίου διατάγματι ὁ ἡγεμὼν Ὄθων Ἑρρῖκος (1556—1559), ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων ἐκλεκτόρων τοῦ Παλατινάτου, ἕλκων τὴν καταγωγὴν ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Οὐϊτελσβαχιδῶν. Τὸ ὑπὸ τοῦ Ὄθωνος Ἑρρίκου ἐκδοθὲν ὀργανωτικὸν διάταγμα ἐπεξειργάσθησαν οἱ διασημότεροι τῶν τότε καθηγητῶν· ὁ Χριστοφόρος Thein ἐκ τῆς νομικῆς σχολῆς, ὁ Θωμᾶς Ernst ἐκ τῆς ἰατρικῆς, ὁ Ἰάκωβος Μικύλλος φιλόλογος, καὶ ἰδίως ὁ Φίλιππος Μελάγχθων, ὅστις ἐπὶ τούτῳ προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Ὄθωνος Ἑρρίκου. Δι' αὐτοῦ ἐκανονίζετο οὐ μόνον ἡ ἐν ταῖς σχολαῖς διδασκαλία, ἀλλὰ καὶ ἡ διοίκησις ἐν γένει τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἡ διαχείρισις τῆς περιουσίας αὐτοῦ. Ἐν τῇ Θεολογικῇ σχολῇ ὡς κύρια ἀντικείμενα διδασκαλίας ὡρίσθησαν ἡ ἑρμηνεία τῆς παλαιᾶς καὶ νέας διαθήκης καὶ ἡ δογματική. Ἡ νομικὴ σχολὴ περιελάμβανε, τρεῖς ἕδρας τοῦ ἀστικοῦ δικαίου τὴν τοῦ Κώδικος, τῶν Πανδεκτῶν καὶ τῶν Εἰσηγήσεων, καὶ μίαν τοῦ Κανονικοῦ δικαίου· ἡ δὲ ἰατρικὴ τὴν τῆς θεραπευτικῆς, τῆς παθολογίας καὶ τῆς φυσιολογίας· ἡ χειρουργικὴ συνεδέετο μετὰ τῆς διδασκαλίας τῆς ἀνατομικῆς. Τὰ ἐν τῇ φιλοσοφικῇ σχολῇ διδακτέα μαθήματα ἦσαν ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἡ Φυσικὴ κατ' Ἀριστοτέλην, ἡ Ἠθικὴ κατ' Ἀριστοτέλην καὶ Κικέρωνα, τὰ μαθηματικὰ καὶ ἡ Ἀστρονομία κατ' Εὐκλείδην καὶ Πρόκλον καὶ τέλος ἡ ποιητικὴ καὶ ῥητορική.

Ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν καθηγητῶν συνίστησι τὸ Διάταγμα ἀπόλυτον ἀμεροληψίαν, ἀποκλειστικὴν μέριμναν ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ ἀποχὴν ἀπὸ τῆς προστασίας εὐνοουμένων φίλων (patrocinium amicorum).

Ἐπεσφράγισε δὲ τὸ ἔργον αὐτοῦ ὁ φιλόμουσος οὗτος ἡγεμὼν κληροδοτήσας τῇ Παλατιανῇ βιβλιοθήκῃ τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ συλλογὴν βιβλίων καὶ χειρογράφων Ἑλληνικῶν καὶ ἄλλων, ἅπερ συνέλεξε κατὰ τὴν ἐν τῇ Ἀνατολῇ περιοδείαν αὐτοῦ.

Ὁ διάδοχος τοῦ Ὄθωνος Ἑρρίκου ὁ Φρειδερῖκος Γ', ὁ δικαίως ἐπικληθεὶς εὐσεβὴς ἕνεκα τῶν ἀκραδάντων αὐτοῦ πεποιθήσεων εἰς τὰ δόγματα τῶν διαμαρτυρομένων, συνεπλήρωσε τὸ ἔργον τοῦ προκατόχου αὐτοῦ. Ὑπέρμαχος τῶν Καλβινιστῶν, οὐ μόνον τῶν ἐν Γερμανίᾳ ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, παρεῖχε τὴν αὐλήν αὐτοῦ ἀσφαλὲς καταφύγιον τῶν καταδιωκομένων.

Εἰς τὸ τῆς Εἰδελβέργης Πανεπιστήμιον συνέρρεον ἐξ ὅλων τῶν χωρῶν οἱ ὀπαδοὶ τῶν δογμάτων τῆς μεταρρυθμίσεως, διὰ τῆς ἐπιδράσεως δ' αὐτῶν καὶ τὸ Πανεπιστήμιον καὶ ἅπαντα τοῦ κράτους τὰ ἐκπαιδευτήρια μετεσχηματίσθησαν εἰς Καλβινικὰ ἱδρύματα.

Ἐπὶ τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Γ' ἐκόσμησαν ὡς καθηγηταὶ τὸ τῆς Εἰδελβέργης Πανεπιστήμιον δύο ἐκ Γαλλίας ἐξόριστοι Οὐγενόττοι, οἱ διασημότεροι ἐπὶ παιδείᾳ ἄνδρες τῶν χρόνων ἐκείνων, ὁ Πέτρος Ῥάμος (Pierre de la Ramée), φιλόσοφος, καὶ ὁ Οὔγος Δονέλλος νομικός. Ὁ Πέτρος Ῥάμος ἀφίκετο κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1569 εἰς Εἰδελβέργην, ἔνθα τῇ ἐπιμόνῳ ἀπαιτήσει τοῦ Ἐκλέκτορος διωρίσθη καθηγητής, ἐνισταμένων τῶν καθηγητῶν τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς κατὰ τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ ὡς πολεμίου τῆς Ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας. Διὸ καὶ ἐπὶ βραχὺν μόνον ἐδίδαξε χρόνον, ἀναγκασθεὶς νὰ παραιτηθῇ τῆς θέσεως αὐτοῦ καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Γαλλίαν ὅπου ἐφονεύθη τὴν νύκτα τοῦ Ἁγ. Βαρθολομαίου. Ὁ θάνατος αὐτοῦ ἀποδίδεται εἰς τὸν ἀμείλικτον αὐτοῦ ἐχθρὸν τὸν καθηγητὴν τῶν μαθηματικῶν Charpentier.

Ὁ Οὔγος Δονέλλος, διδάσκων ἐν τῇ νομικῇ σχολῇ τῶν Βιτουρίγων (Bourges) τῆς Γαλλίας ἔνθα ἀλληλοδιαδόχως περιῆλθεν εἰς διάστασιν πρὸς τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ, τὸν Βαλδουίνον (Baudoin) καὶ τὸν Κουϊάκιον (Cujat) μόλις ἠδυνήθη τὴν νύκτα τοῦ Ἁγ. Βαρθολομαίου νὰ σώσῃ τὴν ἑαυτοῦ ζωήν. Προσφυγὼν εἰς Εἰδελβέργην διωρίσθη ἀμέσως τῇ προτάσει τῆς οἰκείας σχολῆς καὶ τῇ ἐγκρίσει τοῦ ἡγεμόνος καθηγητὴς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου, λαμβάνων ἐξαιρετικῶς τὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὡς ὑπέρογκον λογιζόμενον μισθὸν τῶν 400 φιορινίων. Ὁ Δονέλλος ἦν ἔνθερμος ὀπαδὸς τῶν δογμάτων τοῦ Καλβινισμοῦ, διὸ μετὰ ἑξαετῆ διδασκαλίαν (1573—1579) ὅτε ὁ καλβινισμός, ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας Λουδοβίκου ΣΤ' υἱοῦ τοῦ Φρειδερίκου Γ', ἤρξατο νὰ παραγκωνίζηται καὶ νὰ ἐπικρατῇ ὁ λουθηρανισμὸς παρῃτήθη τῆς θέσεως αὐτοῦ καὶ μετέβη εἰς τὸ νεοσύστατον Πανεπιστήμιον τοῦ Λουγδούνου τῶν Οὐαταβῶν (Leyden).

Αἱ θρησκευτικαὶ ἔριδες ἐν Γερμανίᾳ, ὧν μετὰ πολλῆς ζέσεως συμμετέσχον οἱ Ἐκλέκτορες τοῦ Παλατινάτου, καὶ οἱ ἕνεκα αὐτῶν προκληθέντες ἐμφύλιοι πόλεμοι ἐπιβλαβῶς ἐπέδρασαν ἐπὶ τοῦ εἰς ἐπίζηλον ἀκμὴν προαχθέντος Πανεπιστημίου τῆς Εἰδελβέργης. Εὐθὺς ἅμα ὁ Ἐκλέκτωρ Φρειδερῖκος Δ' κατήρτισε τὴν Προτεσταντικὴν ἕνωσιν καὶ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῆς, ἐσχηματίσθη πρὸς ἀντίπραξιν ὁ καθολικὸς σύνδεσμος (1608—1609). Ὁ ἀτυχὴς διάδοχος Φρειδερίκου Δ' ὁ ὁμώνυμος Ἐκλέκτωρ τοῦ Παλατινάτου Φρειδερῖκος Ε' ἀναγορευθεὶς βασιλεὺς τῆς Βοημίας ἠναγκάσθη μετὰ τὴν ἧτταν αὐτοῦ ἐν Πράγῃ (1620) νὰ καταφύγῃ εἰς Ὁλλανδίαν, τὸ δὲ Παλατινάτον κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν, καὶ εἶτα ὑπὸ τοῦ Τίλλυ, ὅστις ἐπολιόρκησε τὴν Εἰδελβέργην καὶ μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν ἐξεπόρθησεν αὐτὴν (19 Σεπτεμβρίου 1622). Ἡ πόλις ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρός, τῶν κατοίκων οἱ πλεῖστοι ἐσφάγησαν· ἄλλοι δὲ εἰς μαρτύρια καὶ βασανισμοὺς ὑπεβλήθησαν, ἀκράτητοι δὲ οἱ ἐκπορθηταὶ εἰς λαφυραγωγίαν ἐπεδόθησαν.

Ἐν τοιαύτῃ πραγμάτων καταστάσει τὸ Πανεπιστήμιον περιῆλθεν εἰς πλήρη ἀποσύνθεσιν, ἅπαντες οἱ καθηγηταὶ τῆς θεολογικῆς σχολῆς ἀπελύθησαν, ὅτε δὲ ὁ Μαξιμιλιανὸς Α' τῆς Βαυαρίας, ὁ δεσπόσας τοῦ Παλατινάτου, ἀπεφάσισε νὰ μετασχηματίσῃ τὸ Πανεπιστήμιον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τοῦ καθολικισμοῦ, συνέστησε δύο μόνον σχολὰς τὴν θεολογικὴν καὶ τὴν φιλοσοφικήν, τὴν δὲ διδασκαλίαν ἀνέθετο εἰς καθηγητὰς ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν.

Τὸ καιριώτατον ὅμως τραῦμα, ὅπερ ὑπέστη τὸ Πανεπιστήμιον κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἦν ἡ ἀπώλεια τῆς Παλατιανῆς βιβλιοθήκης, ἥτις διὰ πολλῶν καὶ γενναίων δωρεῶν τῶν ἡγεμόνων τοῦ Παλατινάτου ὡς καὶ ἰδιωτῶν περιεῖχε πλουσίαν καὶ πολύτιμον συλλογὴν οὐ μόνον σπανίων βιβλίων ἀλλὰ καὶ χειρογράφων Ἑλληνικῶν, Λατινικῶν, Ἑβραϊκῶν, Γαλλικῶν καὶ Γερμανικῶν (optimus Germaniae literatae thesaurus). Τὴν βιβλιοθήκην ταύτην ἐδωρήσατο ὁ Μαξιμιλιανὸς Α' Πάπᾳ Γρηγορίῳ τῷ ΙΕ', οὗτος δὲ παρέλαβεν αὐτὴν διὰ Λέοντος τοῦ Ἀλατίου ἐπὶ τούτῳ εἰς Εἰδελβέργην ἐκπεμφθέντος. Ἐπὶ ἑκατὸν περίπου ἡμιόνων φορτωθεῖσα μετεκομίσθη διὰ τῶν Ἄλπεων εἰς Ῥώμην, ἔνθα καὶ νῦν εὑρίσκεται ἀποτελοῦσα τὸ πλουσιώτερον ἐκ τῶν τμημάτων τῆς Βατικανῆς Βιβλιοθήκης.

Μετὰ τὰς νίκας τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου καὶ τὴν ἅλωσιν τῆς Εἰδελβέργης ὑπὸ τῶν Σουηδῶν (1633) ἐγένετο πρὸς στιγμὴν ἀπόπειρα πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τοῦ Πανεπιστημίου, ἀλλ' ἐντελῶς ἀπέτυχεν ἕνεκα τῆς ἐπελθούσης ἥττης τῶν Σουηδῶν ἐν Nördlingen (1634). Ἔκτοτε ἡ πόλις τῆς Εἰδελβέργης ὑπέστη ἀλλεπαλλήλους δῃώσεις καὶ καταστροφὰς ὑπὸ τῶν ἀποσυντεθεισῶν Σουηδικῶν λεγεώνων, ὑπὸ τῶν Γαλλικῶν καὶ Αὐτοκρατορικῶν στρατιῶν. Ἐπιδημίαι θανατηφόροι ἐνέσκηψαν ἐν αὐτῇ, ὁ λιμὸς ἐπὶ τοσοῦτον ἐπετάθη ὥστε οἱ ἐκ τῆς ἀσιτίας βασανιζόμενοι εἰς βρῶσιν θνησιμαίων ἐξετρέποντο, ὁλόκληρος ἡ χώρα τοῦ Παλατινάτου μετεβλήθη εἰς ἔρημον, ἣν ἄρκτοι καὶ λύκοι καὶ παντοδαπὰ ἄλλα ἄγρια θηρία ἐνέμοντο. Ἡ τοιαύτη τῆς χώρας ἐρήμωσις καὶ καταστροφὴ δὲν ἐπέτρεπεν οὐδὲ σκέψις κἂν περὶ Πανεπιστημίου νὰ γίνῃ.

Ἀφοῦ συνεπείᾳ τῆς ἐν Βεστφαλίᾳ συνθήκης ἀνέλαβε τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Παλατινάτου ὁ Κάρολος Λουδοβίκος, υἱὸς τοῦ ἀτυχοῦς βασιλέως τῆς Βοημίας Φρειδερίκου Ε', πρώτιστον μέλημα αὐτοῦ ἦν ἡ ἀνασύστασις τοῦ Πανεπιστημίου, διὸ ἐξέδοτο τῇ 1 Νοεμβρίου 1652 τὸ ὀργανιστικὸν αὐτοῦ διάταγμα, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ἐπανελήφθη ἡ κανονικὴ ἐν αὐτῷ διδασκαλία. Κατὰ τὴν πρώτην ἔναρξιν τῶν μαθημάτων ὑπῆρχον ἑπτὰ μόνον καθηγηταί, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ταχέως ηὐξήθη προσκληθέντων ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν μᾶλλον διακεκριμένων ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις καθηγητῶν. Ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ ἐδίδαξαν τότε ὁ Ἰωάννης Ἑρρῖκος Χόττιγγερ (1655-1661) ὃν διεδέξατο ὁ Ἰωάννης Φρειδερῖκος Mieg, ὁ Φρειδερῖκος Spanheim, ὡς καὶ ὁ Ἰωάννης Λουδοβῖκος Φαβρίκιος. Ἐν τῇ νομικῇ σχολῇ ὁ Σαμουὴλ Πούφενδορφ (1661 - 1668) φυσικὸν καὶ διεθνὲς δίκαιον, ὁ Ἑρρῖκος Cocceji (1672-1688) ῥωμαϊκὸν καὶ κανονικὸν δίκαιον, καὶ ὁ Ἰωάν-

νης Βολφάγκ Τέξτορ πρόπαππος ἐκ μητρὸς τοῦ Goethe, ῥωμαϊκὸν δίκαιον.

Ὁ Κάρολος Λουδοβῖκος θέλων νὰ προσελκύσῃ τὴν εὐμένειαν τοῦ παντοδυνάμου βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΔ' καὶ διὰ συνάψεως συγγενικῶν δεσμῶν τὴν προσπασίαν αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ Παλατινάτου νὰ ἐξασφαλίσῃ, ἀπεφάσισε νὰ ἐκδώσῃ εἰς γάμον τῷ Δουκὶ τῆς Αὐρηλίας ἀδελφῷ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' τὴν μονογενῆ αὐτοῦ θυγατέρα Ἐλισάβετ Καρλότταν. Ἀλλ' εἰς τὰς προσδοκίας αὐτοῦ ἐψεύσθη, διότι ὁ γάμος οὗτος ἐγένετο ἀφορμὴ δυσπραγιῶν καὶ καταστροφῶν τῆς χώρας. Ὅτε ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ' ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὁ δὲ Κάρολος Λουδοβῖκος ἐτήρησε θέσιν οὐδετερότητος μεταξὺ τῶν ἐμπολέμων μερῶν, προεκάλεσε τὴν ὀργὴν τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', καὶ τὴν τιμωρίαν αὐτοῦ διὰ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Γαλλικῶν στρατευμάτων κατὰ τοῦ Παλατινάτου. Ὅτε δὲ μετ' ὀλίγα ἔτη συνῆψε συμμαχίαν μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ' διέταξε εἰς τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Turenne τὴν καταστροφὴν καὶ ἐρήμωσιν τῆς χώρας.

Αἱ πολιτικαὶ αὗται περιπέτειαι ἐματαίωσαν τὰς προσπαθείας τοῦ Καρόλου Λουδοβίκου πρὸς εἰρήνευσιν τοῦ Κράτους καὶ πᾶσαν βελτίωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδασκαλίας παρεκώλυσαν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρόλου Λουδοβίκου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Καρόλου (1680--1685) ἐξέλιπον οἱ κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἀπόγονοι ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Simmern. Ἡ ἡγεμονία τῆς χώρας ἀνῆκεν εἰς τοὺς κόμητας τοῦ Neuburg καὶ δοῦκας τοῦ Ἰούλιχ καὶ Βέργ ὡς νομίμους διαδόχους. Ἀλλ' ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ' ἤγειρεν ἀξιώσεις ἐπὶ τῶν κτήσεων τῆς οἰκογενείας Simmern προτείνων ὅτι ἀνῆκον κληρονομικῷ δικαιώματι εἰς τὴν Δούκισσαν τῆς Αὐρηλίας,καὶ ἐκ τῆς ἀφορμῆς ταύτης ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας.Ἀφοῦ τῇ 21 Ὀκτωβρίου 1688 κατέλαβε τὴν Ἐιδελβέργην,καὶ τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως εἰς ἐπαχθεῖς ὑπέβαλεν ἐράνους, ἀφοῦ ἐδήωσεν ἅπασαν τὴν μεταξὺ Μαγεντίας καὶ Ἀλσατίας χώραν, ἐπειδὴ περιῆλθεν ἐν στενοχωρίᾳ ἐκ τῆς πανταχόθεν κατ' αὐτοῦ ἀπειλουμένης ἐπιδρομῆς συνεπείᾳ τοῦ γενικοῦ κατ' αὐτοῦ συνασπισμοῦ τῶν ἡγεμόνων, ἀπεφάσισε νὰ περιορίσῃ τὴν ἄμυναν εἰς δύω ἐκ τῶν κυριωτέρων μεθορίων φρουρίων,τὸ Philipsburg καὶ τὴν Μαγουντίαν, τὴν δὲ λοιπὴν χώραν νὰ καταστρέψῃ τέλεον, ὥστε πάντη ἀνίκανον πρὸς ἄμυναν νὰ καταστήσῃ. Τότε διεβίβασε διὰ τοῦ ὑπουργοῦ αὐτοῦ Louvois τὸ περιβόητον πρόσταγμα: Καύσατε τὸ Παλατινάτον « Brulez le Palatinat »

Ἡ διαταγὴ αὕτη ἀτυχῶς κατὰ γράμμα ἐξετελέσθη. Τὴν τύχην τῶν λοιπῶν τοῦ Παλατινάτου πόλεων δὲν διέφυγεν ἡ Ἐιδελβέργη, ἣν καταλαβὼν ὁ Γάλλος στρατηγὸς Melac παρέδωκεν εἰς τὴν καταστροφήν. Τὰ οἰκήματα τῶν πολιτῶν ἐπυρπολήθησαν, οἱ ἀγροὶ καὶ αἱ ἄμπελοι αὐτῶν ἐξεχερσώθησαν, τὸ περικαλλὲς ἀνάκτορον τῶν Ἐκλεκτόρων τοῦ Παλατινάτου δι' ὑπονόμων κατεστράφη καὶ εἰς τὸ πῦρ παρεδόθη. Τὰ δὲ σωζόμενα μεγαλοπρεπῆ ἐρείπια αὐτοῦ καὶ τὰ ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν πύργων ῥήγματα, ἅτινα περιπαθῶς περιπτύσσει νῦν πυκνὸν φύλλωμα κισσοῦ, μαρτυροῦσι τὴν ἀσέβειαν τοῦ ἐκπορθητοῦ.

Ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ' μαθὼν τὴν ἅλωσιν καὶ καταστροφὴν τῆς Ἐιδελβέργης ἐτέλεσε δοξολογίαν καὶ διέταξε νὰ κοπῇ νομισματόσημον ἐπὶ τῆς μιᾶς μὲν ὄψεως φέρον τὴν εἰκόνα αὐτοῦ μετ' ἐπιγραφῆς «Rex Christianissimus», ἐπὶ τῆς ἑτέρας δὲ τὴν πόλιν τῆς Ἐιδελβέργης πυρπολουμένην μετ' ἐπιγραφῆς «Heidelberga deleta —1693.»

Ἡ τῆς πόλεως τῆς Ἐιδελβέργης καταστροφὴ συνεπήνεγκε τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ Πανεπιστημίου. Εὐάριθμοί τινες ἐκ τῶν καθηγητῶν προσφυγόντες εἰς Φραγκφόρτην τὸ πρῶτον (1694—1697), εἶτα δὲ εἰς Weinheim (1698 —99) καὶ ἐκλέξαντες ἕνα ἐξ αὐτῶν ὡς πρύτανιν ἀπετέλουν ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι τὸ Πανεπιστήμιον.

Μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς ἐν Ryswick εἰρήνης (1697) ἀπεδόθη τὸ Παλατινάτον εἰς τοὺς νομίμους αὐτοῦ ἡγεμόνας, τοὺς Ἐκλέκτορας ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Neuburg, ὅστις ὡς εἴπομεν διεδέχθη τὸν οἶκον τῶν Simmern. Οἱ ἡγεμόνες οὗτοι Ἰωάννης Γουλιέλμος (1690—1716) καὶ Κάρολος Φίλιππος (1716—1644), υἱοὶ τοῦ Φιλίππου Γουλιέλμου,ὡς καὶ ὁ ἀμέσως αὐτοὺς διαδεχθεὶς Κάρολος Θεόδωρος (1742—1799), ἦσαν ἔνθερμοι ὀπαδοὶ τοῦ καθολικισμοῦ, διὸ οὐσιωδῶς ἐπέδρασαν εἰς τὴν διοργάνωσιν καὶ τὸν μετασχηματισμὸν τοῦ Πανεπιστημίου εἰς ἵδρυμα καθολικόν,ὅπερ παρεδόθη εἰς χεῖρας τῶν μοναχικῶν ταγμάτων τῶν Ἰησουϊτῶν, τῶν Φραγκισκάνων, τῶν Καρμελιτῶν καὶ τῶν Δομινικάκων οἵτινες κατέλαβον τὰς καθηγετικὰς ἕδρας, ἰδίως ἐν τῇ Θεολογικῇ καὶ φιλοσοφικῇ σχολῇ. Μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν προσεκλήθησαν ἐκ Γαλλίας οἱ Λαζαρισταί. Ἡ διδασκαλία ἐγίνετο ἄνευ συστήματος καὶ ἀλληλουχίας,μετέπεσεν δὲ ἀπὸ ἀκροαματικῆς εἰς ξηρὰν καθ' ὑπαγόρευσιν ἀντιγραφὴν τῶν διδασκομένων. Τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ἐιδελβέργης ἄλλοτε ὑπέροχον κατέχον θέσιν ἐν τῇ χορείᾳ τῶν νεωτέρων αὐτοῦ Γερμανικῶν Πανεπιστημίων, τῆς Λειψίας, τοῦ Rostoc, Greifswald, Τυβίγγης, Βιτεμβέργης, Φραγκφόρτης καὶ ἄλλων ἐξηφανίσθη ἐντελῶς.

Ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ τελευταίου ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Οὐϊτελσβαχιδῶν, τοῦ Μαξιμιλιανοῦ Ἰωσὴφ τοῦ Δ' (1799—1902) οὐδεμία ῥιζικὴ ἀναμόρφωσις συνετελέσθη. Τὸ Πανεπιστήμιον διὰ τῆς ἐν Λυνεβίλλῃ συνθήκης ἐστερήθη ἁπασῶν τῶν προσόδων καὶ τῶν κτήσεων, ἃς εἶχεν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ῥήνου, περιελθούσης εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς Γαλλίας, εὑρίσκετο δὲ ὑπὸ τὸ βάρος ὑπερόγκων χρεῶν,ἅτινα ἠδυνήθη νὰ κανονίσῃ διὰ τῆς γενναιόφρονος δωρεᾶς τοῦ ἡγεμόνος, ἀνακηρύξαντος συγχρόνως καὶ τὴν ἰσονομίαν τῶν δύω θρησκευμάτων καὶ ἀπαλλάξαντος οὕτω τὸ Πανεπιστήμιον τῆς ἀπολύτου ἐξουσίας τῶν μοναχῶν.

Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ἀρχαίας Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τὴν ἵδρυσιν τοῦ μεγάλου δουκάτου τοῦ Βάδεν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Καρόλου Φρειδερίκου ἄρχεται νέα ἐποχὴ ἀναπτύξεως καὶ προόδου τοῦ ἐν Ἐιδελβέργῃ Πανεπιστημίου. Εὐθὺς ἅμα ἀνέλαβε τὰς ἡνίας τῆς Κυβερνήσεως τοῦ ἀρτιπαγοῦς αὐτοῦ κράτους ὁ Κάρολος Φρειδερῖκος ἐξέδοτο σειρὰν ἀλλεπαλλήλων διαταγμάτων πρὸς διοργάνωσιν τῆς διοικήσεως τῆς χώρας. Μεταξὺ αὐτῶν τὸ ιγ' ὀργανιστικὸν διάταγμα ἀντικείμενον ἔχει τὴν ἐκ θεμελίων καὶ ἐξ ὑπαρχῆς ἀναδιοργάνωσιν τοῦ Πανεπιστημίου, ὅπερ ἐτύγχανεν ἐν τελείᾳ σχεδὸν ἀποσυνθέσει. Ὁ Κάρολος Φρειδερῖκος θεωρεῖται ὡς ὁ νεώτερος ἱδρυτὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἐιδελβέργης διὸ ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου ἱδρυτοῦ προσονομάζεται τὸ τῆς Ἐιδελβέργης Πανεπιστήμιον Ruperto-Carola.

Διὰ τοῦ νέου διοργανωτικοῦ διατάγματος τῆς 13 Μαΐου 1803 κατηργήθη ἐντελῶς ὁ ἀρχαῖος τύπος τοῦ Πανεπιστημίου ὡς Μεσαιωνικοῦ ἱδρύματος, καὶ ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς ἀναπλάσεως τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, αἵτινες ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις προήγαγον τὸ τῆς Ἐιδελβέργης Πανεπιστήμιον εἰς περίζηλον περιωπήν.

Οἱ διάδοχοι τοῦ Φρειδερίκου Καρόλου Κάρολος (1811—1818), Λουδοβῖκος (1818—1830), Λεοπόλδος (1830—1852) καὶ ὁ νῦν ἡγεμονεύων Φρειδερῖκος πρώτιστον αὐτῶν μέλημα ἔσχον τὴν προαγωγὴν τοῦ Πανεπιστημίου διὰ τῆς ἱδρύσεως τῶν ἀναγκαίων εἰς τὴν διδασκαλίαν προσαρτημάτων, διὰ τῆς ἀνεγέρσεως τῶν ἀπαιτουμένων οἰκοδομημάτων, διὰ τῆς προσκλήσεως ἐξόχων καθηγητῶν. Ἐν τῇ χορείᾳ τῶν διδαξάντων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ἐιδελβέργης συναντῶμεν τοὺς ἐπιφανεστέρους τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης ἄνδρας. Ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ τὸν Κάρολον Daub (1796—1836), τὸν Ἐρρῖκον Παῦλον (1811—1851). Ἐν τῇ νομικῇ τὸν Thibaut (1805—1840), τὸν Zachariae, τὸν Vangerow (1840 —1870) τὸν Mittermaier (1821—1867), τὸν Mohl (1847—1861), τὸν Bluntschli (1861—1881) καὶ ἄλλους.Ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τὸν Nägele (1807—1851), τὸν Χέλιον (1817—1864),τὸν Friedreich(1857—1882), τὸν Helmholtz (1858—1871).Ἐν τῇ φιλοσοφικῇ σχολῇ τὸν Voss (1806—1822), τὸν Creuzer (1804—1858). τὸν Schlosser (1817 —1861) τὸν Gervinus (1835—1847), τὸν Häusser (1849—1867) τὸν Rau (1822—1870). τὸν Bunsen καὶ Kirchoff,τοὺς ἀνακαλύψαντας τὴν φασματοσκοπικὴν ἀνάλυσιν. Ἡ φήμη τοιούτων ἀνδρῶν κατέστησε τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ἐιδελβέργης ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις τὸ συνεντευκτήριον τῆς σπουδαζούσης νεολαίας οὐ μόνον τῆς Γερμανίας, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἐθνῶν τῶν καλλιεργούντων τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας.

Ἡ ἀφήγησις τῶν περιπετειῶν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἣν προετάξαμεν, χρησιμεύει ὅπως διδάξῃ ἡμᾶς ὁποια στενὴ σχέσις ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς καταστάσεως τῆς χώρας ἐν ᾗ τυγχάνει. Ἡ πρόοδος αὐτοῦ ἀνακόπτεται, ἡ καλλιέργεια τῶν ἐπιστημῶν ἀποτυγχάνει ὅταν τὸ κράτος ὑπ' ἐμφυλίων ἢ ἐξωτερικῶν κατασπαράσεται πολέμων, ὅταν αἱ θρησκευτικαὶ ἔριδες εἰς ἀλληλομαχοῦντα στρατόπεδα διαιροῦσι τὴν πολιτείαν, ὅταν ἡ Κυβέρνησις ἐν ἐκρύθμῳ διοικητικῇ καταστάσει ἐκπίπτουσα δὲν δύναται τὴν ἐν λελογισμένῳ μέτρῳ ἐποπτείαν νὰ ἀσκήσῃ, ὅταν ἡ οἰκονομικὴ ἀτονία καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν χορήγησιν τῶν ἀπαραιτήτων ὑλικῶν μέσων.

Ἡ σπουδὴ τῶν ἐπιστημῶν ἀπαιτεῖ παρὰ μὲν τῶν διδασκόντων ἀποκλειστικὴν εἰς τὸ ἔργον ἀφοσίωσιν, παρὰ τῆς πολιτείας δὲ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν μέσων τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν καὶ γενναῖα χορηγήματα πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν τῆς διδασκαλίας χρησίμων βοηθημάτων. Παρῆλθον οἱ χρόνοι καθ' οὓς τὰ γράμματα ἐκαλλιεργοῦντο ὑπὸ πεινάλεων λογιωτάτων ἢ ὑπὸ νηστευόντων καλογήρων ἐργαζομένων ἐντὸς κελλίων ὑπὸ τὸ ἀμυδρὸν φῶς τῆς ὑποτρεμούσης θρυαλλίδος ἐπικρεμαμένης λυχνίας.

(Ἕπεται συνέχεια).

Κ. Ν. Κωστης.

Οἱ πνευματῶδεις ἄνθρωποι ἐν τῇ συναναστροφῇ ὁμοιάζουσι τοὺς πυρίτας λίθους, οὓς ἕκαστος πλήττει διὰ τοῦ χάλυβος, ὅπως ἐξαγάγῃ ἐξ αὐτῶν σπινθῆρα.

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Ἀδύνατον νὰ συναντήσωμέν τινα εὐεργετηθέντα ὑφ' ἡμῶν χωρὶς ν' ἀναμνησθῶμεν τῆς πρὸς αὐτὸν γενναιοδωρίας μας· τοὐναντίον ἡ θέα εὐεργέτου ἡμῶν σπανίως μᾶς ἐμπνέει ἰδέαν εὐγνωμοσύνης.

—

Ὁ ἄνθρωπος οὐδέποτε εὑρίσκεται πλησιέστερον τῆς εὐτυχίας παρὰ ὅταν νομίζῃ ὅτι εὑρίσκεται ἐν τῇ μεγαλειτέρᾳ δυστυχίᾳ· διότι τότε οἱαδήποτε μεταβολὴ εἶνε δι' αὐτὸν εὐεργεσία.

—

Ἡ δυστυχία διὰ τὸν *δειλὸν* εἶνε *γίγας*, διὰ τὸν *θαρραλέον νάνος*, μὴ τολμῶν νὰ πλησιάσῃ διότι πάντως θὰ ἡττηθῇ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἐπὶ τῇ ἐνενηκονταετηρίδι τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας ἡ στατιστικὴ Ἐφημερὶς τοῦ Βερολίνου «Statistische Correspondenz» ἐδημοσίευσε πληροφορίας περὶ τῶν ἐν ὅλῳ τῷ κράτει τῆς Πρωσσίας ὑπὲρ τὰ ἐνενήκοντα ἔτη γεγονότων. Ἐκ τῆς ἐπιθεωρήσεως ταύτης ἐξάγεται ὅτι καθ' ὅλον τὸ κράτος εὑρίσκονται 5,600 τοιαῦτα πρόσωπα, ἐξ ὧν πλείονα ἡ διακόσια εἶνε γηραιότερα τοῦ αὐτοκράτορος τοὐλάχιστον κατὰ 10 ἔτη. Ἄρρενες 90—95 ἐτῶν εἶνε 1,703, 95 δὲ μέχρις 100 ἐτῶν 306. Οἱ ὑπερεκατοντούτεις εἶνε 72. Γυναῖκες ἡλικίας 90-95 εἶνε 2,766, ἀπὸ 95 δὲ ἕως 100 εἶνε 641 : Πέραν δὲ τῶν ἑκατὸν ἐτῶν 160. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1885 εὑρέθησαν ἐν Πρωσσίᾳ πρόσωπα ἔχοντα ἡλικίαν μείζονα τῶν ἑκατὸν πέντε ἐτῶν 13 ἄνδρες καὶ 7 γυναῖκες, οἵτινες εἶχον ἡλικίαν 106 ἐτῶν, 2 ἄνδρες καὶ 10 γυναῖκες ἡλικίας 107 ἐτῶν ἐτῶν, 3 ἄνδρες καὶ 2 γυναῖκες 108 ἐτῶν, 1 ἀνὴρ καὶ 4 γυναῖκες 109, 5 γυναῖκες 110 ἐτῶν, δύο ἄνδρες καὶ 1 γυνὴ 111, δύο γυναῖκες 112, μία γυνὴ 115, ἑτέρα 117, εἷς ἀνὴρ 118 καὶ ἕτερος 120 ἐτῶν.

Εἶνε γνωστὸν ὅτι σπληνικός τις Ἄγγλος ἐστοιχημάτισέ ποτε 50,000 λίρας στερλίνας ὅτι θ' ἀποθάνῃ ἐκ σιδηροδρομικοῦ τινος δυστυχήματος, καὶ ὅτι ἐπὶ 25 ὅλα ἔτη εὑρίσκετο ἡμέραν καὶ νύκτα ἐντὸς τῶν βαγονίων τοῦ σιδηροδρόμου ταξειδεύων μέχρις ὅτου ἐκέρδισε τὸ στοίχημα, ἐκτροχιασθείσης τῆς ἁμαξοστοιχίας ἀπό τινος γεφύρας. Ὁ Ἄγγλος οὗτος, ἢ μᾶλλον οἱ κληρονόμοι του, εἶχον βεβαίως τύχην, διότι ἐν Γαλλίᾳ συμβαίνει εἷς θάνατος εἰς 1,600, 000,000 χιλιόμετρα. Ἀλλὰ τὸ διάστημα τοῦτο ταχὺς συρμὸς ἤθελε διανύσει εἰς 3,944 ἔτη. Ἡ πιθανότης θανάτου ἐν Γερμανίᾳ ἐκ σιδηροδρομικοῦ δυστυχήματος εἶνε μικροτέρα, διότι εἷς θάνατος συμβαίνει εἰς δρόμον 2,706,723,815 χιλιομέτρων.

Ἄγγλος ἐπιχειρηματίας παρεσκεύασε τελευταῖον ἔκθεσιν, ἐν ᾗ ὑπῆρχον ἀντικείμενα ἐμπορίου πάντα κατεσκευασμένα ἐξ ἀνθρωπίνου δέρματος. Τὸ ἀνθρώπινον δέρμα παρασκευαζόμενον μεθοδικῶς δὲν ὑστερεῖ ποσῶς τῶν καλλιτέρων δερμάτων τῶν ἄλλων ζῴων. Οὕτω τὰ ἐκτεθέντα χαρτοφυλάκια μετὰ περιβλήματος ἐξ εὐγενῶν μετάλλων ἦσαν λίαν κομψὰ καὶ στερεώτατα. Ἐπίσης ἐξαίρετα ἦσαν καὶ τὰ γυναικεῖα ὑποδήματα ἐξ ἀνθρωπίνου δέρματος καὶ τὰ χειρόκτια, ἅτινα ἦσαν ἐκτάκτως μαλακά. Μικροὶ σάκκοι καὶ χρηματοφυλάκια κατασκευάζονται ἐκ σκληροτέρων εἰδῶν.

Τὸ πολυτιμότερον πασχάλινον ὠὸν ἔλαβε κατὰ τὸ ἐφετεινὸν Πάσχα ὁ Πάπας παρά τινος φιλοθρήσκου Ἀγγλίδος κυρίας. Τὸ ὠὸν εἶνε ἐξ ἐλέφαντος. Ἔσωθεν εἶνε ὑπενδεδυμένον διὰ λευκοῦ λειοσηρικοῦ, περιέχει δὲ θήκην ἐν ᾗ εὑρίσκεται κόσμημα μέγα ρουβίνιον κυκλούμενον ὑπὸ εὐμεγέθων ἀδαμάντων. Τὸ δῶρον τοῦτο στοιχίζει 50,000 φράγκων.

Μία τῶν περιεργοτέρων ἀνακοινώσεων τῶν γενομένων εἰς τὸ ἐπ' ἐσχάτων συνελθὸν ἐνταῦθα ἰατρικὸν συνέδριον εἶνε ἡ ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ κ. Γ. Νίγδελ Ἀξελοῦ ἐκ μέρους τοῦ ἐν Ρόδῳ ἰατροῦ κ. Γ. Μανωλάκη. Πρόκειται περὶ σπανιωτάτου φαινομένου κόμης λευκῆς, ἥτις συνεπείᾳ ἀσθενείας ἀνεγεννήθη κατόπιν ἐντελῶς μέλαινα:

Ἀνὴρ πρεσβύτης ἡλικίας 70 ἐτῶν, ἱερεὺς πολιὸς τό τε γένειον καὶ τὴν κόμην, ἔπαθεν ἐξ ἐρυσιπέλατος τοῦ προσώπου, ὅπερ κατέλαβεν αὐτὸ ὁλόκληρον, ὡς καὶ τὸ τριχωτὸν τῆς κεφαλῆς. Κατὰ τὴν ἀνάρρωσιν μετὰ τὴν συνήθη θεραπείαν ἀπέπεσεν ἐντελῶς ἡ ἐπιδερμὶς τοῦ τε προσώπου καὶ τῆς κεφαλῆς δίκην προσωπίδος· συγχρόνως δ' ἐπῆλθε τελεία ἀπόπτωσις τῶν τριχῶν τῶν προσβληθέντων μερῶν, μεθ' ὃ ἡ ὑποκειμένη τέως νοσοῦσα στιβὰς ἤρξατο τάχιστα ἀναγεννωμένη. Ἀλλὰ μετὰ τὴν τελείαν ἴασιν ἡ μακρὰ τοῦ ἱερέως κόμη καὶ ἐκτεταμένη γενειάς, αἱ πρότερον πολιαί, ἀντικατέστησαν δι' ὅλως μελαινῶν καὶ νεαρῶν, οἷαι αἱ τῆς ἐφήβου ἡλικίας· ἡ ἀνάπτυξις δὲ τῆς τριχώσεως τοῦ προσώπου ἤρξατο ὅπως αἱ τῆς καλῆς τοῦ βίου ὥρας. Οὕτω μετὰ βραχὺ ὁ πρότερον πολιὸς πρεσβύτης μετεβλήθη εἰς μελανοκόμον καὶ μελανογένειον ἄνδρα.

Πάντες ἴσως ἐδοκίμασαν ὅτι ἡ θέα προσώπου τινὸς συνδεομένου μὲ ἐδυνηρὰν ἰδέαν καθιστᾷ δυσάρεστον τὸ πρόσωπον τοῦτο· καὶ τὸ ἐναντίον δὲ εἶνε ἐπίσης ἀληθές. Ὁ Καρτέσιος ἠγάπα τοὺς παραβλῶπας, διότι ἐν τῇ νεότητί του εἶχεν ἀγαπήσῃ νεάνιδα παραβλῶπα.

Ὁ κατ' ἐξοχὴν προορισμὸς τῆς γυναικὸς εἶνε νὰ γείνῃ μήτηρ· ἀραβικὸν δέ τι ποίημα λέγει: «καλλίστη τῶν γυναικῶν εἶνε ἡ φέρουσα ἕνα υἱὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ, ἡ κρατοῦσα ἄλλον ἐκ τῆς χειρὸς καὶ παρακολουθουμένη ὑπὸ τρίτου.»

Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν καταστημάτων ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ. 1887—819